Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Наукова бібліотека Хмельницького національного університету
Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Матеріали науково-практичної конференції
бібліотек закладів вищої освіти

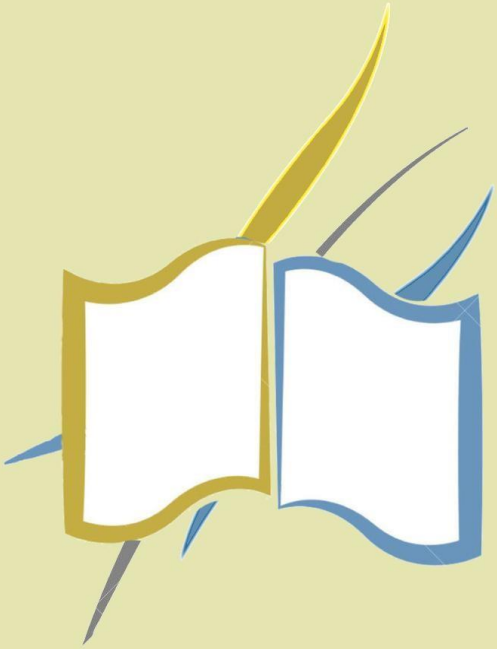

27 жовтня 2021 року

УДК 027.1:005.21(477)
С83

Стратегія розвитку бібліотек закладів вищої освіти : матеріали наук.-практ. конф. б-к ЗВО, 27 жовт. 2021 р. [Електронний ресурс] / голов. ред. О. Б. Айвазян ; МОН України ; Хмельниц. нац. ун-т ; наук. б-ка Хмельниц. нац. ун-ту, б-ка Кам'янець-Поділ. ун-ту ім. І. Огієнка. – 118 с.

Подано тези доповідей та презентації науково-практичної конференції бібліотек закладів вищої освіти Хмельницького методичного об’єднання «Стратегія розвитку бібліотек закладів вищої освіти».

Розглянуті питання стратегічного планування, нових моделей обслуговування користувачів, сприяння академічній доброчесності, роботи з наукометричними БД, краєзнавчої діяльності як частини історичних розвідок діяльності ЗВО та бібліотек, формування та збереження ресурсної бази бібліотек ЗВО.

Для широкого загалу бібліотечних фахівців.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст, автентичність цитат та правильність посилань несуть автори

Редакційна колегія: Мацей О. О., Молчанова С. А.

Головний редактор: Айвазян О.Б., канд. іст. наук, голова обласного методичного об'єднання, директор наукової бібліотеки Хмельницького національного університету

Макетування та технічне опрацювання: Нечипорук О. С.

Зміст

Айвазян О. Б. Хмельницькому обласному методичному об'єднанню бібліотек закладів вищої освіти 20 років

Климчук Л. В. Діяльність бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка на допомогу освітньому процесу та наукової діяльності

Дитинник Л. В. Славний шлях бібліотеки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії – 100 років

Синиця Н. М. Роль Хмельницького обласного відділення УБА у розвитку професійного спілкування

Михайлик А. О. Книги Івана Огієнка у фондах наукової бібліотеки Подільського державного аграрно-технічного університету

Толочко С. Є. Академічна доброчесність як складова нової моделі обслуговування користувачів

Маковська В. В. Нові форми діяльності Хмельницької ОУНБ у період пандемії

Несін В. В. Сучасний підхід в організації роботи бібліотек закладів вищої освіти

Козицька Т. С. Медіаграмотність та медіаосвіта: роль бібліотеки

Кунцевич А. В. Використання електронних ресурсів бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка в період дистанційного навчання

Бичко О. М., Кандул А. Г., Нагорна Н. В. Основні напрями інформаційно-бібліографічної діяльності: виклики сучасності

Гайшук Г. В.Довідково-бібліографічне обслуговування користувачів: від індивідуального спілкування до віртуальної довідки

Диха С.В., Молчанова С. А. Актуалізація бібліотечних ресурсів засобами обмінного фонду

Кушнір І. І. Форми поповнення інформаційного ресурсу бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка

Лук'янчук І. М. Робота читального залу №1 бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка з формування, збереження, розкриття та використання фонду підрозділу

Таланчук О. Б. Формування фонду електронних документів у науковій бібліотеці ХНУ

Резнічук Л. В. Обслуговування користувачів бібліотеки в умовах дистанційної форми навчання: актуальні питання, виклики часу

Крючкова Н. Д. Потенціал відділу рідкісних видань на допомогу освітньому і науковому процесу Дунаєвеччини за публікаціями газети «Ленінський шлях».

Сологуб Т. В. Підготовка майбутніх педагогів у контексті НУШ

Ситник Л. В. Нові форми і методи масової роботи бібліотек ЗВО

Фоміних В. В., Ленчицька Л. І. Особливості комплектування фондів НБ ХНУ в рамках стратегії розвитку наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на 2017-2021 роки

До 20-ї річниці створення обласного методичного центру бібліотек ЗВО Хмельниччини

Історія та сучасні тенденції розвитку бібліотек ЗВО Хмельницької області

Директорка НБ ХНУ,
голова методичного об'єднання бібліотек ЗВО Хмельницької області, к.іст.н. Олена Айвазян

м.Хмельницький, 2021 р.

Заклади вищої освіти III-IV рівнів акредитації на початку 1991 року на Хмельниччині

☎Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет ім.І.Огієнка,

☎Кам’янець-Подільська державна аграрно-технічна академія

☎Хмельницький технологічний інститут.

Приєдналися до об'єднання

- **1993 р**. – бібліотека Хмельницького інституту регіонального управління та права (заснованого 1992 року, з 2004 р.– Хмельницький університет управління та права).
- **2004** р. - Бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, заснована ще 1921 р. як бібліотека учительських курсів, була книгозбірнею педагогічного училища, педагогічного коледжу, гуманітарно-педагогічного інституту.
- **2010** р. бібліотека Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту

Структура методичного керівництва бібліотеками ЗВО України

- Методичний центр – НБ ім. Максимовича КНУУ ім. Т. Шевченка
- 5-ть методичних зон:
  - Донецька,
  - Київська,
  - Львівська,
  - Одеська,
  - Харківська
- В межах зон – обласні методичні об’єднання з центрами, визначеними Наказом МОН України

Кількість читачів по об'єднанню (2001-2011 рр.)

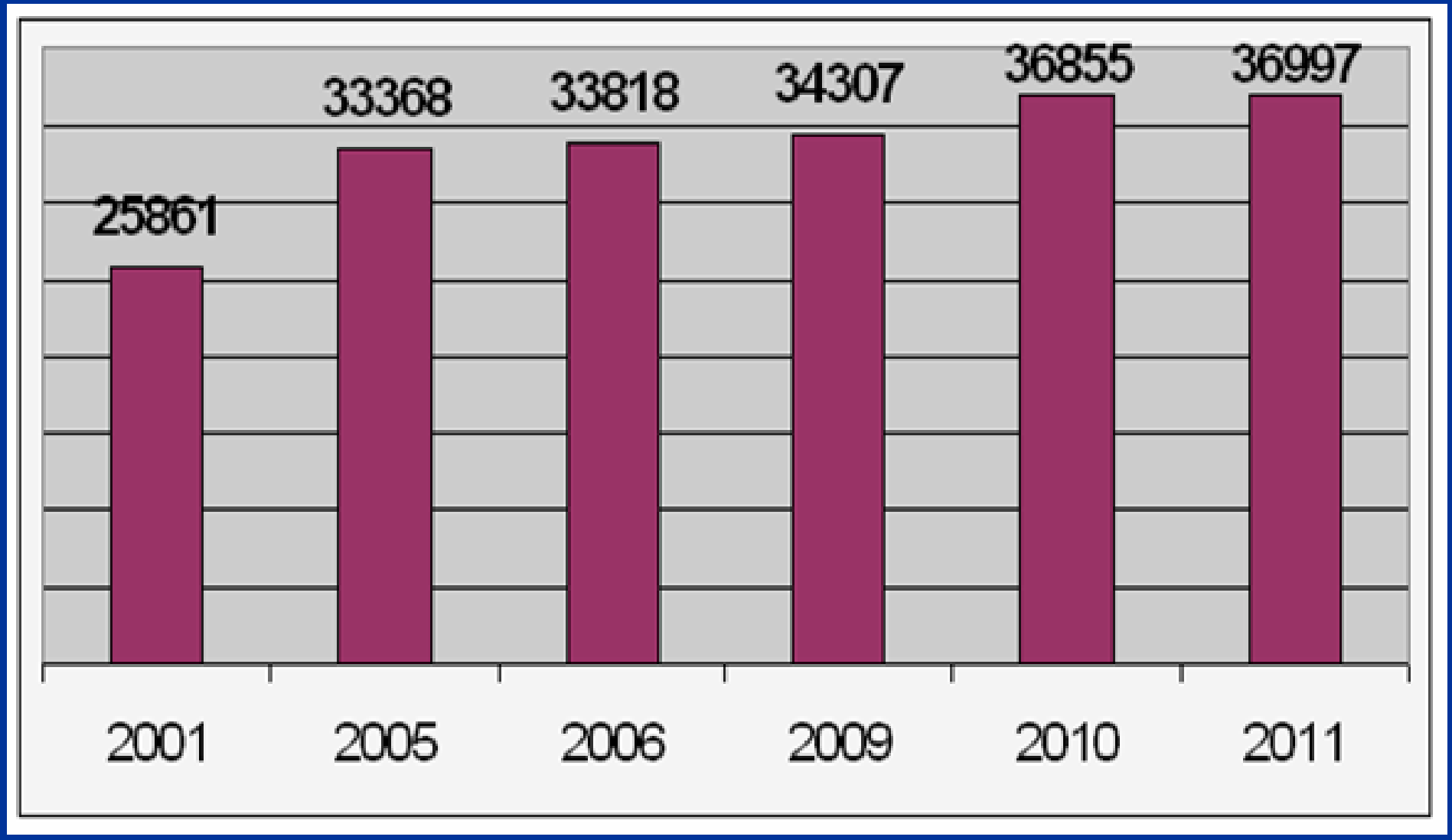

Кількість виданих документів 2001 – 2011 рр.

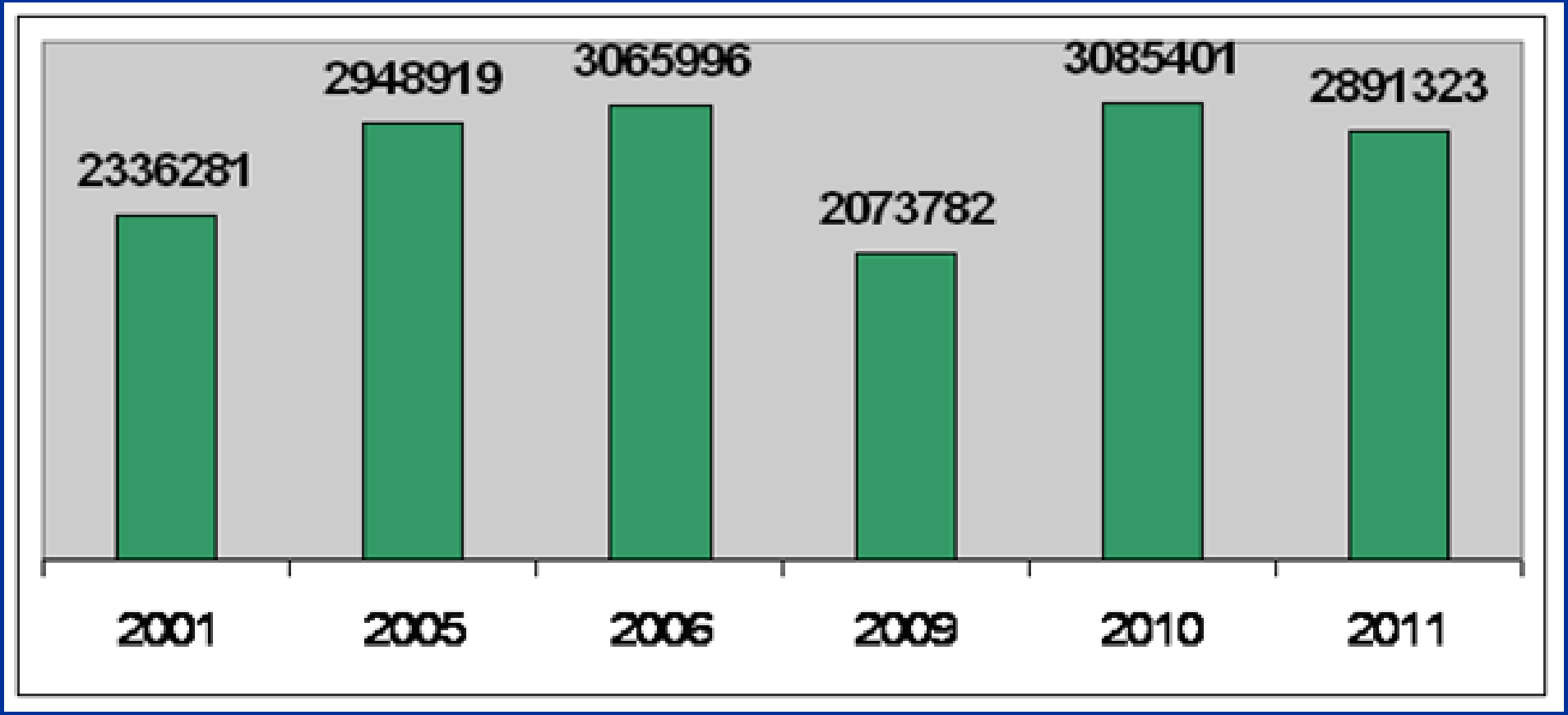

Динаміка наповнення фондів бібліотек об'єднання (2001-2020 рр.)

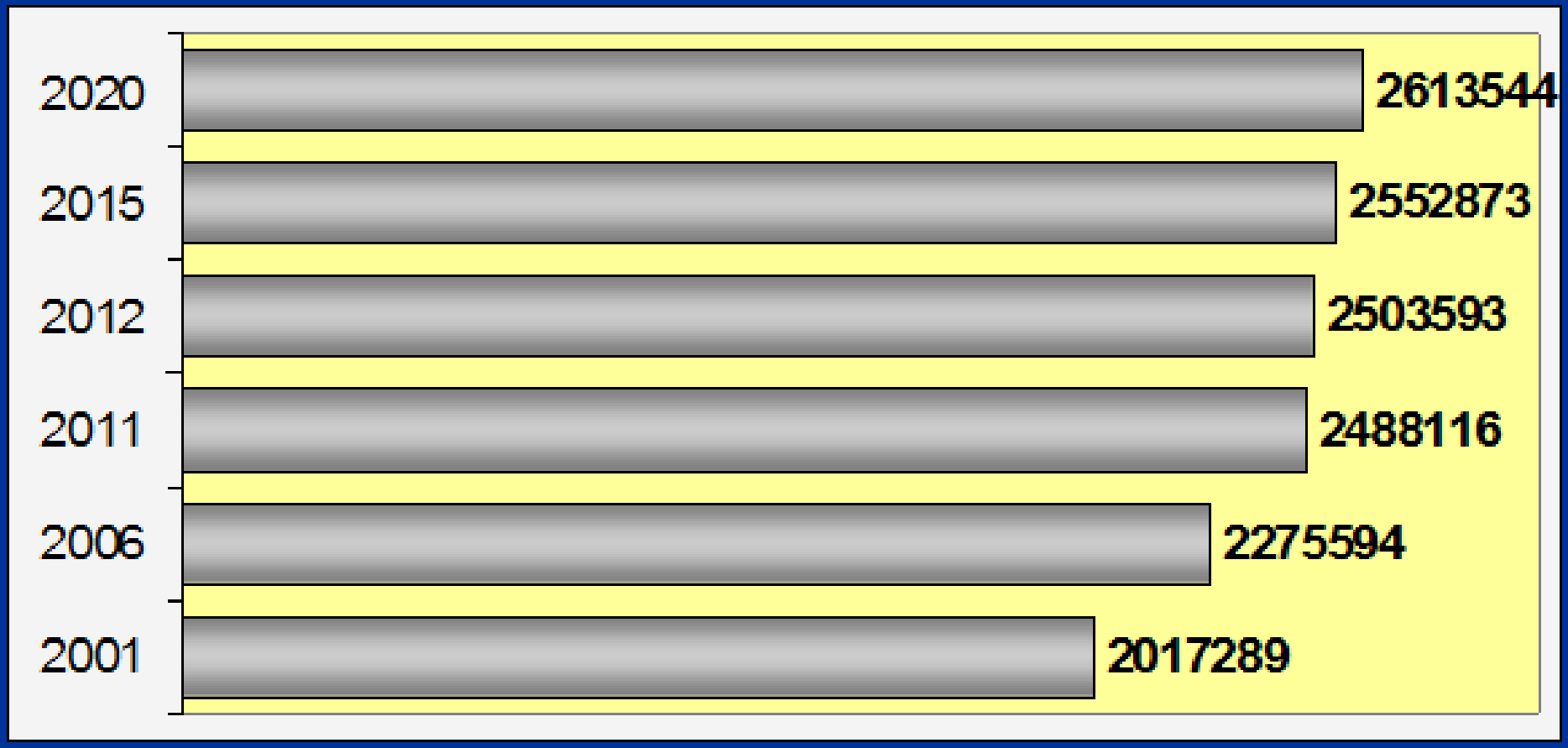

Найбільші показники наявності документів українською мовою у фондах бібліотек об'єднання

- Бібліотека ХГПА – 91,8 %
- Бібліотека ХКТЕІ – 89,5 %
- Бібліотека ХУУП – 56,4 %

Основні складові автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС)

- ☎Технічні – засоби, мережі, програмне забезпечення
- ☎Веб-сайти та сторінки бібліотек
- ☎Бази даних: ЕК, ЕБ, репозитарії
- ☎Доступ до світових наукових ресурсів

Динаміка наповнення ЕК бібліотек

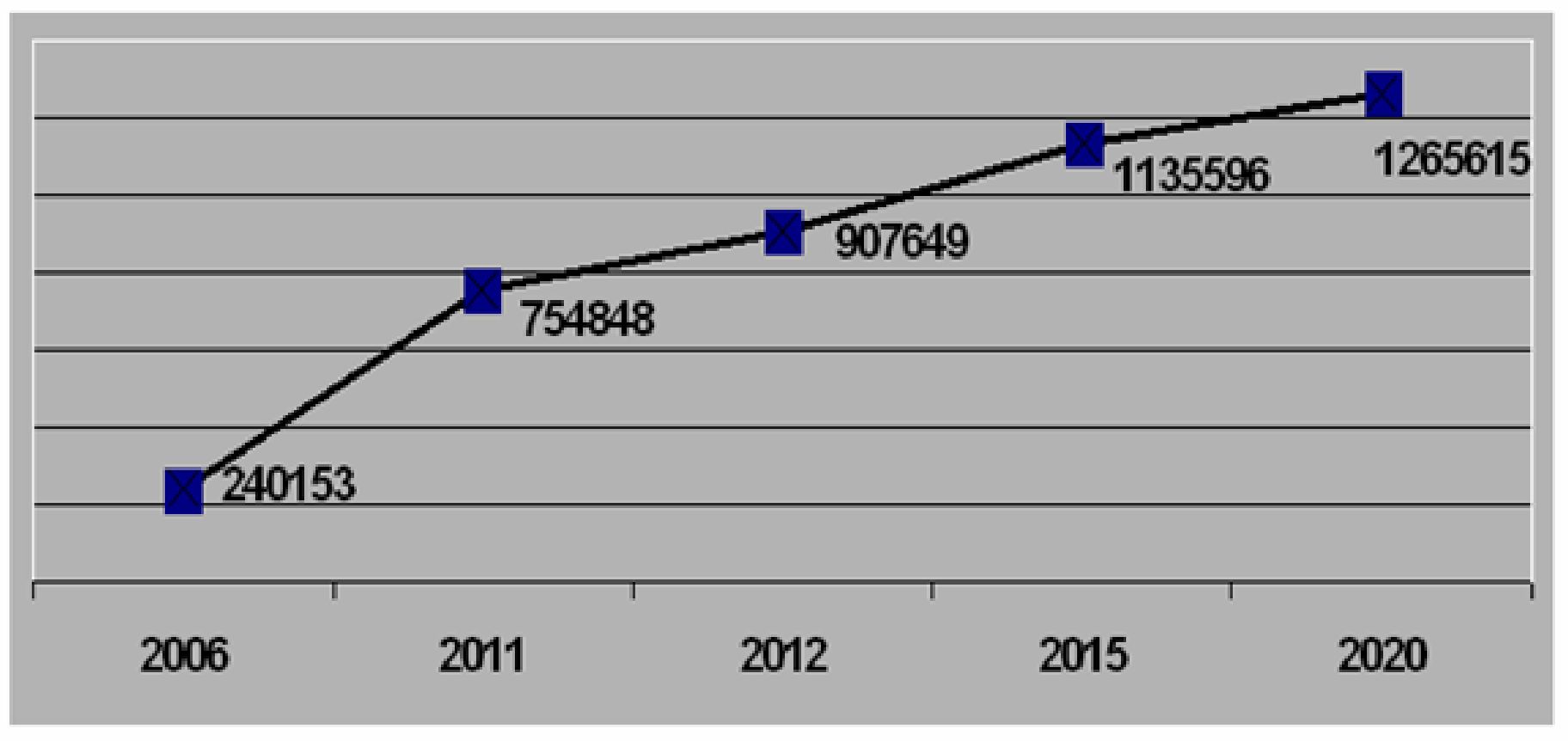

Краєзнавчі БД

«Науковці Хмельниччини»

«Наукові видання
ЗВО Хмельниччини»

Напрями наукової роботи бібліотек ЗВО

- Науково-методична підтримка інноваційної діяльності бібліотек
- Бібліографування наукового доробку університету
- Здійснення колективних та індивідуальних дослідлжень з питань бібліотекознавства
- Проведення історичних розвідок з питань діяльності університетів та бібліотек

Наукова робота бібліотек ЗВО з питань просування наукового доробку та здійснення історичних розвідок

- Бібліографічні покажчики:
  - про видання університетів
  - публікації про нього
  - біобіблографічні
- Бази даних:
  - Науковці Хмельниччини
  - Доктори наук, професори ЗВО
  - Наукові видання ЗВО Хмельниччини
  - Віртуальні виставки та їх презентації до ювілеїв ЗВО та їх провідних науковців та діячів
- Видавнича діяльність
  - календарі знаменних і пам'ятних дат університетів
  - дослідження з історії бібліотек та університетів
  - видання матеріалів конференцій
  - видання 5-ти випусків наукових праць КПНУ з серії «Бібліотекознавство. Книгознавство»

за 20 років в межах наукової роботи бібліотеками ЗВО :

- підготовлено понад 150 покажчиків
- проведено:
  - 15 науково-практичних конференцій (3 міжнародні і 3 всеукраїнські)
  - 7 семінарів з практичних питань запровадження інновацій
  - 3 круглі столи
- захищено 2 дисертації з питань краєзнавства та історії бібліотечної справи
- видано:
  - 5 випусків наукових праць КПНУ з серії « Бібліотекознавство, Книгознавство»,
  - 4 матеріали конференцій,
  - 3 видання з історії книгозбірень,
- опубліковано понад 300 статей у фахових виданнях, наукових збірниках, матеріалах конференцій тощо, зокрема й за кордоном
- надруковано близько 200 статей у ЗМІ

Директори бібліотеки КПНУ ім.Огієнка

В.С.Лозовий

В.С.Прокопчук

Л.В.Климчук

Директори бібліотеки ПДАТУ

Л.І.Малина

О.М.Циганок

А.О.Михайлик

Директори бібліотеки ХНУ

В.М.Петрицька

О.Б.Айвазян

Директори бібліотеки ХГПА

Г.Й.Ісаєнко

В.П.Халайцан

Л.В.Дитинник

Директори бібліотек ХУУП та ХКТЕІ

З.Г.Гошта

А.Й.Вінскевич

О.С.Івах

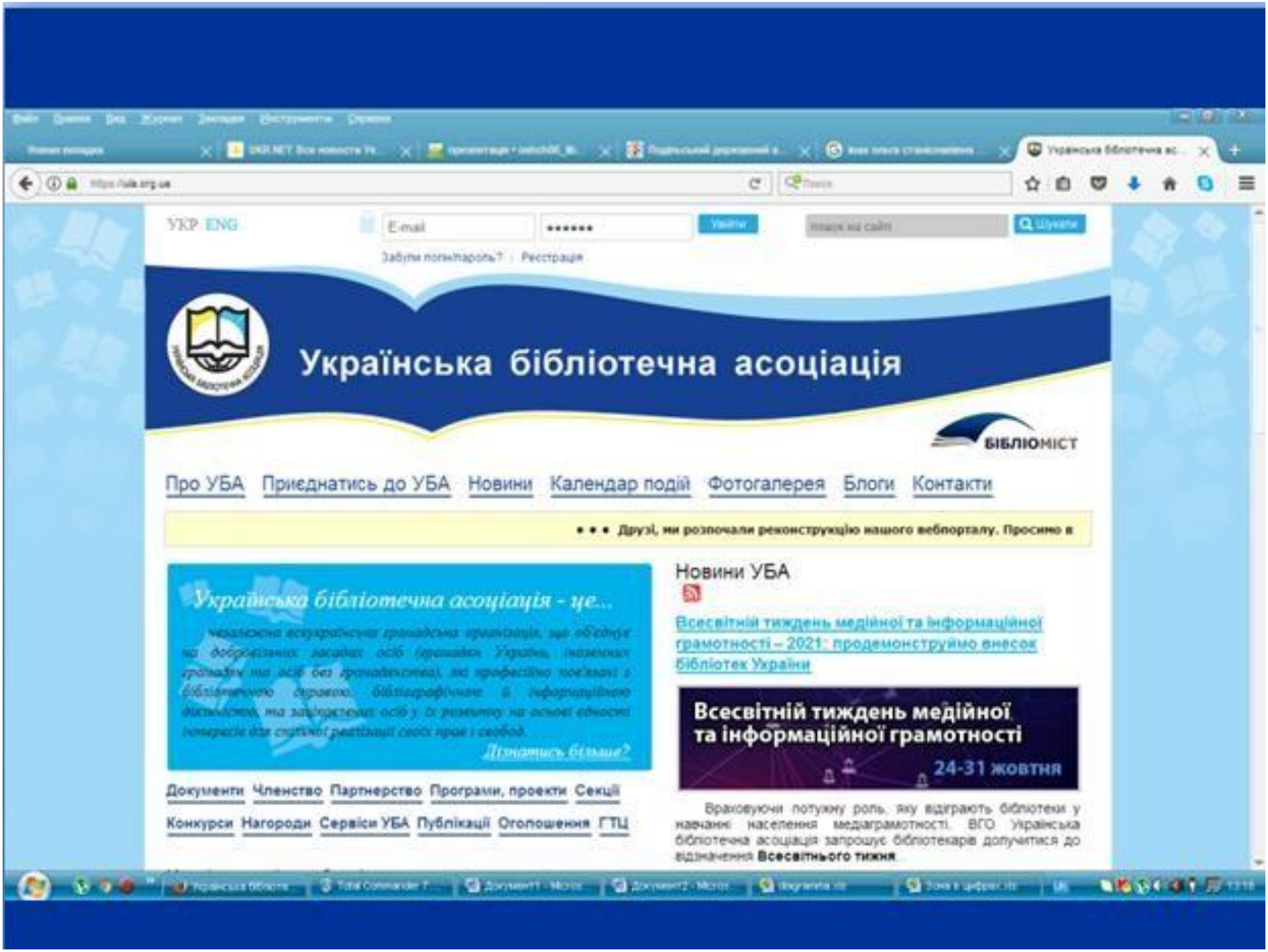
УКР ENG
E-mail
Увійти
Шукати
Забули пошта/пароль? | Реєстрація
Українська бібліотечна асоціація
БІБЛІОМІСТ
Про УБА
Приєднатись до УБА
Новини
Календар подій
Фотогалерея
Блоги
Контакти
Друзі, ми розпочали реконструкцію нашого веблорталу. Просимо в
Українська бібліотечна асоціація - це...
Дізнатись більше?
Новини УБА
Всесвітній тиждень медійної та інформаційної грамотності – 2021: продемонструймо внесок бібліотек України
Всесвітній тиждень медійної та інформаційної грамотності
24-31 жовтня
Враховуючи потужну роль, яку відіграють бібліотеки у навчанні населення медіаграмотності, ВГО Українська бібліотечна асоціація запрошує бібліотекарів долучитися до відзначення Всесвітнього тижня
Документи
Членство
Партнерство
Програми, проекти
Секції
Конкурси
Нагороди
Сервіси УБА
Публікації
Оголошення
ГТЦ

Стратегічні завдання бібліотек ЗВО Хмельниччини

традиційні

–об'єднання регіональних ресурсів

–відкритий доступ до ресурсів

–оцифрування цінних та рідкісних видань

–створення та розвиток БД

–просування наукового доробку університетів шляхом:

- ☎бібліографування
- ☎виставок, презентацій
- ☎представлення в енциклопедичних виданнях, зокрема у Вікіпедії
- ☎сприяння наукометричній діяльності тощо

Стратегічні завдання бібліотек ЗВО Хмельниччини

Нові напрями

- сприяння розвитку відкритих освітніх ресурсів
- аналітичне опрацювання веб-ресурсів
- навчання інформаційній грамотності
- сприяння академічній доброчесності
- участь у видавничій діяльності університетів
- удосконалення бібліотечного простору
- проєкт «Зелена бібліотека» в межах зеленого університету
- розширення репертуару репозитаріїв

З досвіду роботи білоруських колег (за матеріалами конференції в Дніпрі 7-8.10.2021)

☎**Навчання інформаційній грамотності**

☎Курс «Інформаційна культура» в курсі «Введення в спеціальність» - 4 години

☎Курс «інформаційно-бібліографічна культура сучасного дослідника» - для магістрів - залік

☎Курс «Створення авторитетної репутації авторів в сучасних електронних засобах наукової комунікації» – для викладачів – 36 ак. годин – залік (зміст програми: пошук інформації в сучасних електронних ресурсах; робота з відкритими освітніми ресурсами; наукове цитування, наукометричні БД; он-лайн ідентифікація авторів; тренінги по роботі з профілями авторів в системах ідентифікації тощо.)

З досвіду роботи колег університету Назарбаєва (Казахстан) та НАУКМА (Київ) (за матеріалами конференції в Дніпрі 7-8.10.2021)

Просування академічної доброчесності (АД)

- створення в державі (Казахстан) «Ліги доброчесності»
- розробка нормативних документів, зокрема поняття чесності, як основи поведінки студента, входить до Кодексу поведінки студента, Кодексу випускника
- перевірка на плагіат
- нагорода за видатне викладання та просування АД
- розробка проекту «Чесність» для просування АД через студентське самоврядування, бібліотеку, викладачів
- АД – частина корпоративних цінностей вишу
- проведення міжвузівського тижня інформаційної грамотності у співробітництві з іншими університетами……

«Чесність — це перша глава в книзі мудрості»

Томас Джефферсон

Координати доступу до матеріалів міжнародної науково-практичної конференції у м.Дніпро
(7-8.10.2021 р.)

«Виклики,можливості та перспективи університетських бібліотеку глобальному сценарії невизначеності»
http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_library_2021/schedConf/presentations

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

УДК 027.7(477.43-21)К-ПНУ

Л. В. Климчук,
директор бібліотеки К-ПНУ,
(м. Кам'янець-Подільський)

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА НА ДОПОМОГУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті викладено завдання, що стоять перед працівниками бібліотеки університету з інформаційного забезпечення освітнього процесу та висвітлено їх реалізацію. Розкрито напрями наукової роботи та шляхи їх виконання.

***Ключові слова**: бібліотека, Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, інформаційне забезпечення, освітній процес.*

Бібліотека закладу вищої освіти – це багатопрофільна інформаційна система, яка є активним складником освітнього середовища у якому студенти та викладачі мають змогу одержувати необхідну їм інформацію. Процес модернізації системи вищої освіти та потреба в керуванні потоками інформації кардинально змінюють характерні риси бібліотеки. Зростання вимог до бібліотеки університету сприяє реорганізації напряму її діяльності шляхом нарощування інформаційного потенціалу, збільшення електронного ресурсу та швидкого доступу до нього.

На сучасному етапі роботи у бібліотеках ЗВО, під впливом обставин сьогодення та швидкого розвитку інформаційних технологій, відбувається трансформація традиційних бібліотечних процесів. Комунікативна діяльність бібліотеки скеровується на створення комфортного середовища для розвитку внутрішніх організаційних та зовнішніх інформаційних зв'язків.

Виклики сьогодення перед фахівцями бібліотеки університету ставлять низку завдань, реалізація яких сприятиме покращенню інформаційного забезпечення освітнього процесу та наукової діяльності, а саме:

- залучення та якісне обслуговування користувачів;
- впровадження сучасних підходів до формування інформаційного ресурсу бібліотеки;
- формування, збереження та поповнення фонду бібліотеки;
- вивчення та використання нових форм і методів роботи;
- популяризація електронних ресурсів бібліотеки;
- поповнення інституційного репозитарію університету та інтегрування його вмісту у світовий інформаційний науковий простір;
- сприяння у використанні наукометричних баз та проведенні вебінарів щодо методики роботи у електронних базах даних наукових видань Scopus та Web of Science Core Collection та інших;
- продовження роботи зі створення бібліографічної продукції;
- пропагування руху відкритого доступу та популяризація видань з академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу;
- удосконалення форм і методів обслуговування користувачів в умовах дистанційного навчання;
- застосування інноваційних моделей підвищення кваліфікації через

використання дистанційного та інтерактивних форм навчання;

- ➢ продукування ініціатив та заходів щодо сприяння популяризації інформаційного ресурсу та послуг бібліотеки, а також ОПП університету (тобто профорієнтаційна робота).

Завдання які стоять перед бібліотекою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (далі – К-ПНУ) щодо інформаційного забезпечення освітнього процесу зумовлені низкою документів, а саме: критеріями якості оцінювання освітніх програм та технологічними вимогами Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (зі змінами внесеними згідно з Постановою КМ України № 365 від 24.03.2021).

У попередній редакції Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності технологічними вимогами було зазначено, що комплектування фонду бібліотек ЗВО навчальними матеріалами проводити за наступними критеріями:

- проводити забезпечення підручниками, навчальними посібниками, конспектами лекцій, хрестоматіями з розрахунку один примірник на п'ять осіб фактичного контингенту студентів, або їх наявність в електронній формі для необмеженої кількості користувачів для вибіркових навчальних дисциплін;
- передплачувати вітчизняні та закордоні фахові періодичні видання відповідного або спорідненого спеціальності профілю (у тому числі в електронному вигляді) залежно від найвищого рівня, за яким фактично провадиться освітня діяльність і становить не менше чотирьох різних найменувань для кожної спеціальності для ступеня бакалавра, п'яти – магістра, шести – доктора філософії/доктора мистецтва;
- надавати доступ до баз даних періодичних наукових видань англійською мовою відповідного або спорідненого профілю;
- забезпечити безоплатний доступ до бібліотеки та її інформаційного ресурсу.

У новій редакції Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності технологічними вимогами щодо інформаційного забезпечення освітнього процесу критерії не визначені. Тому фахівці бібліотеки орієнтуються на попередню редакцію Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності.

Фахівцями бібліотеки спільно з науково-педагогічними працівниками університету систематично проводиться робота з доукомплектування фонду бібліотеки підручниками і навчальними посібниками для забезпечення освітнього процесу. Також працівниками бібліотеки щороку, відповідно до технологічних вимог Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, проводиться моніторинг книгозабезпечення дисциплін, викладання яких забезпечується кафедрами університету та внесення даних до електронного каталогу інформаційної бази «УФД/Бібліотека».

Двічі на рік проводиться передплата вітчизняних фахових періодичних видань відповідного або спорідненого спеціальності профілю. На сайті бібліотеки та в інституційному репозитарії розміщено інформаційний покажчик «Періодичні видання, що виписує бібліотека університету». У покажчику висвітлено перелік вітчизняних журнальних та газетних видань та розподіл періодичних видань на факультети університету.

Відповідно критерію 4 Якості оцінювання освітніх програм та Ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності в університеті є доступ до міжнародних електронних баз даних. На сьогодні К-ПНУ має доступ до 7 електронних ресурсів, а саме: Scopus, Web of Science, Science Direct, Springer Nature, Bentham Science, EBSCO, LIBRARIA (архів української періодики онлайн). Окрім цього, на сайті бібліотеки університету у рубриці «Електронні бази даних» розміщено посилання на вітчизняні та іноземні електронні ресурси з відкритим доступом, які дозволяють швидко провести пошук за запитом.

Натепер питання віддаленого обслуговування користувачів є надзвичайно актуальним у період дистанційної освіти та змішаної форми навчання. Надзвичайно актуальними стають електронні ресурси бібліотеки:

- ✓ інституційний репозитарій університету забезпечує доступ до електронних

документів наукових та освітніх матеріалів, дипломних робіт (проєктів) студентів К-ПНУ;

- ✓ для отримання класифікаційного індексу УДК до наукових публікацій, розроблена форма послуги «Віддалене визначення індексів УДК і ББК»;
- ✓ органічним елементом віддаленого бібліотечного обслуговування є «Віртуальна бібліотечна довідка»;
- ✓ електронний каталог бібліотеки сприяє проведенню якісного та швидкого пошуку документів;
- ✓ зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області допомагає розкрити потенціал інформаційних ресурсів бібліотек Хмельниччини, а також сприяє у виявленні документів необхідних для освітнього процесу та наукової діяльності;
- ✓ зведена база даних «Науковці Хмельниччини» розкриє життєвий шлях та наукову діяльність науково-педагогічних працівників ЗВО, які мають науковий ступень «доктор наук», або вчене звання «професор». Зазначена база є корпоративним проєктом бібліотек ЗВО Хмельницької області;
- ✓ завжди до послуг користувачів повнотекстові вітчизняні та іноземні бази даних посилання на які розміщено на сайті бібліотеки;
- ✓ веб-сайт бібліотеки створює не тільки інформаційний комфорт, але й нову якість обслуговування, сприяє ефективного пошуку та використанню перелічених інформаційних ресурсів бібліотеки;
- ✓ у соціальній мережі «Facebook» на сторінці бібліотеки університету «Бібліотека К-ПНУ» систематично розміщується цікава інформація, що дозволить з користю та інформативно провести дозвілля.

В умовах дистанційного навчання бібліотека університету залишається надійним інформаційним центром.

Наукова робота університетської бібліотеки є однією з важливих складових її діяльності. Перетворення бібліотеки на науково-інформаційний центр університету та її нова роль виробника інформаційних ресурсів вимагають проведення й певної наукової роботи.

Фахівці бібліотеки проводять значний обсяг наукової роботи за 4 напрямами:

- дослідження історії бібліотеки університету, досвіду її роботи та висвітлення результатів дослідження;
- вивчення наукових основ формування фонду бібліотеки, його використання та розвиток власних електронних інформаційних ресурсів;
- науково-бібліографічна робота та інформаційне забезпечення потреб користувачів;
- удосконалення форм і методів обслуговування користувачів в умовах дистанційного навчання.

Зазначені напрями реалізуються наступними шляхами:

- публікації статей працівниками бібліотеки у наукових збірника, періодичних виданнях та збірниках матеріалів конференцій;
- організація та участь у наукових конференціях, семінарах, презентаціях;
- аналізу діяльності бібліотеки;
- проведення соціологічного дослідження думки користувачів щодо використання інформаційних ресурсів бібліотеки.

Широке коло питань, які є предметом розгляду наукової роботи, об’єднує єдина мета – підвищити відповідність інформаційного ресурсу бібліотеки потребам освітнього процесу та проводити якісне задоволення інформаційних потреб користувачів.

Протягом 2015–2021 рр. працівники бібліотеки університету виступили організаторами 3 наукових зібрань та взяли участь у 16 конференціях. Фахівці бібліотеки беруть активну участь у проведенні конференцій різного рівня. Про що свідчить й кількість підготовлених наукових доповідей, тез та статей – близько 100 публікацій. Тематика статей різнопланова. У публікаціях висвітлюються питання з історії бібліотечної справи та розвитку

краєзнавства Поділля; започаткування, становлення та функціонування бібліотеки університету; персоналій в царині бібліотечної справи та їхнього наукового і практичного доробку. Згодом тематику статей розширено за рахунок таких актуальних питань, як академічна доброчесність, трансформація ціннісних орієнтирів суспільства в інформаційному середовищі, використання соціальних мереж як комунікаційної платформи та ін.

Пріоритетним у роботі бібліотеки є видання бібліографічних покажчиків. Адже власні бібліографічні видання посилюють престиж бібліотеки та сприяють оперативному розкриттю інформаційного потенціалу книгозбірні.

Протягом 2016–2021 рр. працівниками бібліотеки підготовлено близько 29 бібліографічних покажчики. Це чергові випуски серій «Постаті в освіті і науці», «Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка», «Хмельниччина краєзнавча», «Періодичні видання в бібліотеці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» та інша бібліографічна продукція.

Також працівниками книгозбірні систематично проводяться соціологічні дослідження (опитування, анкетування), які обумовлені потребою в отриманні актуальної інформації щодо питань функціонування бібліотеки, які слід враховувати при організації, управлінні, плануванні діяльності та формуванні інформаційного ресурсу. Опрацьовано теми:

- 2016 р. – Використання фахових періодичних видань в освітньому процесі та науковій діяльності.
- 2017 р. – Інформаційні потреби викладачів та студентів університету у краєзнавчих виданнях бібліотеки.
- 2019 р. – Задоволення інформаційних потреб науково-педагогічних працівників університету.
- 2020 р. – Ефективність використання наукових періодичних видань учасниками освітнього процесу історичного факультету.
- 2021 р. – Інформаційне обслуговування користувачів бібліотеки: традиційне і дистанційне.

Проведення аналізу анкет дає відповіді на питання які виникають у повсякденній роботі бібліотекаря щодо інформаційного забезпечення освітньої та наукової діяльності науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти.

Отже, сучасні виклики вищої освіти та інформаційне забезпечення освітнього процесу та наукової діяльності вимагають оновлення структури бібліотеки, реалізації поставлених завдань та підвищення професійного рівня співробітників. Працівники бібліотеки надають широкий спектр послуг, впроваджують у свою роботу інноваційні технології, нові форми і методи діяльності, відповідно до завдань закладів вищої освіти, керуючись чинним законодавством у галузі науки, освіти та бібліотечної справи.

УДК027.7(477.43)ХГПА –383:06.091‖

Дитинник Л.В.,
директорка бібліотеки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Славний шлях бібліотеки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії – 100 років

Стаття присвячена сторіччю бібліотеки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Висвітлено історію бібліотеки, розвиток фондів, напрями роботи, умови функціонування.

Ключові слова: *Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, бібліотека, сторіччя, історія.*

Key words: *Humanitarian-pedagogical academy, library, the one hundredth anniversary, history.*

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія – один з найдавніших навчальних закладів Поділля. Ровесниця закладу – бібліотека, яка упродовж 100 років пройшла великий та складний шлях становлення та розвитку. Їй доводилося долати чимало труднощів, проте діяльність бібліотеки була різноманітною і динамічною, з постійним впровадженням нових ідей, розвитком новітніх бібліотечних технологій, реалізацією накреслених планів.

Назва бібліотеки змінювалася залежно від зміни статусу навчального закладу:1921р. – бібліотека Проскурівських педагогічних курсів; 1924р.– бібліотека педагогічного технікуму ім. Т.Г. Шевченка; 1944р. – бібліотека Хмельницького педагогічного училища; 1999р.– бібліотека Хмельницького гуманітарно-педагогічного коледжу; 2000р. – бібліотека Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту; 2006р. – бібліотека Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Роком заснування бібліотеки в якості книгозбірні педагогічних курсів вважається 1921 р. Відкрив її директор Проскурівських педагогічних курсів Дмитро Іванович Попа. На той час бібліотечний фонд нараховував 179 примірників книг спеціального та 612 примірників белетристичного й політико-економічного характеру. Архівні документи свідчать, що першим бібліотекарем Проскурівських педагогічних курсів була Цинурдєєва Ольга Іванівна, інтелігентна, освічена людина. Бібліотека займала окрему кімнату, в якій у першу половину дня йшло навчання, а в другу – діяв читальний зал.

У житті закладу в передвоєнне десятиріччя було чимало складного, тривожного й трагічного. Та все ж колектив педтехнікуму в досить важких умовах прагнув готувати кваліфікованих спеціалістів. І не останню роль у цьому відігравала бібліотека, фонд якої формувався відповідно до політики держави і можливостей навчального закладу. Однією з найголовніших проблем, що вимагала постійної уваги, було забезпечення навчально-виховного процесу потрібною літературою. Проблеми фінансування, комплектування, зберігання фонду відчували бібліотекарі всіх поколінь.

Під час фашистської окупації бібліотека разом із закладом припинила свою діяльність. Нова сторінка в її історії була відкрита на початку квітня 1944 р., коли після визволення міста від фашистських окупантів відновилося навчання в училищі. Оскільки під час окупації була втрачена велика кількість навчальної літератури, формувати книгозбірню довелося майже заново. Очолювала бібліотеку в післявоєнний період Чорна Ганна Марківна.

Книжковий фонд бібліотеки поповнювався навчально-методичною та популярною літературою в міру зміцнення матеріальної бази закладу: 1945 р. – 312 примірників;1946 р. – 885; 1947 р. – 1712; 1949 р. – 4988 примірників.

Однак іще тривалий час бібліотека займала лише одну кімнату в приміщенні навчального закладу.

Із кожним роком в училищі удосконалювався навчально-виховний процес, поліпшувалась якість підготовки вчителів, відповідно й зростав книжковий фонд бібліотеки: так у 1957 р., у порівнянні з 1946 р., він збільшився у 10 разів і становив 22 441 примірник художніх творів, політичної та методичної літератури, підручників. Завідуюча бібліотекою Лідія Петрівна Косовська та бібліотекарка Тамара Михайлівна Троян впорядкували книжковий фонд, розпочали роботу зі створення алфавітного і систематичного каталогів.

У 1960-1980-х рр. основним напрямом у діяльності бібліотеки було формування фонду книгозбірні та покращання організації довідкового апарату. Пропагувалися джерела марксизму-ленінізму, матеріали комуністичної партії та інша ідеологічна продукція, актуальна у той період, яка планово надходила до бібліотеки. Так, у 1967 р. бібліотека педучилища нараховувала вже понад 40 тисяч примірників навчальної та художньої літератури.

До 1975 р. завідуючою бібліотеки була Бондар Тетяна Григорівна, але у зв’язку з її переведенням на посаду викладача теорії піонерської роботи, очолювати бібліотеку було призначено Салюк Антоніну Олександрівну. Бібліотекарями у ці роки працювали Стародуб Галина Михайлівна, Чернишенко Любов Арсентіївна, Віннікова Алла Володимирівна.

За діяльності А.О. Салюк на посаді завідувачки бібліотеки Хмельницького педучилища впроваджено групову видачу навчальної літератури на уроки, що дало змогу оперативно забезпечити комплектами студентів. Пріоритети надавалися першокурсникам, які ще до початку навчального року були забезпечені навчальною літературою. Методика групової видачі комплектів навчальної літератури на урок зберігається до сьогодні.

У 1977-1978 рр. збулася мрія учнівського і викладацького колективу, особливо його директора – Федора Григоровича Гончарука. Зусиллями керівництва міста й області з 9 грудня 1978 р. училище почало працювати в новому навчальному корпусі (теперішнє приміщення академії), де було обладнано окремі приміщення бібліотеки, яка нараховувала понад 68 тисяч примірників різноманітної літератури, та читальний зал на 60 посадочних місць.

У серпні 1981 р. після виходу А. О.Салюк на заслужений відпочинок, завідувачкою бібліотеки стає Любов Арсентіївна Чернишенко.

Плідний розвиток бібліотеки впродовж наступних десятиліть відбувався завдяки професіоналізму, відповідальності та любові до своєї справи працівників бібліотеки багатьох поколінь, що сприяло подоланню труднощів.

Співробітники бібліотеки проводили невтомну й подвижницьку працю, спрямовану на збереження писемної культури народу, відродження духовності, виховання молоді, забезпечення навчально-виховного та наукового процесів.

Із 1987 р. по 2000р. завідуючою бібліотеки стає Ісаєнко Галина Йосипівна – мудра, людяна, вродлива жінка, оптимістка, яка більшу частину свого життя присвятила бібліотечній справі. Плідну роботу бібліотеки у ці роки забезпечували шість спеціалістів: Гарлицька Галина Францівна, Герасименко Таїсія Арсентіївна, Салюк Антоніна Олександрівна, Станецька Ніна Антонівна, Стародуб Галина Михайлівна, Якубовська Тетяна Мануїлівна.

У 1996 р. у діяльності педучилища відбулися суттєві кадрові зміни. Директора педучилища Михайла Павловича Мельника, котрий очолював колектив упродовж 11 років, змінив Микола Миколайович Дарманський, прихід якого відкрив нові сторінки в історії навчального закладу. Міністерство освіти і науки України підтримало пропозиції Хмельницької облдержадміністрації та обласної Ради щодо реорганізації Хмельницького

педучилища спочатку в педагогічний коледж (1999 р.), а потім – у гуманітарно-педагогічний інститут (2000 р.).

У 2000 р. директором уже бібліотеки вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації був призначений Володимир Петрович Халайцан (2000-2004 рр.)

Книжковий фонд бібліотеки тоді налічував 90 798 примірників, а її діяльність налагоджували кваліфіковані бібліотечні працівники: Леонід Васильович Бочковський, Людмила Вікторівна Дитинник, Галина Йосимівна Ісаєнко, Світлана Іллівна Кухар, Галина Михайлівна Стародуб, Тетяна Мануїлівна Якубовська. У цей час було розпочато створення фонду рідкісної книги та стародруків.

Із 2004 р очолювати ХГПІ призначено Віктора Євгеновича Береку, завдяки якому продовжується активна інтенсифікація діяльності бібліотеки. У цей час відбуваються активні реформаційні процеси в діяльності вишу, так що з 1 вересня 2006 р. навчальний заклад функціонує в статусі гуманітарно-педагогічної академії, першої і єдиної тоді в Україні.

У серпні того ж року директоркою бібліотеки інституту призначена Людмила Вікторівна Дитинник. При підтримці адміністрації закладу (ректора В.Є. Береки, проректора з економічних питань О.П. Біницької) у 2006 р. зроблено ремонт та оздоблення читального залу. Удосконалюється навчально-методична база, зростає бібліотечний фонд.

У цей час створено інформаційно-бібліографічний відділ та відділ комплектування і наукової обробки літератури. Поступово збільшувався штат бібліотеки до десяти наполегливих, відданих бібліотечній справі співробітників, які вболівали за зростання її іміджу в рамках академії та Подільського краю : Наталія Петрівна Бондарчук, Леонід Васильович Бочковський, Людмила Олександрівна Волосова, Світлана Миколаївна Доротюк, Галина Йосипівна Ісаєнко, Аліна Миколаївна Качур (Кикилик), Світлана Іллівна Кухар, Тетяна Миколаївна Повар (Рибак), Маргарита Євгенівна Станецька (Кривенька), Тетяна Мануїлівна Якубовська.

Із 2007 р. розпочато впровадження проєкту комп'ютеризації бібліотеки, який і на сьогодні посідає значне місце в її діяльності. За базове обрано програмне забезпечення «УФД-Бібліотека», яка окрім ведення електронних каталогів та картотек, охоплює різноманітні сфери діяльності бібліотеки: пошук необхідної інформації; виконання бібліографічних довідок; друкування бібліографічних списків нових надходжень, тематичних списків за спеціальностями та ін.

Із 2009 р. ректором Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії обрано Інну Михайлівну Шоробуру, яка сприяла удосконаленню діяльності бібліотеки на базі використання нових інформаційних технологій.

Завдяки зусиллям адміністрації академії та співробітників бібліотеки, книгозбірня успішно трансформується в сучасну комфортну, прогресивну структуру навчального закладу, справжній науково-інформаційний центр. Так, на сьогодні створені власні інформаційні ресурси на допомогу навчальному процесу та науковій роботі академії, що сприяють ефективному пошуку інформації: Бази даних «Праці вчених академії», «Публікації про академію», «Дисертацій та авторефератів», «Книгозабезпеченість навчального процесу», «Колективний автор».

На даний час діяльність бібліотеки ХГПА характеризується наступними цифрами: книжкові фонди – 119 113 примірники (за цільовим призначенням: наукова – 5 080; навчальна – 68 416 ; літ.-худ. – 43 459, іноземної – 1581, рідкісних – 30; 448 на електронних носіях);

Обсяг електронного каталогу – 49 086 записів.

Функціонує вебсайт бібліотеки www.biblio.km.ua, електронна пошта biblio.kgpa@gmail.com.

Щорічне поповнення фонду складає до 2 000 примірників; загальна кількість читачів, що обслуговується на всіх пунктах видачі, − до 6 000; за день до бібліотеки звертається в середньому до 300 читачів.

Формування локальної інформаційної мережі на рівні навчального закладу дозволило об'єднати ресурси та забезпечити широкий доступ користувачів до інформаційного продукту, а максимальне використання існуючих інформаційних технологій дозволяє комплектувати нестачу книжкових видань і забезпечити потребу користувачів у різноманітній інформації.

Забезпечення інформацією навчального процесу та науково-дослідної діяльності академії здійснює інформаційно-бібліографічний відділ, очолюваний досвідченою спеціалісткою, яка більше 40 років віддала бібліотечній справі, Людмилою Олександрівною Волосовою. Креативність, ініціативу та високий професіоналізм проявляє бібліографиня Наталія Миколаївна Підгурська, надаючи оперативну та актуальну інформацію викладачам і студентам, виконуючи складні тематичні довідки, формуючи і вдосконалюючи довідковий апарат книгозбірні.

Важливим напрямом діяльності бібліотеки на сьогодні є сприяння збереженню та пропаганді доробку науковців академії. З цією метою створено інституційний репозитарій – електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, у якому представлено цифрові колекції наукових публікацій викладачів академії.

За останні роки активізувалась наукова діяльність бібліотеки, спрямована на інформування викладачів, аспірантів та магістрантів академії з актуальних для них проблем; бібліографування творчого доробку працівників академії, укладання та видання біобібліографічних покажчиків серії: «Бібліографія вчених Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії» (з 2008р.) 18 випусків; участі в наукових конференціях, семінарах, презентаціях в стінах академії та поза її межами; проведення соціологічних досліджень думки користувачів та бібліотечних працівників; аналіз діяльності підрозділів бібліотеки та окремих процесів; реферування наукового видання «Педагогічний дискурс»; шифрування збірників, статей, дисертацій, науково-методичних посібників викладачів академії тощо.

Попри усі сучасні інформаційні можливості бібліотеки, основним джерелом інформації незмінно у її діяльності залишається книга. Адже загальновідомо, що читання не тільки розвиває інтелект, але й виховує духовно зрілу особистість. Сучасні студенти із задоволенням користуються послугами мережі Інтернет, проте досить активно використовують у навчанні підручники та навчально-методичні посібники на традиційних носіях. Паперовий ресурс користувач бібліотеки може отримати в відділах обслуговування – абонементі та читальному залі, де студентів, викладачів та співробітників академії, які не можуть уявити своє життя без читання, обслуговують високопрофесійні працівники відділу – Світлана Миколаївна Доротюк, Світлана Іллівна Кухар, Ріта Олександрівна Яриновська, Інна Володимирівна Яцик. Вони беруть активну участь у всіх творчих заходах бібліотеки й академії, презентують змістовні книжково-ілюстративні виставки, які сприяють духовному та естетичному розвитку читача, проводять масові заходи.

Бібліотека ХГПА продовжує членство в Українській та регіональній бібліотечній асоціаціях, активно співпрацює з Державною науково-педагогічною бібліотекою ім. В.О. Сухомлинського, Хмельницькою обласною універсальною науковою бібліотекою, Хмельницькою обласною бібліотекою для юнацтва, Хмельницькою обласною бібліотекою для дітей ім. Т.Г. Шевченка, науковою бібліотекою ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, науковою бібліотекою ХНУ, науковою бібліотекою Кам'янець-Подільського університету ім. І. Огієнка та ін.

Досягнуті успіхи не є межею розвитку, а лише результатом зусиль адміністрації навчального закладу та співробітників бібліотеки. Саме кваліфікований колектив бібліотекарів уможливлює реалізацію всіх ідей та напрямів роботи книгозбірні в сучасних мінливих умовах. Усі вони мають вищу освіту, володіють комп'ютерними технологіями та прагнуть професійно вдосконалюватися.

Загалом, діяльність бібліотеки ХГПА на усіх етапах її розвитку підтверджує слова Миколи Реріха: «Бібліотеки – це місце роботи, і «храм думки», і науково-дослідницький

центр, і лабораторія, і музей, і вища школа, і місце високих духовних радощів, світ розуму і очей».

Список використаних джерел:

1. Дарманський М.М. 80 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницького педучилища, педколеджу, гуманітарно-педагогічного інституту // М.М. Дарманський, Ю.В. Телячий, Л.Ф. Шумлянська. – Хмельницький: Поділля, 2001. – 132 с., іл.

Система послуг та сервісів ВГО УБА. Розвиток професійних кометентностей та включення працівників бібліотек у коло професійного спілкування. Проекти та конкурси УБА

***Надія Синиця**, учений секретар Хмельницької ОУНБ,*

голова Хмельницького обласного відділення ВГО УБА,

заслужений працівник культури України

UKR.NET: Всі новини України, о
Девіз УБА 2021 - Пошук UKR.NE
Девіз ВГО Українська бібліотеч
ula.org.ua/news/4711-deviz-vho-ukrainska-bibliotechna-asotsiatsiia-2021-roku-biblioteka-tvoia-tochka-opory
Додатки Duolingo: Вивчайт... Національна бібл... Перекладач Google QR Coder - Генера... Мій профіль | Tech... Тривалість щорічн... Список читання

• • • Друзі, ми розпочали реконструкцію нашого вебпорталу. Просимо вибачення за можливі збо

Документи
Членство
Партнерство
Конференції, семінари, тренінги
Головний тренінговий центр
Програми, проекти
Секції, робочі групи
Конкурси
Нагороди, відзнаки
Сервіси УБА
Публікації
ЗМІ про УБА
Інформація для ЗМІ
Волонтерство
Ярмарок вакансій та працевлаштування
Оголошення
Навчальні матеріали семінарів та тренінгів
Членський квиток УБА
Професійні ресурси
Зробити внесок до УБА

Шановний, Гість!
вітаємо Вас на сайті УБА
Увійти
Реєстрація

Архів новин

Девіз ВГО Українська бібліотечна асоціація 2021 року «Бібліотека - твоя точка опори» (05.01.2021)

У листопаді 2020 р. Президія ВГО Українська бібліотечна асоціація оголосила конкурс на девіз 2021 р. Всього на конкурс було подано 325 пропозицій від працівників національних, державних, обласних, районних, міських, сільських, юнацьких і дитячих бібліотек, бібліотек закладів вищої освіти, шкільних бібліотек з різних куточків України та користувачів цих бібліотек, а також від представників бізнесу, архівістів, психологів, професорів і студентів.

Найбільшу кількість голосів набрав девіз «Бібліотека - твоя точка опори», ідея якого належить Бірюковій Ірині Олександрівні, генеральній директорці Одеської національної наукової бібліотеки.

Вітаємо авторку та всю бібліотечну спільноту з новим девізом!

Заохочуємо всіх використовувати цей девіз у зв`язках з громадськістю, рекламно-інформаційній та адвокаційній діяльності бібліотек!

Макет закладинки з новим девізом ви можете завантажити тут.

3 0 0 0

Новини УБА

10-06-2021 / Good Silent Party: тиха туса по всій Україні

08-06-2021 / Бібліотекарі першими отримають безкоштовну комп'ютерну допомогу від SUPPORT.UA для амбасадорів і тренерів проєкту Дія.Цифрова освіта

02-06-2021 / 150 комп'ютерів для бібліотек Полтавщини

Підписатись на RSS

Оголошення

05-05-2021 / Академія культурного лідера: онлайнова нетворкінгова навчальна подорож до Чехії, травень 2021

Світ змінюється і ми разом з ним

- **Пандемія COVID - 19світовий виклик, що вплинув на усі сфери життя, але він став і потужним стимулом для розвитку, в т.ч.і бібліотечної діяльності**
- налагодження професійних контактів є дуже важливим , УБА дає нові і широкі можливості для спілкування, обміну інформацією та встановлення дружніх контактів із колегами з усього світу.

Українська бібліотечна асоціація - це...

незалежна всеукраїнська громадська організація, що об'єднує на добровільних засадах осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які професійно пов'язані з бібліотечною справою, бібліографічною й інформаційною діяльністю, та зацікавлених осіб у їх розвитку на основі єдності інтересів для спільної реалізації своїх прав і свобод

Хмельницьке обласне відділення ВГО Українська бібліотечна асоціація - професійна громадська організація.
Об'єднує індивідуальних членів, які професійно пов'язані із бібліотекою

Мета

- сприяння розвитку єдиного інформаційно-бібліотечного простору регіону;
- корпоративна комунікація бібліотек і бібліотекарів;
- створення умов для вільного доступу до інформації в бібліотеках різних систем і відомств;
- підвищення авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів та жителів регіону

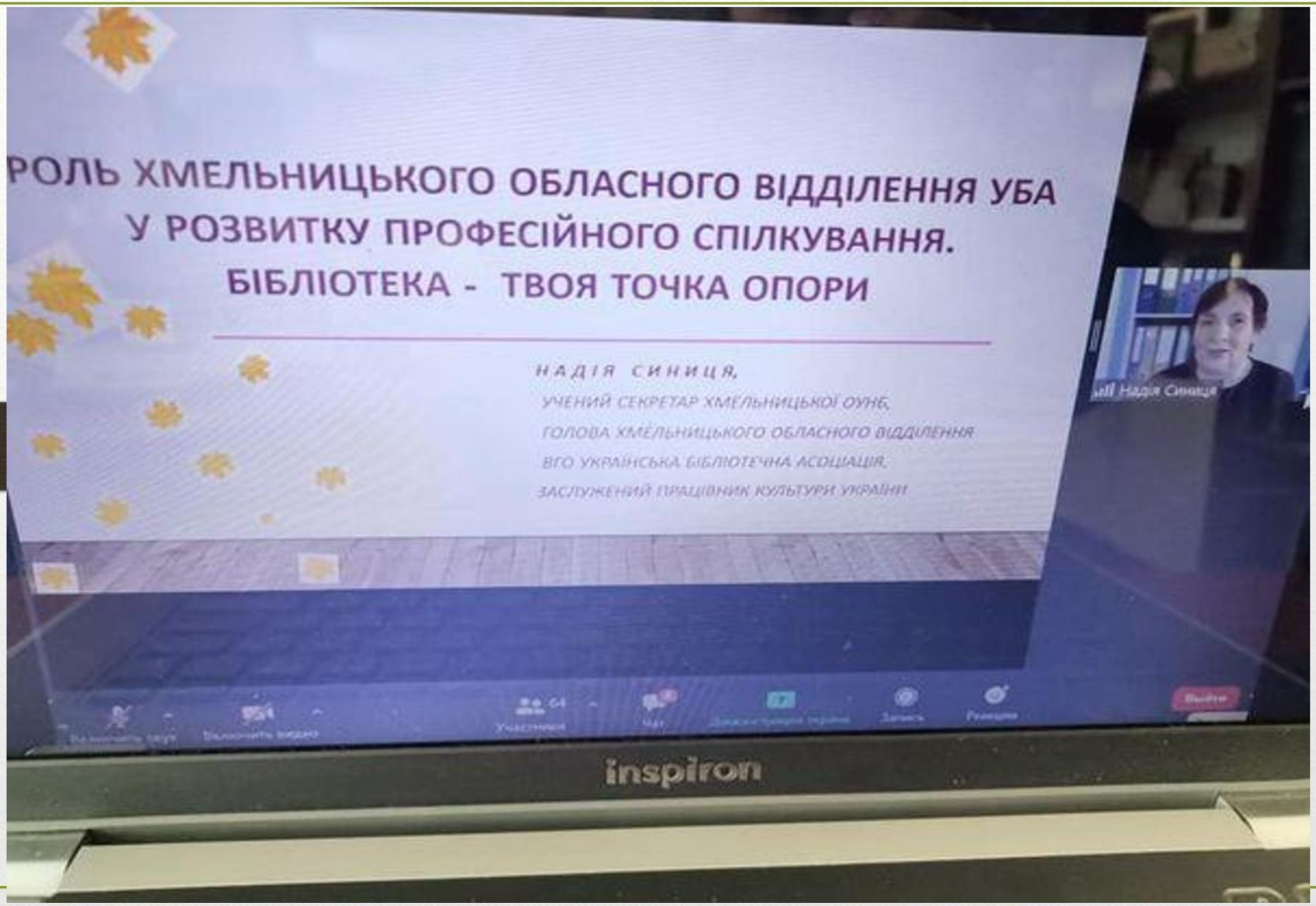
РОЛЬ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ВІДДІЛЕННЯ УБА
У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ.
БІБЛІОТЕКА - ТВОЯ ТОЧКА ОПОРИ
НАДІЯ СИНИЦЯ,
УЧЕНИЙ СЕКРЕТАР ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ,
ГОЛОВА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ВІДДІЛЕННЯ
ВГО УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
Надія Синиця
inspiron

»

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Президією
ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ»

Протокол №2 від «01» лютого 2021 р.

У 2021 році оновлено	**ПОЛОЖЕННЯ ПРО «ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ»**

Кількість Членів Хмельницького регіонального відділення

Рік	Кількість членів
2019	526
2020	458
2021 *(станом на1.10)*	477

ПОКАЗНИКИ ЧЛЕНСТВА У РЕГІОНАЛЬНИХ ВІДДІЛЕННЯХ У 2021 Р.

Відділення	Кількість членів	Відділення	Кількість членів
Виконавчий офіс	646	Рівненське ОВ	396
Вінницьке ОВ	357	Тернопільське ОВ	215
Волинське ОВ	171	Харківське ОВ	151
Донецьке ОВ	227	Хмельницьке ОВ	477
Івано-Франківське ОВ	34	Черкаське ОВ	176
Луганське ОВ	287	Чернівецьке ОВ	377
Миколаївське РВ	366	Чернігівське ОВ	256
Полтавське ОВ	158	**ВСЬОГО**	**4294**

Запись
Вы просматриваете экран Yaroslava Soshynska
Настройки просмотра
Вид
Олег Сербін
Олег Сербін
Nadiya Sinica
Yaroslava Soshynska
Лариса Лугова
Oksana Bruy
Ihor Ohura
Надія Богза
Надія Влезько
Включить звук
Остановить видео
58
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти

У роботі регіонального відділення беруть бібліотеки ЗВО

- Голова методичного об’єднання бібліотек ВЗО Олена Айвазян входить до складу Президії відділення

"…немає нічого складнішого, ніж упорядкувати бібліотеку. Складніше хіба що впорядкувати світ".
Жан-Клод Карр'єр

Включення членів УБА у коло професійного спілкування

Участь членів відділення

у заходах УБА

- наукових конференціях
- зимовій школі молодих бібліотекарів
- літній адвокаційній школі
- Львівському бібліотечному форумі
- Навчальних програмах УБА

Конкурси та відзнаки ВГО Укра
ula.org.ua/news/4774-konkursy-ta-vidznaky-vho-ukrainska-bibliotechna-asotsiatsiia-u-2021-r
Додатки | Duolingo: Вивчайт... | Національна бібл... | Перекладач Google | QR Coder - Генера... | Мій профіль | Tech... | Тривалість щорічн... | Список читання

Шановний, Гість!
вітаємо Вас на сайті УБА
Увійти
Реєстрація

Конференції та семінари

13.07.2021 / IV Літня школа молодих бібліотекарів Української

Архів новин

Конкурси та відзнаки ВГО Українська бібліотечна асоціація у 2021 р. (06.04.2021)

Президія ВГО Українська бібліотечна асоціація оголошує щорічний **Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2021»**.

Проводиться спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України.

Звання «Бібліотека року» присвоюється бібліотеці за кращий впроваджений інноваційний проєкт, що підтверджується відповідним дипломом.

Термін подання документів – **до 1 вересня 2021 року**.

Умови конкурсу викладені у Положенні.

Увага! При підготовці документів на конкурс просимо вказати статистичні дані про бібліотеку-номінанта, а саме: бюджет за попередній рік (державне та недержавне фінансування), обсяг фондів, кількість користувачів за єдиним обліком, кількість співробітників (у тому числі бібліотечних) для порівняння стартових можливостей бібліотек.

Адмініструють конкурс «Бібліотека року 2021» члени Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Конкурсні заявки просимо надсилати на електронну пошту віцепрезидентки ВГО Українська бібліотечна асоціація Лугової Лариси Анатоліївни: lluhova@gmail.com з поміткою «Конкурс «Бібліотека року 2021».

* * *

Всеукраїнський конкурс «Творчий злет: молодий бібліотекар року 2021»

Новини УБА

10-06-2021 / Good Silent Party: тиха туса по всій Україні

08-06-2021 / Бібліотекарі першими отримають безкоштовну комп'ютерну допомогу від SUPPORT.UA для амбасадорів і тренерів проєкту Дія.Цифрова освіта

02-06-2021 / 150 комп'ютерів для бібліотек Полтавщини

Підписатись на RSS

Інструкція Користування Порталом

ЧЛЕНСЬКИЙ КВИТОК УБА

Оголошення

05-05-2021 / Академія культурного лідера: онлайнова нетворкінгова навчальна подорож до Чехії, травень 2021

ЯК РОЗПІЗНАТИ ФЕЙКОВІ НОВИНИ

КАРТА БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Професійний журнал http://libraryforum.info

Семінар | Синиця. УБА - Ро... | Конкурси та відзна... | 23°C Mostly sunny | УКР | 8:50 22.06.2021

Наші переможці 2021р.

Почесна відзнака ВГО Українська бібліотечна асоціація «ЗА ВІДДАНІСТЬ БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ»

- **Тарчевська Віра Борисівна,**

заступник директора з наукової роботи обласної бібліотеки для юнацтва

Почесне звання
«Бібліотека року 2021»

:

ІІ місце у конкурсі у номінації «Середні бібліотеки» отримала

- **Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка** за інклюзивний проєкт «Особлива книга для особливих дітей».

Конкурс на кращий хаб цифрової освіти серед бібліотек України перемогла

- Центральна публічна бібліотека Централізованої бібліотечної системи Хмельницької міської територіальної громади

ВІДДІЛЕННЯ УБА Є співорганізатором обласних форумів, конкурсів, семінарів

- форум бібліотекарів Хмельниччини
- Конкурс на кращу бібліотеку ОТГ
- Конкурс на кращу дитячу бібліотеку
- Конкурс «Кращий керівник-менеджер»
- Кращий методист

Zoom Конференция

Вы просматриваете экран Oksana Bruy | Настройки просмотра

Olena Marchuk | Оля Букреєва | Аліна Гулик | Ярослава Хіміч | Любов Чорнов... | Антонина Тищенко

Запись

Бібліотеки – хаби цифрової освіти.
Проєкт «Дія.Цифрова освіта»

Українська бібліотечна асоціація

Співпраця з Міністерством цифрової трансформації України

- ✓ Вебінар «Розбудова мережі хабів цифрової освіти» - грудень 2020 р.
- ✓ Вебінар «Чому бібліотеки — це серце цифрової освіти, і як зробити їхню цінність для громади максимальною» - березень 2021 р.
- ✓ Захід в межах Львівського Бібліофоруму «Трансформація бібліотек у сучасні хаби цифрової освіти» - вересень 2021 р.

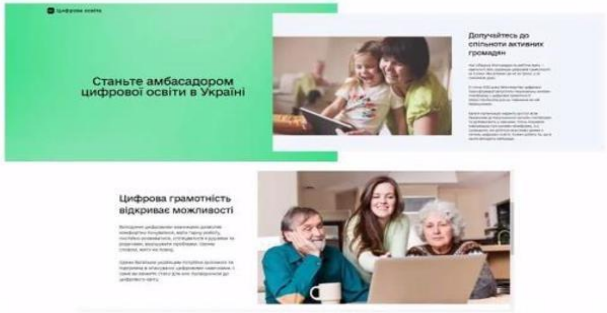

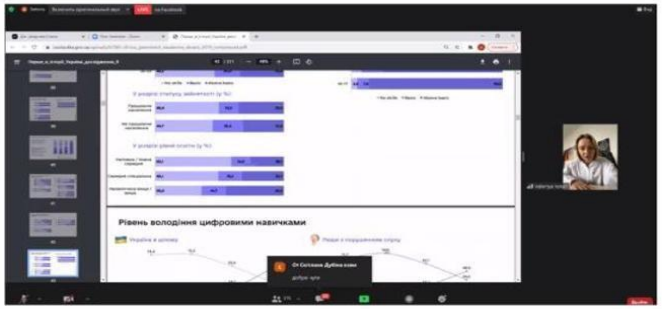

Включить звук | Включить видео | 212 Участники | Чат | Демонстрация экрана | Запись | Реакции | Выйти

Документ Microso... | Вхідні - I.UA - Goo... | Облачные конфер... | Zoom Конференция | УКР | 11:08 18.11.2021

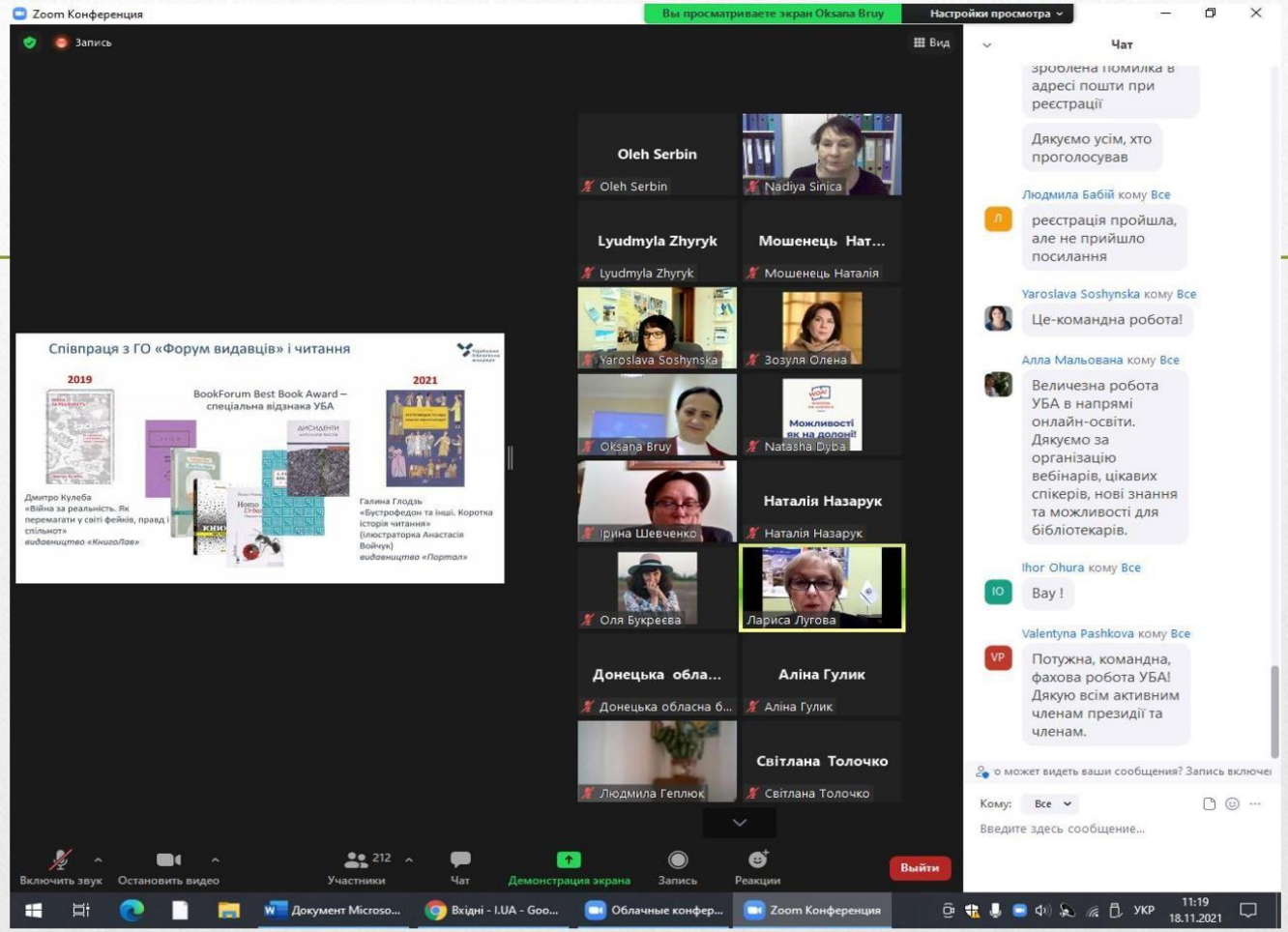
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
Запись
Вид
Співпраця з ГО «Форум видавців» і читання
2019
BookForum Best Book Award – спеціальна відзнака УБА
2021
Дмитро Кулеба «Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот» видавництво «КнигоЛав»
Галина Глодзь «Бустрофедон та інші. Коротка історія читання» (ілюстраторка Анастасія Войчук) видавництво «Портал»
Oleh Serbin
Nadiya Sinica
Lyudmyla Zhyryk
Мошенець Нат...
Мошенець Наталія
Yaroslava Soshynska
Зозуля Олена
Oksana Bruy
Natasha Dyba
Ірина Шевченко
Наталія Назарук
Оля Букреєва
Лариса Лугова
Донецька обла...
Аліна Гулик
Людмила Геплюк
Світлана Толочко
Чат
зроблена помилка в адресі пошти при реєстрації
Дякуємо усім, хто проголосував
Людмила Бабій кому Все
реєстрація пройшла, але не прийшло посилання
Yaroslava Soshynska кому Все
Це-командна робота!
Алла Мальована кому Все
Величезна робота УБА в напрямі онлайн-освіти. Дякуємо за організацію вебінарів, цікавих спікерів, нові знання та можливості для бібліотекарів.
Ihor Ohura кому Все
Вау !
Valentyna Pashkova кому Все
Потужна, командна, фахова робота УБА! Дякую всім активним членам президії та членам.
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Включить звук
Остановить видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти
Документ Microso...
Вхідні - I.UA - Goo...
Облачные конфер...
Zoom Конференция
УКР
11:19
18.11.2021

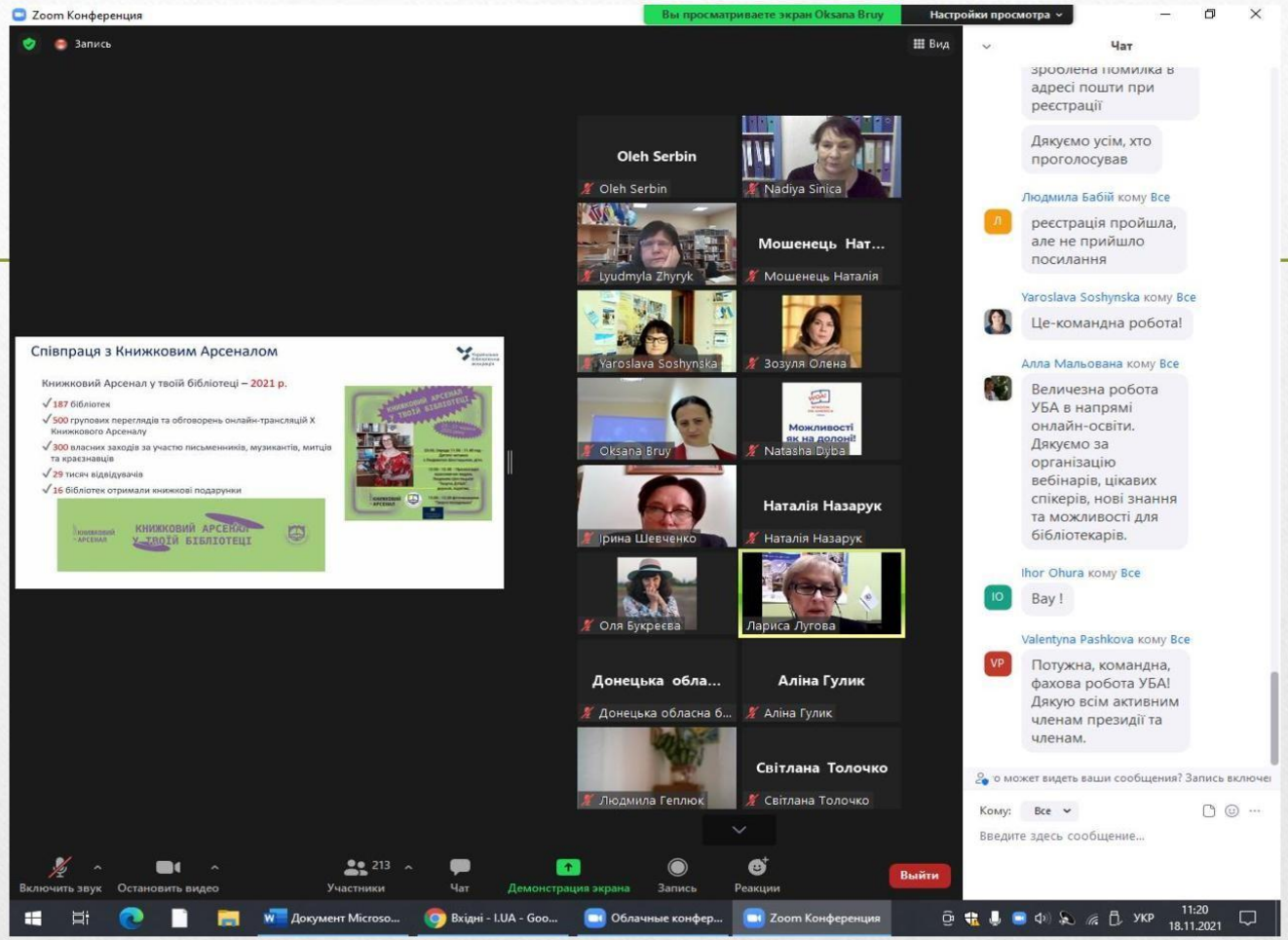
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
Запись
Вид
Співпраця з Книжковим Арсеналом
Книжковий Арсенал у твоїй бібліотеці – 2021 р.
187 бібліотек
500 групових переглядів та обговорень онлайн-трансляцій X Книжкового Арсеналу
300 власних заходів за участю письменників, музикантів, митців та краєзнавців
29 тисяч відвідувачів
16 бібліотек отримали книжкові подарунки
КНИЖКОВИЙ АРСЕНАЛ У ТВОЇЙ БІБЛІОТЕЦІ
Oleh Serbin
Nadiya Sinica
Lyudmyla Zhyryk
Мошенець Нат...
Мошенець Наталія
Yaroslava Soshynska
Зозуля Олена
Oksana Bruy
Natasha Dyba
Ірина Шевченко
Наталія Назарук
Оля Букреєва
Лариса Лугова
Донецька обла...
Донецька обласна б...
Аліна Гулик
Людмила Геплюк
Світлана Толочко
Чат
зроблена помилка в адресі пошти при реєстрації
Дякуємо усім, хто проголосував
Людмила Бабій кому Все
реєстрація пройшла, але не прийшло посилання
Yaroslava Soshynska кому Все
Це-командна робота!
Алла Мальована кому Все
Величезна робота УБА в напрямі онлайн-освіти. Дякуємо за організацію вебінарів, цікавих спікерів, нові знання та можливості для бібліотекарів.
Ihor Ohura кому Все
Вау !
Valentyna Pashkova кому Все
Потужна, командна, фахова робота УБА! Дякую всім активним членам президії та членам.
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Включить звук
Остановить видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти
Документ Microso...
Вхідні - I.UA - Goo...
Облачные конфер...
Zoom Конференция
УКР
11:20
18.11.2021

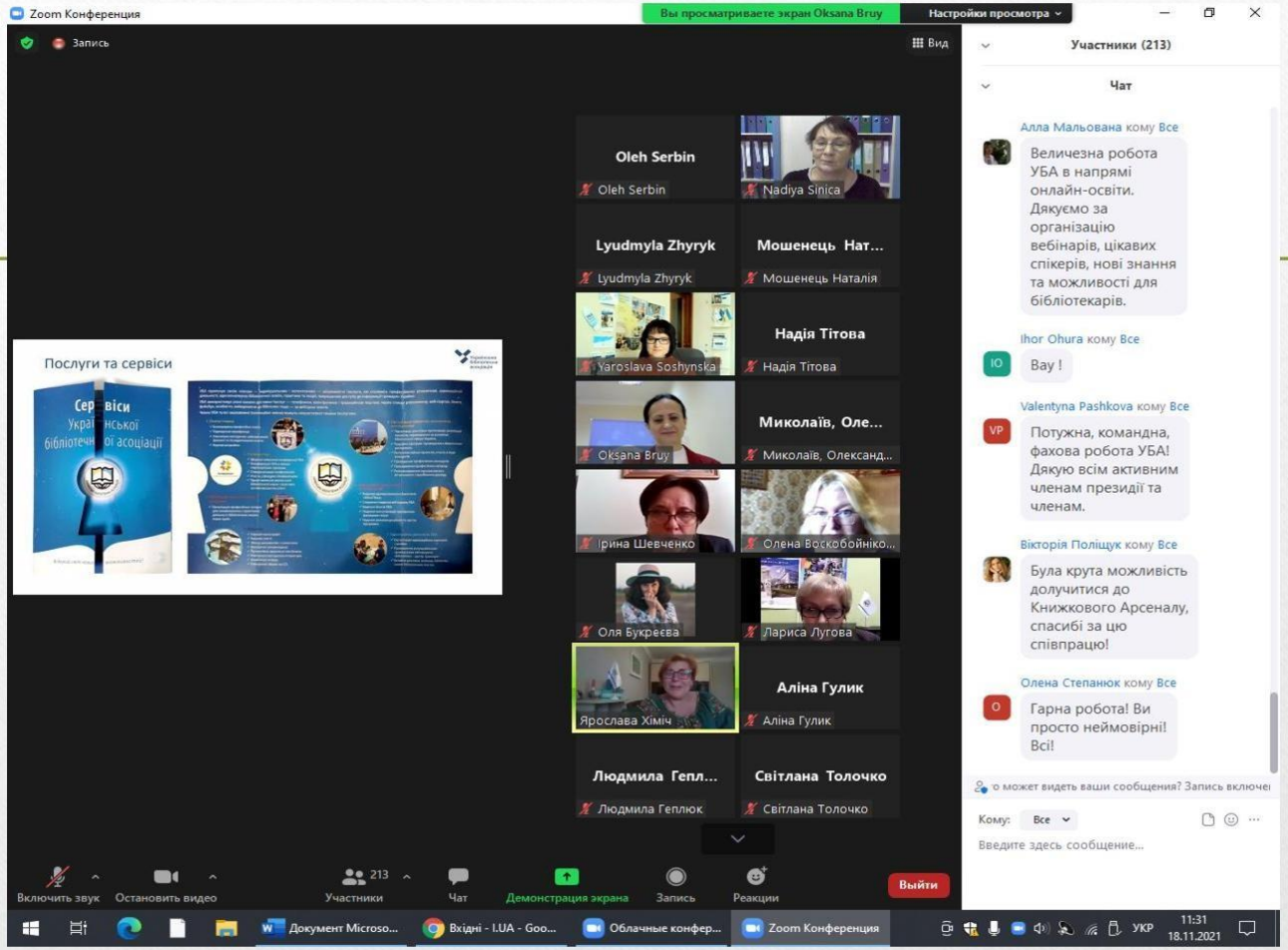
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
Запись
Вид
Послуги та сервіси
Oleh Serbin
Nadiya Sinica
Lyudmyla Zhyryk
Мошенець Нат...
Мошенець Наталія
Yaroslava Soshynska
Надія Тітова
Oksana Bruy
Миколаїв, Оле...
Миколаїв, Олександ...
Ірина Шевченко
Олена Воскобойніко...
Оля Букреєва
Лариса Лугова
Ярослава Хіміч
Аліна Гулик
Людмила Гепл...
Світлана Толочко
Людмила Геплюк
Світлана Толочко
Участники (213)
Чат
Алла Мальована кому Все
Величезна робота УБА в напрямі онлайн-освіти. Дякуємо за організацію вебінарів, цікавих спікерів, нові знання та можливості для бібліотекарів.
Ihor Ohura кому Все
Вау !
Valentyna Pashkova кому Все
Потужна, командна, фахова робота УБА! Дякую всім активним членам президії та членам.
Вікторія Поліщук кому Все
Була крута можливість долучитися до Книжкового Арсеналу, спасибі за цю співпрацю!
Олена Степанюк кому Все
Гарна робота! Ви просто неймовірні! Всі!
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Включить звук
Остановить видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти
Документ Microso...
Вхідні - I.UA - Goo...
Облачные конфер...
Zoom Конференция
УКР
11:31
18.11.2021

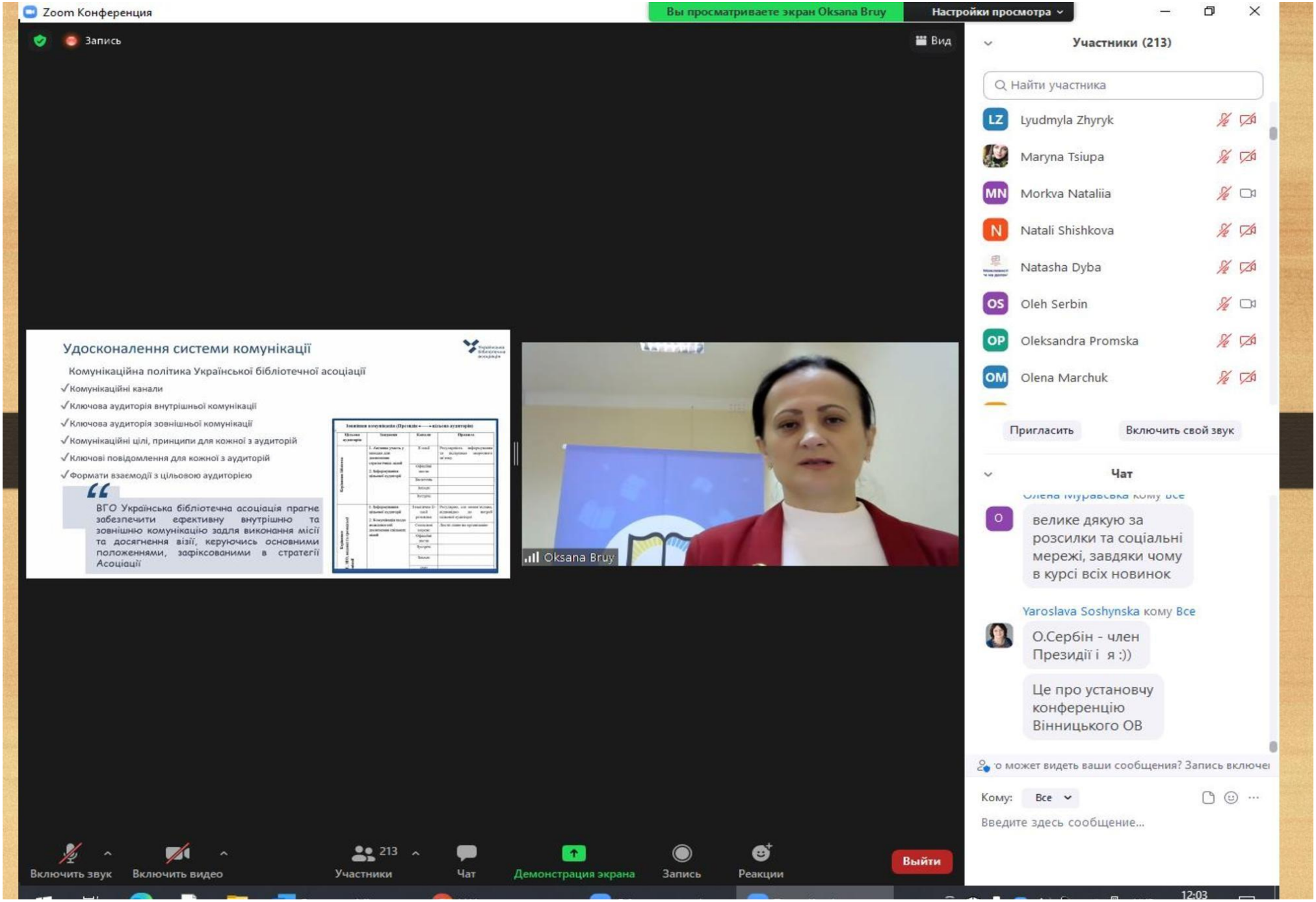
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
Запись
Вид
Удосконалення системи комунікації
Комунікаційна політика Української бібліотечної асоціації
✓Комунікаційні канали
✓Ключова аудиторія внутрішньої комунікації
✓Ключова аудиторія зовнішньої комунікації
✓Комунікаційні цілі, принципи для кожної з аудиторій
✓Ключові повідомлення для кожної з аудиторій
✓Формати взаємодії з цільовою аудиторією
ВГО Українська бібліотечна асоціація прагне забезпечити ефективну внутрішню та зовнішню комунікацію задля виконання місії та досягнення візії, керуючись основними положеннями, зафіксованими в стратегії Асоціації
Oksana Bruy
Участники (213)
Найти участника
Lyudmyla Zhyryk
Maryna Tsiupa
Morkva Nataliia
Natali Shishkova
Natasha Dyba
Oleh Serbin
Oleksandra Promska
Olena Marchuk
Пригласить
Включить свой звук
Чат
велике дякую за розсилки та соціальні мережі, завдяки чому в курсі всіх новинок
Yaroslava Soshynska кому Все
О.Сербін - член Президії і я :))
Це про установчу конференцію Вінницького ОВ
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Включить звук
Включить видео
213
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти

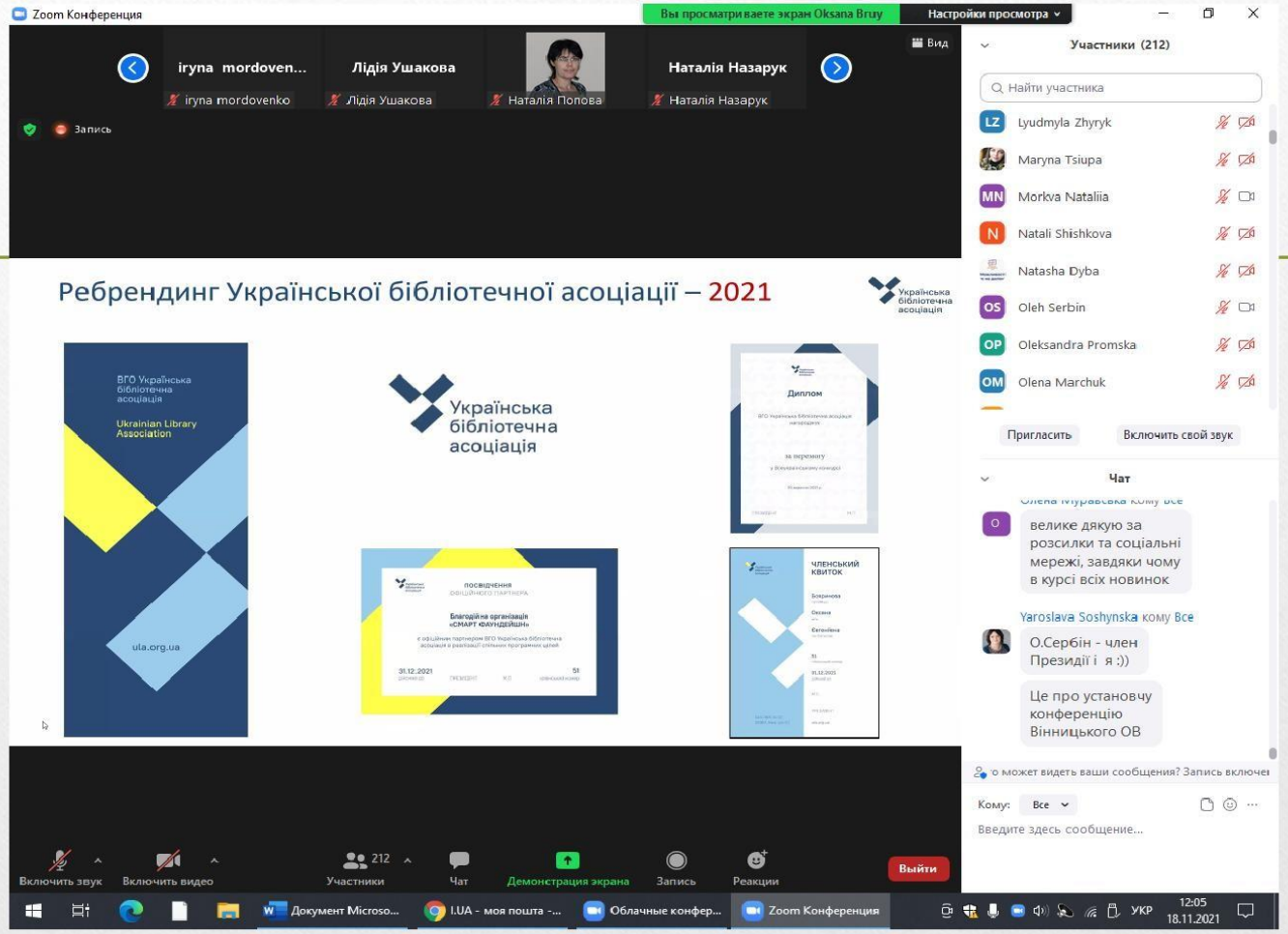
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
iryna mordoven...
Лідія Ушакова
Наталія Назарук
iryna mordovenko
Лідія Ушакова
Наталія Попова
Наталія Назарук
Запись
Вид
Ребрендинг Української бібліотечної асоціації – 2021
Українська бібліотечна асоціація
ВГО Українська бібліотечна асоціація
Ukrainian Library Association
ula.org.ua
Диплом
Посвідчення
Членський квиток
Участники (212)
Найти участника
Lyudmyla Zhyryk
Maryna Tsiupa
Morkva Nataliia
Natali Shishkova
Natasha Dyba
Oleh Serbin
Oleksandra Promska
Olena Marchuk
Пригласить
Включить свой звук
Чат
велике дякую за розсилки та соціальні мережі, завдяки чому в курсі всіх новинок
Yaroslava Soshynska кому Все
О.Сербін - член Президії і я :))
Це про установчу конференцію Вінницького ОВ
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Включить звук
Включить видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти
Документ Microso...
I.UA - моя пошта -...
Облачные конфер...
Zoom Конференция
УКР
12:05
18.11.2021

Zoom Конференция

Вы просматриваете экран Oksana Bruy

Настройки просмотра

Наталія Дибач | Орися Гончарук | iryna mordoven... | Лідія Ушакова

Запись

Робочі групи центральних органів влади

Українська бібліотечна асоціація

Джерело: http://livelibrary.com.ua/news/draft-law/

- ✓Робоча група з розробки проєкту змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (ОП)
- ✓Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроєкт №5002 «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»

Участники (210)

Найти участника

Larysa Senyk
Liubov Savaryn
Lyudmyla Zhyryk
Maryna Tsiupa
Morkva Nataliia
Natali Shishkova
Natasha Dyba
Oleh Serbin

Пригласить | Включить свой звук

Чат

О.Сербін - член Президії і я :))

Це про установчу конференцію Вінницького ОВ

Людмила Лучка кому Все

Щиро дякую за активну роботу, цікаві заходи,корисний досвід та приємне спілкування!

о может видеть ваши сообщения? Запись включен

Кому: Все

Введите здесь сообщение...

Включить звук | Включить видео | 210 Участники | Чат | Демонстрация экрана | Запись | Реакции | Выйти

Документ Microso... | I.UA - моя пошта -... | Облачные конфер... | Zoom Конференция | УКР | 12:13 18.11.2021

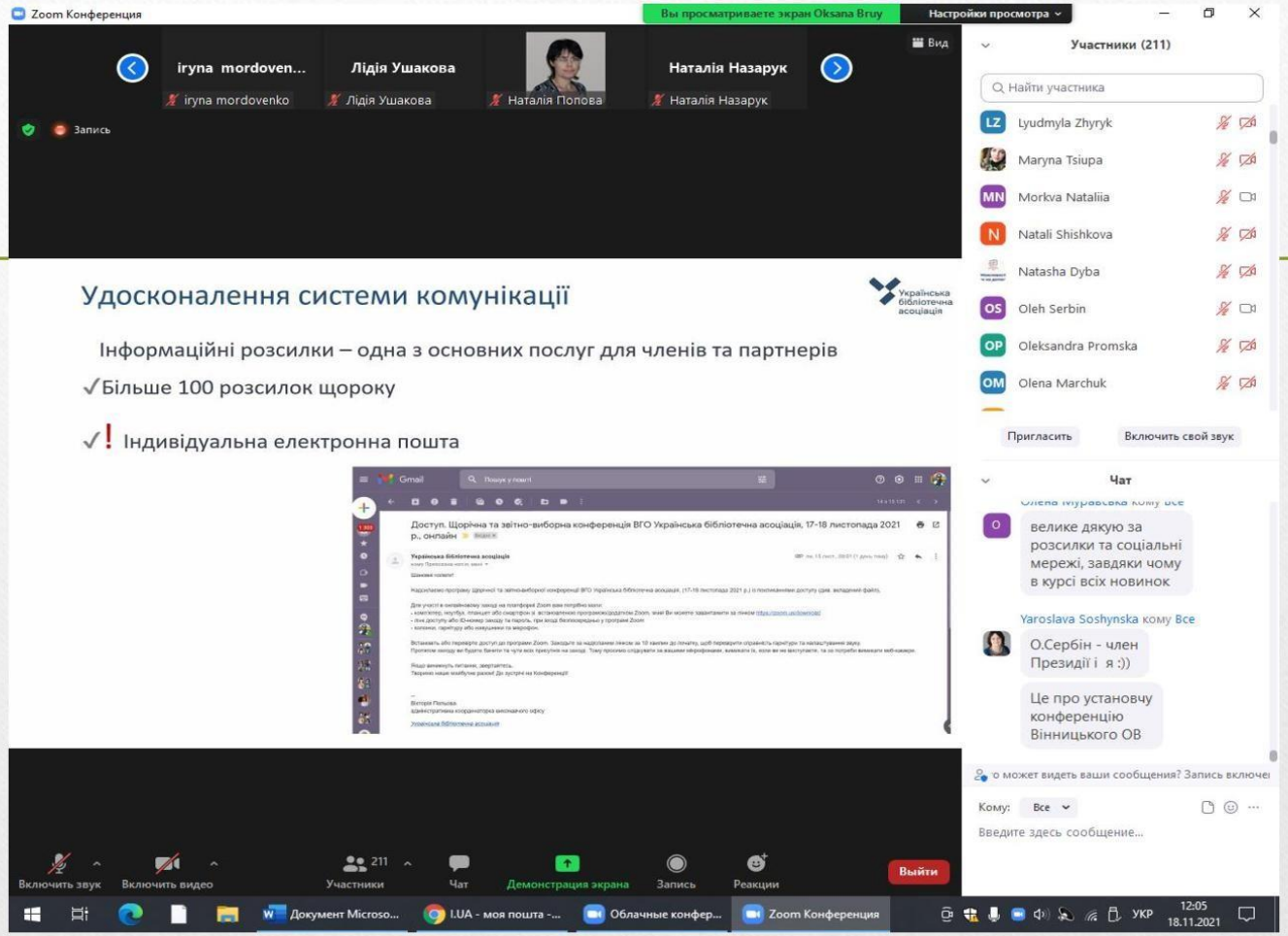
Zoom Конференция
Вы просматриваете экран Oksana Bruy
Настройки просмотра
iryna mordoven...
Лідія Ушакова
Наталія Назарук
iryna mordovenko
Лідія Ушакова
Наталія Попова
Наталія Назарук
Запись
Вид
Участники (211)
Найти участника
Lyudmyla Zhyryk
Maryna Tsiupa
Morkva Nataliia
Natali Shishkova
Natasha Dyba
Oleh Serbin
Oleksandra Promska
Olena Marchuk
Пригласить
Включить свой звук
Чат
велике дякую за розсилки та соціальні мережі, завдяки чому в курсі всіх новинок
Yaroslava Soshynska кому Все
О.Сербін - член Президії і я :))
Це про установчу конференцію Вінницького ОВ
Кому: Все
Введите здесь сообщение...
Удосконалення системи комунікації
Українська бібліотечна асоціація
Інформаційні розсилки – одна з основних послуг для членів та партнерів
✓Більше 100 розсилок щороку
✓! Індивідуальна електронна пошта
Доступ. Щорічна та звітно-виборна конференція ВГО Українська бібліотечна асоціація, 17-18 листопада 2021 р., онлайн
Включить звук
Включить видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Запись
Реакции
Выйти
Документ Microso...
I.UA - моя пошта -...
Облачные конфер...
Zoom Конференция
УКР
12:05
18.11.2021

Висвітлення досвіду Хмельницького регіонального відділення

Вплив регіональних відділень УБА на професійний розвиток бібліотекарів та включення їх у коло професійного спілкування

Головною метою регіональних відділень є професійна організація бібліотекарів, розвиток єдиного інформаційно-бібліотечного простору регіону, що сприяє корпоративній комунікації бібліотек, створенню умов для вільного доступу до інформації, підвищенню авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів і мешканців регіону.

З кожним роком зростає кількість та активність членів регіональних відділень. На кінець 2017 року у 13-ти регіональних відділеннях та Виконавчому офісі УБА нараховувалось 5645 членів. Найбільш із залучення членів до професійної бібліотечної спільноти працював Виконавчий офіс, Рівненське, Хмельницьке, Миколаївське, Черкаське, Луганське, Чернівецьке відділення УБА.

2017 рік був стартовим для реалізації Програми адвокаційної діяльності УБА на 2017-2021 рр. «ДІЄВА БІБЛІОТЕКА – УСПІШНА ГРОМАДА». Працюючи над виконанням програми за трьома основними цілями, регіональні відділення проводили заходи, які підвищують обізнаність громад про потенціал бібліотек, формували модельні стандарти організації бібліотек в умовах адміністративної реформи, здійснювали пошук нових форм бібліотечного обслуговування у громадах.

Відділення спільно із зацікавленими організаціями проводили громадські обговорення, консультації з громадськістю, засідання круглих столів на актуальні теми: «Бібліотеки в умовах децентралізації», «Конкурентоспроможна бібліотека в умовах ОТГ», «Бібліотеки в житті громади: інформаційний простір, сучасні послуги, перспективи розвитку», «Розвиток бібліотечної справи в області» тощо, які сприяли мешканцям до активної участі у формуванні бібліотечної політики в окремих громадах.

На конференції «Дієва бібліотека громади: пошуки майбутнього», яка проходила за підтримки Благодійного фонду «Бібліотечна країна» та Тернопільської ОДА, бібліотекарі та представники органів місцевого самоврядування обмінялися досвідом і дізнаються про кращі вітчизняні та зарубіжні приклади реформування бібліотек. У роботі конференції взяли участь представники 6-ти областей України: Вінницької, Житомирської, Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської.

Під час проведення щорічних обласних форумів, конкурсів, фестивалів також приверталися увага до досягнень та проблем бібліотек. Такими регіональними заходами стали: «Бібліотека буковинця і громади: співпраця та орієнтири на майбутнє» (Чернівці), «Бібліотека – сучасний хаб по соціальним професіоналізації належать семінари, засідання ради директорів, школи бібліотечного маркетингу та менеджменту, наприклад: обласний семінар «Розвиток бібліотек в умовах real-time: проекція на майбутнє» (Донецька ОВ), Регіональна літня школа з адвокації «Бібліотечна адвокація: дієвість, етапи у результат» (Миколаїв), вебінар розширене засідання президії Хмельницького обласного відділення УБА та секції директорів районних та міських бібліотек на тему: «Вплив Української бібліотечної асоціації на трансформацію публічних бібліотек з умовах адміністративної реформи» та ін.

Особливо важливим в залученні членів УБА у коло професійного спілкування з використанням сучасних технологій і засобів комунікації, серед яких онлайнові конференції, веб-форуми, скайп-консультування тощо. На професійний розвиток своїх членів, підвищення їхньої соціальної активності та впровадження у місцевих громадах бібліотечних ініціатив були орієнтовані такі заходи регіональних відділень УБА: обласний інтернет-фестиваль «Бібліотека і громада: спільна праця, спільне майбутнє» (Івано-Франківськ), вебінар для голів новостворених ОТГ (Полтава), веб-конференція з досвіду ОУНБ України «Бібліотеки в умовах децентралізації», медіатренінг якої виступили представники з Черкащ, веб-квест «Відкрий для себе агрудовини» (Хмельницький) та ін.

Варто відзначити науково-практичний аспект діяльності Харківського ОВ УБА. У 2017 році представники цього відділення підготували довідково-професійний ресурс «Бібліотечна енциклопедія Харківщини», ЕБД «Метабібліографія Харківщини», провели навчання на дистанційному курсі «Електронна бібліографія», інтернет конференцію «Вивчення в бібліотеці: оцінка ефективності та якості роботи».

Однак, незважаючи на активне використання нових інформаційних технологій, не втрачають свої актуальності професійні зустрічі на семінарах і конференціях, візити до бібліотек для вивчення кращого досвіду. Вони допомагають досягти цілей бібліотеки, забезпечують розвиток професійного світогляду бібліотекаря та дозволяють їм розкрити свій фаховий потенціал. Тому регіональні відділення на конкурсній основі забезпечують фінансову підтримку участі своїх представників у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях з питань бібліотечної справи, Зимовій школі молодих бібліотекарів УБА, Всеукраїнській літній школі адвокації для бібліотекарів, Львівському між-

На пульсі бібліотечного життя Хмельниччини

Хмельницьке обласне відділення Української бібліотечної асоціації об'єднує на добровільних засадах майже 600 індивідуальних членів, яким не байдужа доля бібліотек.

Серед важливих напрямів діяльності відділення – реалізація програми адвокаційної діяльності УБА «Дієва бібліотека - успішна громада», яка спрямована на забезпечення права жителів на якісне отримання сучасних бібліотечних послуг, підвищення обізнаності можливого жителя територіальної громади про потенціал і можливості сучасної бібліотеки, підвищення статусу бібліотекарів у конкретному населеному пункті. Проведено громадські обговорення про організацію діяльності бібліотек в умовах децентралізації, реалізовано проект «Поінформована громада – демократична країна». 7 бібліотек області спільно з відділенням УБА реалізовують проект «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС).

Відділення УБА є організатором та співорганізатором обласних бібліотечних форумів, конкурсів, семінарів, бібліотечних вебінарів, бере активну участь у різноманітних заходах. Так, у минулому році проведено обласний форум бібліотек Хмельниччини «Розвиток бібліотек заради громади», науково-практичну конференцію «Бібліотека і місцеве самоврядування: практика, досвід та перспективи», ярмарок бібліотечних ініціатив «Впровадження кращих інновацій у роботу бібліотеки».

Зокрема члени Асоціації беруть участь у обласному конкурсі з національно-патріотичного виховання «Україна починається з тебе», готуються до IX-го форуму бібліотек Хмельниччини, на якому презентуватимуть інноваційні бібліотечні послуги, спрямовані на розвиток та співпрацю з місцевими громадами, інформуватимуть громадськість про важливість розвитку бібліотек області відповідно до «Стратегії розвитку бібліотек на період до 2025 року» та «Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр.».

Особлива увага надається особливій підтримці професійного розвитку бібліотечних працівників. Відділення на конкурсній основі фінансово підтримує членів УБА на участь у зимовій школі молодих бібліотекарів, літній школі адвокації для бібліотекарів, Львівському бібліотечному форумі, всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях з питань бібліотечної справи, навчальних програмах УБА, НАЖКМ.

Дякую за увагу!

067 955 95 30

nadiyasinica@i.ua

Артур Михайлик
(м. Кам'янець-Подільський)

Книги Івана Огієнка (митрополита Іларіона) у фондах наукової бібліотеки Подільського державного аграрно-технічного університету.

Розвідку присвячено друкованими працям Івана Огієнка (митрополита Іларіона), які зберігаються в фондах наукової бібліотеки ПДАТУ. Наслідком плідної праці знаного державного та громадського діяча стала поява великої кількість книг, статей та літературних творів, присвячених, переважно, історії української культури, слов'янської та української філології та історії Української православної церкви. Маючи талант до поезії, він залишив по собі чудові поетичні твори, які також представлені в книгарні університету. Багато з таких видань мають не лише наукову та культурну, але ще й історичну цінність, оскільки видані за кодонами України ще в першій половині XX ст.

Ключові слова: *Іван Огієнко. Митрополит Іларіон, історія української культури, Українська церква, історіографія.*

Наукова і культурна спадщина Івана Огієнка, видатного українського державного і церковного діяча, зараз знаходиться під пильною увагою національної науки. Практично не відомий на батьківщині в період панування комуністичної диктатури, затаврований звичними для радянського історичного дискурсу іменами «буржуазного націоналіста» та «колаборанта», тепер він повертається на належне йому місце серед творців української державності в першій чверті XX ст. та самоідентифікації її жителів в родині європейський народів.

Так сталося, що життєвий шлях владики Іларіона такий самий тернистий, як і шлях його нації. Як висловився він сам: «Служити Народові – то служити Богові!». Таке життєве кредо щирого українського громадянина і великого патріота, якого він дотримувався до останнього подиху, ставить його в передову лінію з найвизначнішими провідниками в боротьбі за незалежність України та її Церкви.

У фондах наукової бібліотеки ПДАТУ зберігається порівняно невелика кількість друкованих видань професора Огієнка (митрополита Іларіона), 14 позицій, однак серед них трапляються цікаві і рідкісні видання. Їх умовно можна поділити на чотири групи: праці, присвячені історичному та культурному поступу українського народу [5; 6; 7; 8; 13], мовознавчі студії [9 – 11], праці церковного змісту [12; 14] та літературні твори [1 – 4;].

У книгозбірні присутня, мабуть, найбільш відома історична праця Івана Огієнка «Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу», де автор, продовжуючи наукові традиції, закладені Володимиром Антоновичем та Михайлом Грушевським, визначає особливості культурного поступу українського народу протягом його тисячолітнього існування [13]. Багато уваги в ній приділяється боротьбі українців за власну ідентичність проти зазіхань з боку сусідніх держав. Книга, фактично, стала обґрунтуванням ідеологічно-культурних засад Української революції 1917 – 1921 рр. та засад національного державотворення.

Одною з найбільших за обсягом є книга «Українська церква за час руїни (1657 – 1687)». У монографії автор досліджує стан Української церкви за 30-річний період від смерті Богдана Хмельницького і до початку гетьманування Івана Мазепи. Об'єктивно та докладно змальовано історичне тло існування Православної церкви України в часи, надзвичайно важливі для подальшої історії українського народу. На думку митрополита Іларіона: «Відгомони цієї тяжкої доби, – і то відгомони реальні позостаються в нашому народі ще й тепер, – і в його політичному стані (бездержавність) і його духовному характері» [7, с. 10]. Видання має велику наукову цінність: лише перелік використаних джерел і літератури складає 24 сторінки книги.

Менш відомими є поетичні твори митрополита Іларіона. У книгарні ПДАТУ зберігається примірник поеми «Марія Єгиптянка», надрукований у Парижі 1947 р. (Зауважимо, книга в чудовому стані, її сторінки ще не розрізані). Цікаво, що у віршованих рядках, присвяченій відомій християнській святій, Преподобній Марії Єгипетській, автор звертається до описових прийомів, властивих українським поетам, особливо Тарасу Шевченко. Самий початок поеми ніби переноси нас з спекотного Єгипту до України, у кожному рядку звучить туга за милою Батьківщиною:

Сільце зелене біля Нилу
Усе купається в промінні,
Й цілує сонце хатку білу,
Й круг неї квітоньки весінні [1, с. 3].

Такі творчі прийоми надають поезії митрополита Іларіона універсального характеру, роблять її доступною і зрозумілою для всіх українців незалежно від того, куди закинула їх доля в середині такого складного і трагічного XX ст.

Якщо в поемі «Марія Єгиптянка» митрополит Іларіон виявив себе як християнський пастор, то в поемі «На Голготі», яка також вийшла друком у Парижі в 1947 р., він виступає скоріші як державний діяч та борець за вільну Україну. Герой твору, Борина, уособлює українського інтелігента, провідника, якому довелося вести боротьбу спочатку з «віковою царською десницею», а потім з новими «московськими шовіністами», які вважали, що:

Вся Україна – твір німецький,
У них нема й своєї мови… [3, с. 58].

Уся поезія владики Іларіона – як ідейна, так і релігійна – характеризується добрим і ясним змістом, влучним висловом, чіткістю та емоційністю. Вона вся має логічну побудову думки й вірша, пронизана глибокою любов'ю до свого народу та характеризується своєю безсумнівною щирістю.

У колі наукових інтересів Огієнка-мовознавця були проблеми кириличної палеографії, історії слов'янських і української мов, побудови, стилістики та культури української мови, питання українського правопису.

Митрополит Іларіон завжди мав глибоку віру і велику надію на щасливе майбутнє свого народу, праця задля якого була ціллю його життя. І він дійсно все своє життя невтомно, самовіддано і повсякчасно працював, залишивши багатющий науковий та культурного скарб у вигляді своїх книг, статей, розвідок та творів. Згадані вище видання – лише невелика їх частка, яка, втім, дозволяє оцінити масштаб особистості видатного українця.

Бібліографія:

1. Митрополит Іларіон. Марія Єгиптянка : поема / Митрополит Іларіон. – Париж : Наша культура, 1947. – 79 с.
2. Митрополит Іларіон. Мої проповіді / Митрополит Іларіон. – Вінніпеґ, Канада : Волинь, 1973. – 186 с. – (Ін-т дослідів Волині).
3. Митрополит Іларіон. На Голготі : поема / Митрополит Іларіон. – Париж : Наша культура, 1947. – 91 с.
4. Митрополит Іларіон. Наш бій за державність : історична епопея / Митрополит Іларіон. – Вінніпеґ : Наша культура, 1966. – Ч. 2. – 144 с.
5. Митрополит Іларіон. Трираменний Хрест за скісним підніжком – національний Хрест України : історично-археологічна студія / Митрополит Іларіон. – Друге вид. – Вінніпеґ, Канада : Волинь, 1990. – 100 с. : 41 мал. - (Ін-т дослідів Волині ; Ч. 66).
6. Митрополит Іларіон. Українська культура і наша церква. Ідеологія української православної церкви. Життєпис / Митрополит Іларіон. – Вінніпеґ, Канада : Волинь, 1991. – 84 с. – (Ін-т дослідів Волині).

7. Митрополит Іларіон. Українська церква за час руїни : (1657-1687) / Митрополит Іларіон. – Вінніпеґ : Українське Наукове Правоставне Богословське Товариство, 1956. – 564 с.

8. Огієнко І. Історія українського друкарства : історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV-XVIII / І. Огієнко. – 2- ге вид. – Вінніпег : Волинь, 1983. – 420 с.

9. Огієнко І. Історія церковно-слов'янської мови / Іван Огієнко. – Вінніпег, Канада : Волинь, 1970. – 376 – (Ін-т дослідів Волині).

Т. 2 : Костянтин і Мефодій. Їх життя та діяльність : історично-літературна монографія, ч. 1. – 322 с.

Т. 2 : Костянтин і Мефодій. Їх життя та діяльність : історично-літературна монографія, ч. 2. – 400 с.

10. Огієнко І. Нариси з історії української мови : система українського правопису : популярно-науковий курс з історичним освітленням / І. Огієнко. – 2-ге вид. – Вінніпег : Волинь, 1990. – 216 с.

11. Огієнко І. Повстання азбуки й літературної мови в слов'ян / Іван Огієнко. – Вінніпег : Волинь, 1976. – 305 с. – (Ін-т дослідів Волині).

12. Огієнко І. Рятування України. На тяжкій службі своєму народові / І. Огієнко. – 2-ге вид., доп. – Вінніпег : Волинь, 1968. – 96 с.

13. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу : (репринтне відтворення видання 1918 року) / Іван Огієнко. – Київ : Абрис, 1991. – 272 с.

14. Огієнко І.І. Українська церква : нариси з історії української православної церкви. В 2-х т. / І.І.Огієнко. – Київ : Україна, 1993. – 284 с.

Annotation

The exploration is devoted to the printed works of Ivan Ogienko (Metropolitan Hilarion), which are stored in the funds of the scientific library of PDATU. The fruitful work of the well-known statesman and public figure resulted in the appearance of a large number of books, articles and literary works devoted mainly to the history of Ukrainian culture, Slavic and Ukrainian philology and the history of the Ukrainian Orthodox Church. Having a talent for poetry, he also left wonderful poetic works, which are also presented in the university bookstore. Many of them have not only scientific and cultural, but also historical value, as they were published under the codons of Ukraine in the first half of the twentieth century.

Key words: *Ivan Ogienko. Metropolitan Hilarion, history of Ukrainian culture, Ukrainian church, historiography.*

УДК 001.811:177.9]:021.2

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА НОВОЇ МОДЕЛІ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

Толочко Світлана Євгенівна,
завідувач відділу обслуговування користувачів наукової бібліотеки
Київського національного університету культури і мистецтв,
Україна, Київ

Анотація. *Розглянуто питання академічної доброчесності, академічної чесності та сутності сучасної нової моделі обслуговування користувачів. Зазначено змістові складові академічної доброчесності, обґрунтовано її роль в дотриманні корпоративної культури закладів вищої освіти та нової моделі обслуговування користувачів.*

Ключові слова: *академічна доброчесність, академічна чесність, модель, корпоративна культура, обслуговування користувачів.*

***Abstract**. The issues of academic integrity, academic honesty and the essence of the modern new model of customer service are considered. The content of academic integrity and its role in compliance with the corporate culture of higher education institutions and the new model of customer service.*

***Key words:** academic integrity, academic honesty, model, corporate culture, customer service.*

Суспільний розвиток охоплює всі групи людської спільноти та наукового товариства. В контексті розвитку суспільних відносин закономірним є процес ставлення та відношення вітчизняної наукової спільноти до академічної доброчесності, хоча останнє супроводжується певним несприйняттям та нерозумінням окремих фактів плагіату, самоплагіату та інших її проявів.

Цілком природним є активне обговорення окремих оновлених положень Закону України «Про вищу освіту», зокрема щодо визначення академічної свободи як «самостійності і незалежності учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом» [1].

Науковці попереджають про формування так званої «дипломованої псевдоосвіти», адже переважна кількість дисертацій не відповідає стандартам академічної якості, а студентське середовище вважає нормальним використовувати плагіат в процесі написання дипломів. Спроби привернути увагу до цих питань перевтілюються в обговорення неприпустимості плагіату, обговорення видів і форм плагіату тощо. У КНУКіМ впроваджена практику недопустимості до подальшого оприлюднення статей, тез, дипломних робіт, дисертацій та ін. серед викладацького складу, науковців і студентів університету. Всі наукові доробки проходять перевірку за допомогою спеціальної програми і тільки після висновку на відповідність можуть допускатися до друку.

Слід зазначити, що спостерігається певна відсутність системності у питаннях дотримання академічної доброчесності як на рівні держави, на рівні окремого закладу вищої освіти, так і на рівні окремої особистості. Відбувається еволюційний процес інформаційного суспільства, коли кількість повинна поступово перетворитися на якість. Великі обсяги інформації, її доступність (Інтернет), різновекторні інтереси кожного окремого громадянина, суспільна значущість результатів творчої наукової роботи перетворює громадянське суспільство на «поле бою».

Відсутня системність у боротьбі з проявами академічної недоброчесності як на рівні держави, кожного окремого закладу вищої освіти, так і окремої особистості. Зважаючи на еволюційний процес становлення громадянського суспільства в Україні, можна констатувати, що без належних заходів нормативного, організаційно-правового характеру неможливо забезпечити належний рівень довіри до академічної спільноти [2, с. 193].

Серед публікацій та нормативних документів поряд з терміном «академічна доброчесність» вживається термін «академічна чесність». Слід зазначити, що це близькі за значенням, але не тотожні поняття. Передбачається, що між усіма учасниками освітнього процесу укладається своєрідний договір дотримання морально-етичних норм, бути відповідальним, толерантно ставитися до конструктивної критики, критично мислити тощо. Нові моделі обслуговування читачів в науковій бібліотеці враховують всі вище зазначені чинники. Науковці, викладачі, студенти, аспіранти вже знають, що перевірка на плагіат, що проводиться в бібліотеці, не припускає іншого шляху оприлюднення наукових доробок.

Здатність бути відповідальним, чесним, ставитись толерантно до думки оточуючих, мислити критично, дотримуватися в своїх діях етики – це складові, які формують поняття

академічної чесності, і входять до переліку характеристик компетентного студента і науковця [3, с. 93–95].

Зрозуміло, що академічна нечесність веде до шахрайства, обману, плагіату, підтасування наукових фактів, різних форм фальсифікації. Термін «академічна доброчесність» набув розповсюдження у сучасних наукових джерелах внаслідок розвитку інформаційних джерел, пов'язаних з комп'ютерними технологіями. Інформаційне середовище на сьогодні вкрай важливе для кожного науковця, студента, викладача, але досить велика ступінь спокуси скористатися запозиченнями інформації з інтернету. Повинен працювати в дії Кодекс честі, якій буде формувати суспільну думку щодо кожного випадку запозичення чужих наукових думок без посилань на автора і зухвалого шахрайства. Якщо буде практика оприлюднення кожного випадку порушення академічної доброчесності (залучення мас-медіа, телебачення; проведення семінарів), тоді чесність і повага до особистості, норми моралі, суспільна значущість досягнутого наукового винаходу стануть наявним прикладом того як треба діяти. Удосконалення способів викриття, боротьби з академічною нечесністю, яка приймає все більш витончені види, повинні стати звичайною практикою закладів вищої освіти.

Всі зусилля та форми роботи з користувачами щодо дотримання академічної доброчесності повинні підпорядковуватися наступним посилам:

- нормативно-законодавча база;
- наукова база;
- чітко визначені завдання підрозділів, що забезпечують академічну доброчесність;
- організаційно-методичні розробки та заходи;
- програмно-технічні можливості.

Європейський вектор розвитку України вимагає у подальшому звернення до міжнародних академічних стандартів щодо впровадження та дотримання академічної доброчесності. Зокрема, слід відмітити наступні законодавчі ініціативи в зазначеному напрямі: постійні конференції міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти в Гельсінкі, декларація однієї з яких у 2013 р. визначила створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (ETINED), Міжнародна Асоціація університетів та Magna Charta Observatory, що у 2012 р. схвалила Керівництво для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти, Європейська культурна конвенція Ради Європи тощо. На сьогодні в Україні результатом реалізації проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) стало розроблення та впровадження у низці університетів навчальних курсів «Наукового академічного письма» (Національний університет «Києво-Могилянська академія», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та інші), що надають можливість відповідати академічній культурі студентів, призвичаюють їх до створення оригінальних наукових текстів, дають усвідомлення відповідальності за виявлення актів академічної недоброчесності.

Також цікава думка D. M. Shaw та B. S. Elger стосовно етичних аспектів платного відкритого доступу під час друку наукових публікацій. Незважаючи на деякі позитивні ефекти, платний відкритий доступ має як мінімум три неетичні аспекти: він дискримінує дослідників, створює редакційний конфлікт інтересів і відволікає фінансування від фактичного проведення досліджень [4]. Цікаве питання! Необхідність працювати з дисертаціями є цілком зрозуміла, але слід дотримуватися вимог, наприклад:

– обмеження у кількості сторінок, які можна ксерокопіювати;
– заборона і дотримання щодо використання мобільних телефонів під час роботи з дисертацією у читальному залі бібліотеки.

Все це стримує і дисциплінує користувачів щодо дотримання академічної доброчесності і входить як елементи моделі обслуговування користувачів бібліотеки. Втім сучасна модель чітко зводиться до потреб університету, а саме: дотримання корпоративної культури та налагодження міжособистісних та професійних відносин. В той же час імідж університету базується на сформованості його академічних цінностей та принципів, що, за замовчуванням, є основою корпоративної культури, базовим принципом якої стане таке положення: неможливість ігнорувати академічну нечесність учасників освітнього процесу закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 вересня 2017 № 2145-VIII. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3. – Назва з екрана.
2. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти / Я. Тицька // Теорія держави і права. – 2018. – № 11. – С. 192–195.
3. Фініков Т. В. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Т. В. Фініков : за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.
4. Shaw D. M. Unethical Aspects of Open Access / D. M.Shaw, B. S. Elger // Accountability in Research : Policies and Quality Assurance. – 2018. – Vol. 25, Iss. 7/8. – P. 409–416. doi.org/10.1080/08989621.2018.153778.

УДК 027.53()477/43+021.6-044.9]:616-036.21 «363»(045)

В. В. Маковська,
заступник директора з наукової роботи та інформатизації обласної універсальної наукової бібліотеки,
м. Хмельницький

НОВІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Анотація. *У статті розглянуто досвід Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки в організації забезпечення діяльності під час карантину. Визначено зміни в організації користувачів у віддаленому режимі. Окреслені подальші шляхи розвитку цифровізації інформаційно-бібліотечної діяльності.*

***Ключові слова**: бібліотечно-інформаційне обслуговування, віддалений доступ, електронна бібліотека, сайт бібліотеки, онлайн-сервіси, бази даних, цифровізація бібліотеки.*

У 2020 році життя всього світу змінила пандемія. Обмеження були введені практично в усіх галузях. Одними з перших закривались установи культури, робота яких пов'язана з відвідувачами. І, звичайно, бібліотеки не стали винятком.

Інформація, розміщена на сайті ВГО «УБА» та бібліотек світу щодо роботи бібліотек, сприяла обговоренню актуальних засад їхньої діяльності в карантинний період, розробці рекомендацій, обміну кращими практиками та методами роботи [2] .

Останні роки відбувається швидка трансформація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки яка характеризується вимушеним прискоренням переходу від традиційних форматів до абсолютно нових, онлайнових форм. Останній рік, враховуючи умови в яких опинилося суспільство у зв'язку із світовою пандемією, спостерігаються швидкі темпи технологічних змін. Ці зміни зумовлюють також і трансформацію бібліотечної діяльності.

Виклад основного матеріалу. З уведенням карантину, з березня 2020 року, Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека (далі - Бібліотека) долучилася до оперативного переформатування своєї діяльності до роботи в дистанційному режимі та відносно спокійно перейшла на віддалене обслуговування користувачів: вся інфраструктура для організації дистанційної роботи вже була створена, протягом декількох останніх років проводилася послідовна модернізація електронних сервісів Бібліотеки. До початку пандемії COVID-19 нами був накопичений не тільки значний фонд електронних ресурсів, але й отримано досвід роботи з віддаленими користувачами з використанням різних технологій. Під час вимушеного карантину та відсутності можливості обслуговувати користувачів у звичайному режимі, зросла значимість використання хмарних технологій в бібліотечній діяльності.

Головний напрямок змін у сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування у Бібліотеки під час пандемії зосереджено на створенні електронних інформаційних продуктів (довідкової та бібліографічної продукції, навігаторів, web-оглядів, віртуальних виставок та ін.).

У цей час різко зросла кількість онлайн-звернень і запитів. У зв'язку з цим були вжиті екстрені заходи по удосконаленню безперервної роботи, підвищення якості і швидкості пошуку в електронній пошуково-каталоговій системі. В цілому, в період пандемії в бібліотеці було здійснено ряд заходів, спрямованих на удосконалення та підвищення ефективності локальної та глобальної мережі, їх безперервну роботу і легкість в управлінні.

Онлайновий інформаційний ресурс, який формується провідними фахівцями Бібліотеки був доступний користувачам упродовж всього періоду дистанційної роботи закладу. За даними аналізу звернень до офіційних онлайн ресурсів протягом 2020 року було переглянуто 200 814 вебсторінок, кількість віддалених користувачів з унікальними IP-адресами становила 37 258 [5].

Наші фахівці розуміли сенс необхідних змін, важливість вивчення, освоєння та втілення сучасних трендів інформаційного середовища в своїй діяльності. Тому, під час карантину усі зусилля були спрямовані на поповнення електронного каталогу та оцифрування фонду, створення нових власних повнотекстових баз даних. У 2020 році Бібліотека представила своїм користувачам електронну бібліотеку Хмельницької ОУНБ http://ft-ounb.ounb.km.ua:8080/. До неї увійшли дві колекції «Власні видання бібліотеки» (доступні повні тексти без обмежень) http://ft-ounb.ounb.km.ua:8080/handle/123456789/183 та «Краєзнавчі видання» (скановані копії книг із фондів бібліотек; отримані від авторів копії видань доступні через перегляд змісту, частини видання та використання послуги «Електронна доставка документів») http://ft-ounb.ounb.km.ua:8080/handle/123456789/185 [5].

Протягом року оперативно виконувалися онлайн-запити вчених, краєзнавців, які працювали в читальних залах нашої бібліотеки, різного роду дослідників, студентів та

просто любителів книги і читання. Здійснювалося всебічне консультування користувачів через онлайнові сервіси Бібліотеки «Віртуальна довідка», «Контакти» та виконано біля 2000 запитів. Обслуговування абонентів інформації здійснювалося шляхом пересилки інформаційних списків через електронну пошту, телефоном (SMS) та через «Facebook Messenger». При багатоаспектному пошуку інформації з усіх галузей знань використовувалися різноманітні електронні інформаційні ресурси. Всього для 513 абонентів інформації виконано 5427 інформаційних запитів з різних питань (права, бізнесу, менеджменту, психології, питань європейської інтеграції тощо). Доведення значного обсягу нової бібліографічної інформації та інформаційних ресурсів бібліотеки до реальних та потенційних споживачів здійснювалось через інтернет-проєкти: у мережі Фейсбук сторінка «Бібліограф Хмельницький» та блог «Бібліогурман» на яких регулярно розміщувалася актуальна інформація про нові надходження в бібліотеку, окремі видання з фонду, останні новини про книги та їх авторів.

Онлайн-обслуговування Бібліотеки є величезною допомогою для читачів, які живуть в області. Ця робота успішно тривала і в пандемічний період. В розділ «Електронна доставка документів» щодня надходили запити від користувачів з різних населених пунктів області та України. Своєчасне виконання цих запитів забезпечує високий рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування мешканців області та мінімізує кількість відмов. Під час режиму особливого карантину різко зросли показники користування розділом «Електронний каталог» сайту і «Електронна бібліотека» [4, с.10].

Значна увага у довідково-бібліографічному обслуговуванні, як і раніше, приділялась виконанню запитів на правову тематику. Ця робота була зосереджена в рамках діяльності сектору регіональної та правової інформації. На виконання Закону України «Про безоплатну правову допомогу» у 2020 році продовжено реалізацію проєкту «Скайп-консультування для малозабезпечених громадян та осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах і можуть отримати безкоштовну правову консультацію завдяки діяльності дистанційних консультаційних пунктів, що знаходяться у публічних бібліотеках області». В режимі скайп-зв'язку проведено 8 скайп-консультацій для 103 жителів (робітники, домогосподарки, пенсіонери, держслужбовці, працівникам сфери «Культура», учасники АТО та ООС, особи з інвалідністю) із різних населених пунктів області, яким надано 203 консультації з різних питань.

Карантин дав можливість навчитися працювати в іншому форматі. На період карантинних заходів Бібліотека розширила перелік послуг, які можна отримати онлайн. У нас з'явилася нова бібліотечна послуга – проведення різноманітних заходів інформаційного характеру онлайн, зокрема на платформах Zoom та Meet.

З метою підвищення рівня правосвідомості та поінформованості громадян України щодо прав людини у Бібліотеці дистанційно працював Кіноклуб медіа-просвіти з прав людини Docudays UA «Право в об'єктиві» http://ounb.km.ua/clubs/club.php . Проведено 8 засідань на платформі ZOOM, у яких взяли участь 235 користувачів. Саме робота на платформі ZOOM дала можливість залучити різні цільові аудиторії не лише міста Хмельницького, а й об'єднаних територіальних громад області. Пересічні громадяни долучалися до онлайн-засідань, переглядали якісні документальні фільми та брали участь у правозахисних дискусіях та обговореннях задля підвищення рівня обізнаності щодо практичних способів та інструментів захисту прав людини. Цьогоріч, під час «локдауну», в онлайн-засіданнях активно взяли участь мешканці 8 селищних територіальних громад та 6 сільських територіальних громад [5].

Для повноцінного забезпечення електронно-інформаційних запитів користувачів Бібліотека постійно втілює в життя нові плани і проекти, використовує креативні форми роботи. У цьому відношенні особливої уваги заслуговує проєкт електронних віртуальних виставок. У період пандемії Бібліотека підготувала 46 електронно-віртуальних виставок, присвячених історії, культурі, психології, мистецтву, медицині, краєзнавству та ін. http://ounb.km.ua/vistavki/index.php та ін. На сайті бібліотеки в щоденному режимі діяли

віртуальні сервіси: «Події», «Анонси» http://ounb.km.ua/index.php , «Нові надходження» http://ounb.km.ua/new_book/index.php . Користувачі отримували реферативну інформацію про резонансні книги із фондів бібліотеки на сторінці «Бібліогурман» http://ounb.km.ua/bibliogurman/index.php, блозі «Бібліогурман» http://bibliogurman23.blogspot.com/ та сторінці Фейсбук «Бібліограф Хмельницький» https://www.facebook.com/bibliographerounb .

Відбулося значне розширення неформальних каналів комунікацій з користувачами через соціальну мережу «Фейсбук» . Відкрито сторінки усіх відділів (10) та створено сторінку «Віртуальний музей Хмельницької ОУНБ» https://www.facebook.com/groups/560131414886060

Працівники Бібліотеки брали активну віртуальну участь у суспільному та бібліотечному житті області та України, долучилися до всеукраїнської онлайн конференції «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», громадського обговорення проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (нова редакція). Працівники бібліотеки взяли участь в 9-ти науково-практичних конференціях, семінарах організованих іншими бібліотеками України, Українською бібліотечною асоціацією, іншими інституціями на яких представили доповіді, повідомлення, презентації. Фахівцями бібліотеки підготовлено та опубліковано 13 доповідей, повідомлень у матеріалах конференцій та фахових виданнях.

За 2020 рік у заходах підвищення кваліфікації взяли участь 60 працівників бібліотеки. З них 4 працівники бібліотеки закінчили дистанційні курси підвищення кваліфікації на базі Центру неперервної культурно-мистецької освіти Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. Під час «локдаунів» працівники бібліотеки навчалися дистанційно на безкоштовних освітніх онлайн платформах та отримали 94 підтверджуючих сертифікати [4, с.62].

Незважаючи на те, що через поширення пандемії Covid 19, були припинені методичні відрядження в міські (районні) ЦБС, методична допомога їм надавалася в онлайн-режимі. Вже в березні 2020 року було організовано онлайн-тренінги для користування платформою Zoom. В роботі тренінгів взяли брали участь бібліотекарі з усіх територіальних громад області. Заходи з підвищення кваліфікації для публічних бібліотек області було переведено в онлайн режим і проводилися на платформі Zoom та додатку Google Meet, зокрема: вебінар «Робота публічних бібліотек в умовах карантину», онлайн майстер-клас для працівників бібліотек області «Використання кросплатформенного сервісу Canva в роботі бібліотек»; веб-тренінги «Основи бібліотечної журналістики»; онлайн семінари-практикуми «Основні напрямки бібліографічної роботи»; семінари-практикуми для працівників публічних бібліотек області, які відповідають за обробку бібліотечного фонду «Впровадження УДК» http://ounb.km.ua/biblio/skill_up/index.php та ін. Продовжував роботу онлайн-клуб «Сучасний методист» http://ounb.km.ua/biblio/club.php, мета якого - підвищення професійної компетентності, активізація професійного спілкування між методистами області, обмін досвідом та ідеями, обговорення актуальних бібліотечних проблем, консультування та обговорення питань щодо бібліотечної діяльності [5]. В рамках клубу проведено 4 онлайн засідання під час яких обговорювалися питання: роботи бібліотек в умовах карантинних обмежень; обліку основних показників бібліотечної роботи; активізація та облік роботи бібліотеки в соціальних мережах. Презентовано оновлений формат щоквартального онлайн-бюлетеня «БібліоЖиття Хмельниччини» http://ounb.km.ua/biblio/club.php.

Працівники бібліотеки продовжували працювати в рамках проєктів: «Інтерактивна мапа бібліотек «Публічні бібліотеки ОТГ Хмельниччини» http://ounb.km.ua/drugie/otg_map/; «Інтерактивна культурно-туристична мапа Хмельниччини», організованого гімназією № 2 м. Хмельницького зі статусом «Асоційована школа ЮНЕСКО» в рамках освітньої програми «Історія моєї громади. Минуле для спільного майбутнього» та у межах проєкту «Конкурс з історії в Білорусії, Грузії, Молдові та Україні». Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека є партнером проєкту, курує який відділ науково-методичної роботи та інновацій у

бібліотечній справі шляхом внесення на сайт інформації про історію та діяльність публічних бібліотек області. За час реалізації проєкту обласною науковою бібліотекою (з жовтня 2018 року) ініціативу щодо участі у проєкті виявили 334 бібліотеки (з них 325 бібліотек об'єднаних територіальних громад). На кінець 2020 року на інтерактивній карті відмічено 268 публічних бібліотек https://bit.ly/37UIGoZ .

Бібліотека здійснює функції методичного центру для всіх бібліотек області і регулярно розсилає методичні рекомендації публічним бібліотекам. У період пандемії коронавірусу бібліотека здійснювала цю функцію в онлайн-режимі. Так, в онлайн-режимі бібліотекам були представлені 23 власних видання на сайті бібліотеки http://ounb.km.ua/vidanya/index.php?kom=2020, щомісячно поновлялася інформація на сторінках: «Хроніка культурного життя Хмельниччини» http://ounb.km.ua/info/hronika/index.php, «Хмельниччини на сторінках республіканської преси» http://ounb.km.ua/info/presa/index.php .

Фахівці бібліотеки, в умовах карантинних обмежень, забезпечували також належні та безпечні умови для проведення дозвілля та відпочинку відвідувачів бібліотеки, як в локальному, так і у віддаленому режимах. Було організовано 56 наукових та просвітницьких заходів у режимі онлайн з використанням інтернет-платформи Zoom до яких підключилося близько 10 тис. учасників.

У віртуальному режимі налагоджені зв'язки з джерелами комплектування. У 2020 році у фонд Бібліотеки з різних джерел надійшло 3255 примірників документів, з якої книг – 1931, а 1324 - інші матеріали [4, с. 14].

Уже багато років, як Бібліотека є методичним і координаційним центром з питань комплектування та перерозподілу документів серед бібліотек різних типів. На сайті створено сторінку для інформації про наявну літературу в обмінному фонді бібліотеки http://ounb.km.ua/library_informs/index.php Перерозподілено через обмінний фонд Бібліотеки для бібліотек різних систем та відомств 4231 прим. видань [4, с. 15].

Висновки. Незважаючи на пандемію коронавірусу, що охопила весь світ, діяльність Бібліотеки під час «локдаунів» потрібно охарактеризувати як позитивну і динамічну. Потенціал бібліотеки можна розглядати як сукупність ресурсів, які дозволяють їй вирішувати поставлені завдання та виконувати будь-яке завдання.

Виходячи з наведених вище матеріалів, можна зробити висновок про високий рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування в Хмельницькій ОУНБ. На сьогодні бібліотека надає своїм користувачам широкий спектр послуг з віддаленого доступу до бібліографічної, текстової, візуальної та іншої інформації.

Сучасні користувачі зацікавлені не лише в доступі до певного ресурсу, а й в отриманні комплексної інформації з конкретної проблематики, що ускладнює їхнє завдання, оскільки потребує дослідження додаткових ресурсів, опрацювання матеріалів. Тому подальша еволюція бібліотеки буде пов'язана з: технологічними інноваціями, завдяки яким буде підвищуватися ефективність інтеграції Бібліотеки в інформаційні процеси бібліотечних комунікацій; вдосконалення інформаційної функції та електронного сервісу закладу для підсилення ролі як інформаційного навігатора в інформаційно-інтелектуальних ресурсах в процесі забезпечення інформаційних запитів; подальшим просуванням існуючих онлайн-послуг та електронних сервісів [3, с. 20].

Список використаних джерел

1. Бібліогурман [електронний ресурс] : блог відділу наукової інформації та бібліографії Хмельницької ОУНБ. – Режим доступу : http://bibliogurman23.blogspot.com/ .- Назва з екрана.

2. Відкриття під час пандемії Covid 19: досвід Мюнхенської міської бібліотеки, Німеччина, 17.06.2020 р. [Вебінар]. – Режим доступу : https://ula.org.ua/konferentsii-seminary-

treninhy/seminary/icalrepeat.detail/2020/06/17/3407/-/vebinar-vidkryttia-pid-chas-pandemii-covid-19-dosvid-miunkhenskoi-miskoi-biblioteky-nimechchyna-17-06-2020-r.- Назва з екрана.

3. Гранчак Т. Ю. Концептуальна модель гнучкої бібліотеки // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук - 2020. - № 6. - С. 10–23. – Режим доступу до журн.: http://librinfosciences.knukim.edu.ua/issue/view/13249/7019 . – Заголовок з екрану.

4. Звіт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки за 2020 рік. – Хмельницький, [б.м.], 2021. – С.10-11.

5. Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека [електронний ресурс] : офіц. веб – сайт. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/index.php , вільний (дата звернення 25.05.2021). – Назва з екрана. – Останнє поновлення: 25.05.2020

УДК 027.7:[021:004

Вікторія Василівна Несін,
провідний бібліотекар наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв

Сучасний підхід в організації роботи бібліотек закладів вищої освіти

В статті розкрито можливості бібліотек закладів вищої освіти в умовах пандемії (COVID-19), вдосконалення традиційних і запровадження нових інноваційних технологій.

Ключові слова: *бібліотека, заклади вищої освіти, бібліотечно-інформаційне обслуговування, інноваційні технології, інформатизація, корпоративна робота.*

The paper in the perspective plane of libraries of higher educational institutions in the rapid development of innovative technologies in the rapid of COVID-19.

Keywords: library, higher educational institutions, librarian-informational service, innovative technologies, informatization, cooperation activities.

Негативний вплив COVID-19 у сучасному світі диктує необхідність інтенсивних змін у роботі бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) та відкриває для них можливості стати потужними інформаційно-комунікаційними центрами, сприяє розвитку їхніх соціальних і освітніх функцій.

Бібліотеки ЗВО повністю змінили систему управління та перейшли від функціонального підходу до процесно-орієнтованого, реорганізовують структуру бібліотеки, створюють нові підрозділи, впроваджують стратегічне управління закладом, проводять реінжиніринг процесів.

Сьогодні обов’язки і роль бібліотек ЗВО, який в силу економічної кризи в Україні, консерватизму професії та інших факторів в край повільно зміщується в бік віртуальних комунікацій. При цьому новий онлайн-формат послуг вкрай важливий і для виживання самої бібліотеки як структури, затребуваною спільнотою.

Головним напрямком розвитку діяльності сучасної бібліотеки закладу вищої освіти (ЗВО) є стратегічне управління інформаційними ресурсами, що базується на використанні новітніх інформаційних технологій і охоплює всі основні технологічні процеси – від формування до ефективного використання бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Основне завдання бібліотеки закладу вищої освіти полягає в постійному вдосконаленні традиційних і запровадженні нових форм і методів діяльності, стати відкритим креативним простором для користувачів, а саме максимально забезпечити:

- віддалений (без технічних бар'єрів) доступ до бібліотечного контенту для інституціональних користувачів;
- створення / розширення обсягу контенту в інформаційних системах бібліотеки;
- створення / розширення асортименту цифрових послуг бібліотеки [3].

До основних бібліотечних функцій (збір і зберігання джерел інформації і надання їх користувачеві) додається нова – зосередження в бібліотеках електронної інформаційної павутини, яка веде до любих джерел.

Настав час для нових кардинальних змін у роботі бібліотек закладів вищої освіти України. Щоби відповідати сучасним вимогам, кожна з них окремо для себе передбачає впровадження в роботу кращих світових бібліотечних здобутків, застосування інноваційних управлінських рішень та сучасних технологій.

Пандемія надала поштовху до диджиталізації бібліотечної галузі, усвідомлення необхідності розробки альтернативних видів онлайн-діяльності.

Необхідність підтримки навчального процесу під час карантину спонукала до удосконалення існуючих форм обслуговування та запровадження нових послуг у бібліотеках ЗВО, зокрема, онлайн-запису до бібліотеки, створення віртуальних екскурсій та путівників тощо.

У відповідь на запровадження хвиль суворого карантину 2020-2021 років, фізичний простір бібліотек був закритий для відвідування. Це спричинило зменшення кількості користувачів офлайн, проте зумовило збільшення відвідувань онлайн-сервісів та соціальних мереж, зростання частки електронних консультацій у задоволенні інформаційних потреб віддалених користувачів.

Високий рівень кваліфікації співробітників, досвід використання цифрових інструментів формального навчання Genially, H5P, Kahoot, навички участі в онлайн-форумах Zoom, Microsoft Teams – зумовили швидкий перехід роботи до дистанційного обслуговування [5].

Під час пандемії обов’язки і роль бібліотек ЗВО повільно зміщуються в бік віртуальних комунікацій. При цьому новий онлайн-формат послуг вкрай важливий.

Можливість працювати з будь-якого зручного місця, створення нового формату університетської бібліотеки, фізичне дистанціювання та соціальна згуртованість – це те, що допоможе зменшити вплив пандемії короно вірусу, а саме:

- розроблення методичних рекомендацій щодо функціонування бібліотек в умовах карантину (надзвичайної ситуації}, а також рекомендацій стосовно дистанційної роботи персоналу;
- доповнення нормативної документації кожної бібліотеки положенням про організацію роботи бібліотеки в умовах запровадження карантину (надзвичайної ситуації);
- створення робочих «антикризових» груп у бібліотеках;
- розроблення порядку дезінфекції видань, що повертають до бібліотеки користувачі;
- забезпечення санітарно-гігієнічних умов для працівників бібліотек;
- надання доступу до публічних просторів бібліотек за умови дотримання соціального дистанціювання;
- нарощування бібліотеками власного цифрового контенту та розширення асортименту бібліотечних онлайн-послуг;

- налагодження координації та співпраці між різними бібліотеками щодо забезпечення потреб користувачів [7].

Нині актуальне завдання бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) як інформаційного центру – створення і використання фонду електронних видань і повнотекстових БД. Ведеться наповнення повнотекстової БД електронних ресурсів Інтернету по профілю університету, що дозволить поповнити фонд бібліотеки профільними електронними виданнями. Формуються БД електронних підручників і викладачів університету. Створена технологія формування повнотекстової БД. Розроблена та введена система надання повнотекстових копій користувачам бібліотеки через електронний каталог [4].

Крім того, інформаційно-бібліотечний сервіс бібліотеки націлений на використання і нових джерел інформації, серед яких – національні та міжнародні інформаційні бази даних, які надають можливість отримання реферативної і повнотекстової інформації в мережі онлайн.

Досить популярними є використання наукометричних баз даних (бібліографічна і реферативна база даних), які призначені для відстеження цитованості наукових публікацій. Наукометрична база даних це також пошукова система, яка формує статистику, що характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій. Одними із найвідоміших міжнародних наукометричних баз даних є: Scopus, Journal Citation Reports, Scimago Journal & Country Rank (SJR), Google Scholar, Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) на eLIBRARY.RU та ін.

Дедалі поширеними стають репозитарії бібліотек (архіви електронних документів), призначені для зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до електронних публікацій співробітників, результатів наукових досліджень, що проводяться в бібліотеці тощо [6].

Популярності набувають такі електронні ресурси як блоги, youTube-канали. Блог може бути як особистим (лише одного автора) так і груповим (який представляє група науковців, вищий навчальний заклад, бібліотека тощо). На порталі зазвичай можна знайти біографічні дані блогера, інформацію про його діяльність: публікації (посилання на тексти у відкритому доступі), заходи в яких він приймав участь, співпрацю з іншими науковцями. Є зона пошуку, яка за ключовими словами дає змогу швидкого доступу до необхідної інформації. Блог дає можливість дізнатися про інформаційну сферу науковця, проблеми які досліджуються ним у реальному часі, найбільш «топові» записи (в залежності від того в якому вигляді подані дані: хронологічному чи за популярністю). Великого значення має зворотній зв'язок – можливість спілкування з блогером онлайн. Зазвичай, всі контактні дані (наприклад електронна пошта) є у «шапці» профілю автора, але найкоротшим способом є звичайно коментування певного запису.

YouTube-канали стали подібними до блогів: вся інформація, що була у записі вкладається в п’ятихвилинний ролик. І це справді досить полегшує інформаційний пошук, адже інколи відео сприймається краще ніж текстова інформація. Відео-уроки від провідних представників користуються популярністю в будь-якій сфері. Наприклад, реєстрація на Web of Science: крок за кроком фахівець пояснює процес роботи. Користувач завжди має змогу повернутися до незрозумілих моментів необхідну кількість разів, чого не зробиш у реальному світі на майстер-класі або курсі.

Існує безліч платформ для створення блогу і всі вони мають свої певні особливості й вимоги. Крім того можна використовувати соціальні мережі як блог. Найпопулярнішими є: Google+, Facebook, Blogger, YouTube, Instagram, Telegram, LiveJournal, WordPress... Платформи зазвичай мають і безкоштовну і платну версії. Кожен обирає собі платформу за особистим вподобаннями.

Сайт відрізняється від блогу закінченістю думки записів. Користувач не має можливості прокоментувати запис (хіба що поширити за допомогою соціальних мереж або «уподобати» запис). Блог оновлюється частіше за сайт [9].

Бібліотеки постійно перебувають у пошуку нових форм і методів інформаційного обслуговування, і для цього дуже важливо враховувати думки та побажання користувачів. Окрім соціологічних досліджень зараз з метою вивчення затребуваності ресурсів і послуг бібліотеки корисними є мобільні опитування через сайт – міні-анкети та ін.

Донедавна, важливим завданням бібліотек вищих навчальних закладів була автоматизація внутрішніх процесів, що забезпечило покращення управління фондами, підвищення якості обслуговування користувачів тощо.

Під час пандемії бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) акцентують увагу на засобах інформаційної взаємодії (каналах комунікації), що є (разом із інформаційними ресурсами та інформаційною інфраструктурою) компонентами єдиного інформаційного простору бібліотеки: це надання віртуальних довідок, визначення індексів УДК для статей науковців і студентів, публікації на сайтах і у блогах інформації про новинки у своїх фондах.

Дистанційні працівники повинні мати можливість взаємодіяти з іншими членами колективу за заздалегідь визначеними та погодженими каналами комунікації (за телефоном, електронною поштою, у месенджерах).

Крім іншого, проводили дистанційні уроки з інформаційної культури та медіаграмотності, надавали інформаційну підтримку онлайн-навчанню через Zoom та сервіси Google: Hangouts Chat (зручний і безпечний месенджер для командної роботи) і Hangouts Meet (безпечні відеоконференції і відеозустрічі для співробітників організації). Серед софтів, також використовували для онлайн відео-зустрічей, – Skype, Viber. Приєднатися до відео-зустрічей або до інших запланованих заходів можливо за допомогою запрошення електронною поштою (Gmail) або загального Онлайн-календаря для спільної роботи (сумісного з Gmail, Диском, Контактами і Hangouts) [8].

Модернізація вищої освіти у сучасному світі диктує необхідність інтенсивних змін у роботі бібліотек закладів вищої освіти та відкриває для них можливості стати потужними інформаційно-комунікаційними центрами, сприяє розвитку їхніх соціальних і освітніх функцій. Змінюється роль та розширюються функції бібліотек як основних накопичувачів інформаційних ресурсів.

Сьогодні питання формування інтеграційних моделей бібліотек ЗВО, їхньої кооперативної взаємодії, співпраці та інтеграції в єдину систему є провідними напрямами сучасного розвитку вузівських бібліотек.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. № 1579-р, ст. 3540 «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» взято курс на реалізацію стратегічних завдань вузівських бібліотек України на формування спільними зусиллями Національної освітньої електронної бібліотеки як загальнодержавної інституції, що здійснює інформаційне забезпечення навчальної і дослідницької діяльності ЗВО електронними інформаційними ресурсами.

Кооперація вузівських бібліотек у створенні Національної освітньої електронної бібліотеки дозволяє забезпечити: одноразові оцифрування і каталогізацію документа та його багаторазове використання; вичерпну повноту фонду в межах установлених параметрів відбору; стандартизацію процесів обробки документів і метаінформації та форм представлення результатів цих робіт; використання універсальних конверторів; надання можливостей доступу до ресурсів Національної освітньої електронної бібліотеки віддалених користувачів.

Корпоративна система є етапом переходу до створення віртуальних бібліотек, що у десятки сотні разів скоротить пошук необхідної інформації, створить конкурентоспроможні інформаційні ресурси і продукти, активізує обмін даними між бібліотеками, дозволить на більш вищий рівень підняти інформаційну, навчальну та наукову діяльність ЗВО.

Створення інформаційно-бібліотечної інфраструктури на базі корпоративної мережі забезпечить:

• відкритий онлайн доступ до зведеного каталогу для всіх бібліотек;

• реальні можливості для формування власних локальних електронних каталогів;

• доступ бібліотек-учасниць до інформаційно-бібліотечних ресурсів (електронних каталогів) інших бібліотек-учасниць;

• полегшення каталогізації видань шляхом використання готових записів зведеного каталогу;

• оперативний доступ до бібліографічного пошуку;

• ефективність обміну інформаційними фондами і ресурсами;

• створення різноманітних інформаційних продуктів (покажчики, проблемно-орієнтовані бази даних тощо);

• отримувати доступ до повнотекстових баз даних, зокрема до баз даних електронних підручників;

• можливість доступу до зарубіжних бібліографічних записів;

• економію коштів і кадрових ресурсів за рахунок усунення дублювання робіт і активного поділу ресурсів із партнерами.

Такі бібліотечні корпорації та консорціуми допоможуть збагатити інформаційні ресурси кожної бібліотеки ЗВО через взаємо обмін інформацією, модернізувати та оптимізувати управління бібліотечними ресурсами.

Виділяють дві форми корпоративної роботи бібліотек: регіональні корпорації, в основу яких покладені загальні інтереси бібліотек, розміщених в одному регіоні, і тематичні корпорації, що використовують переваги спільного застосування документів та інформації певної тематичної спрямованості. Застосування обох форм корпоративності, як універсального технологічного механізму міжбібліотечної інтеграції, може використовуватись у різних циклах бібліотечно-інформаційної діяльності: комплектуванні, каталогізації, інформаційному забезпеченні, бібліотечному обслуговуванні [2].

Залежно від рівня інтеграції бібліотечної корпорації її учасники застосовують наперед обумовлені форми взаємодії, серед яких обмін адресно-довідковими даними, корпоративна каталогізація літератури, допомога в ретроконверсії фондів, електронна доставка документів, координація комплектування.

Кооперація бібліотек дає можливість значно скоротити їм витрати на традиційні бібліотечні процеси, які в більшості з них дублюються. Таким шляхом пішли зарубіжні бібліотеки. Українські бібліотеки ЗВО також, напрацювавши певний досвід та напрацювавши певний програмний продукт почали вирішувати свої питання, використовуючи переваги корпоративної діяльності.

Основна вимога до учасників корпоративної системи – використання єдиного програмного продукту, української версії тезаурусу, єдиного комунікативного формату, повний аналітичний розпис всіх статей в журналах («від корінця до корінця») та створення анотацій для Центрально-українського кооперативного каталогу (ЦУКК). Бібліотеки дотримуються однакових визначених підходів до методики предметизації, єдиних стандартів створення бібліографічних записів.

Сучасний рівень розвитку комунікаційних каналів і засобів, електронних видань, пошукових систем знімає раніше існуючі обмеження територіальної близькості бібліотек, що дозволяє створювати міжбібліотечні об’єднання не лише в межах регіону, а й на міжрегіональному рівні.

В Україні переважна більшість таких проектів створена за профільними ознаками – галузевими чи тематичними. Найчастіше цілями таких об’єднань є забезпечення рівного доступу учасників об’єднання до своїх каталогів, зниження витрат на придбання видань, колективна обробка й використання наявних і щойно придбаних бібліотечних ресурсів.

Особливість розвитку українських бібліотечних корпоративних об’єднань полягає в тому, що взаємодія бібліотечних установ різних типів та форм власності вдало розвивається на регіональному рівні.

Для бібліотек-учасниць корпоративна діяльність дає значний економічний ефект: зменшується навантаження бібліографів по обробці видань, прискорюється процес

формування електронної бази даних систематичної картотеки статей (БД СКС) для всіх учасниць проекту, які мають постійні можливості для обміну досвідом шляхом отримання оперативної інформації за допомогою електронної пошти та особистих контактів.

Тому питання формування інтеграційних моделей бібліотек ЗВО, їхньої кооперативної взаємодії, співпраці та інтеграції в єдину систему є провідними напрямами сучасного розвитку вузівських бібліотек.

Сьогодні бібліотеки закладів вищої освіти бібліотеки (ЗВО), аби залишатися важливими і потрібними у будь-якому форматі, мають працювати, так би мовити, на випередження. А це означає, що необхідно готувати персонал до роботи в онлайн-режимі, до спілкування з онлайн-аудиторією, до освоювання нових, корисних у роботі онлайн-сервісів, зокрема, і для командної роботи бібліотеки.

Розробити стратегії онлайн-комунікації з користувачами, збільшити увагу до проведення різноманітних заходів в онлайн-режимі тощо.

Питання розвитку бібліотечних корпоративних об’єднань необхідно вирішувати на загальнонаціональному рівні якнайшвидше, щоб Україна ввійшла повноправним членом до світового інформаційного середовища. Кооперативні засади дозволять заощадити колосальні фінансові ресурси, зекономити час на науково-технічну обробку документів, уникнути дублювання, покращити оперативність та якість обслуговування користувачів тощо. Все це сприятиме створенню єдиного інформаційного простору України та подальшій інтеграції у світове інформаційне суспільство.

Бібліотеки ЗВО України завдяки своїм ресурсним базам, впровадженим технологіям та сервісам намагаються відповідати вимогам та викликам часу.

Постійно трансформуються, удосконалюються та продовжують виконувати як роль виробника ресурсів, так і інформаційного посередника і навігатора в інформаційному просторі [6].

Список використаних джерел

1. Барабаш С. І. Корпоративність, як основний напрямок діяльності сучасної бібліотеки вищого навчального закладу : з досвіду роботи НТБ ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ» / С. І. Барабаш, О. Є. Половян // Электронные ресурсы для науки и образования. – 2007. – С. 58-–63.
2. Беззуб І. Кооперація – універсальний механізм співпраці бібліотек ВНЗ / І. Беззуб // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 36. – С. 524–539.
3. Богуш Т. Пандемія COVID-19: виклики й особливості діяльності бібліотек / Т. Богуш // Бібліотечна планета. – 2020 – № 2. – С. 7–12.
4. Борцова Н. Н. Инновации в информационно-библиографической деятельности вузовской библиотеки / Н. Н. Борцова, Н. В. Лукашева // Научные и технические библиотеки. – 2007. – № 9. – С. 45–53.
5. Горбань Ю. Досвід використання цифрового інструменту навчання Kahoot! у діяльності бібліотеки університету / Ю. Горбань, О. Скаченко // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2020 – № 5. – С. 66-79.
6. Грищенко Т. Принципи інформаційно-бібліотечного обслуговування студентів ВНЗ: орієнтація на вимоги сучасності / Т. Грищенко, Н. Етенко // Вища школа. – 2015. – № 6. – С. 69–78.
7. Здановська В. Бібліотека на карантині / В. Здановська // Бібліотечна планета. – 2020. – № 2. – С. 30–34.
8. Колесникова Т. О. Організація віддаленої роботи колективів бібліотек університетів України за часів драматичних невідомостей [Електронний ресурс] : [препринт] // eaDNURT : electronic archive of the Dnipro National University of Railway Transport. – Режим

доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/11914 (дата звернення: 26.03.2021). – Назва з екрана. – Дата публікації: 15.05.2020.

9. Петренко В. М. Блог, сайт, YouTube як електронні інформаційні ресурси / В. М. Петренко // Бібліотека: місце традицій, простір інновацій : матеріали круглого столу, присвяч. 55-річчю наук. б-ки Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв, Київ, 30 листоп. 2018 р. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 102–104.

Бичко О. М., Кандул А. Г., Нагорна Н. В.
Наукова бібліотека Хмельницького
національного університету

Основні напрями інформаційно-бібліографічної діяльності: виклики сучасності

У статті розглянуто особливості організації роботи інформаційно-бібліографічного відділу в дистанційному форматі, забезпечення віддаленого доступу до ресурсів та послуг. Відображено застосування сучасних технологій та сервісів для обслуговування віддалених користувачів. Визначено перспективні напрями розвитку інформаційно-бібліографічної діяльності.

Ключові слова: *інформаційно-бібліографічна діяльність, дистанційне обслуговування, пандемія COVID-19, бібліотечні сервіси, напрями розвитку.*

Сучасні технологічні процеси змінюють діяльність та послуги бібліотек, формати комунікацій, потреби користувачів, з'являються нові умови та перспективи розвитку книгозбірень. Бібліотеки університетів, напрями діяльності яких пов'язані із реалізацією освітніх програм закладів вищої освіти (далі – ЗВО), перебудовують свою роботу відповідно до нових вимог, що стоять перед вишами.

Світова пандемія COVID-19 та перехід університетів на дистанційне навчання спонукали бібліотеки дуже швидко змінити свою діяльність, впроваджуючи форми та методи для оптимізації роботи з користувачами в онлайн-режимі. Організація дистанційного обслуговування дала можливість визначити основні потреби та проблеми віддалених користувачів, оцінити наявні електронні ресурси, їх затребуваність та розпочати використання нових бібліотечних сервісів.

Мета статті – розглянути роботу інформаційно-бібліографічного відділу НБ ХНУ під час пандемії та визначити стратегічні напрями діяльності в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій.

Проблематиці дистанційного обслуговування в бібліотеках ЗВО присвячено чимало публікацій як у вітчизняних, так і в зарубіжних джерелах. Окремі аспекти цього питання розглядаються у працях Т. Колесникової, О. Білик, Т. Богуш, Л. Діденко, Ю. Горбань, К. Казанцевої, Н. Редькіної та ін.

Екстрений перехід до дистанційного навчання показав, що для успішного функціонування онлайн-навчання університету необхідно володіти трьома базовими складовими: необхідною інфраструктурою, відповідним контентом, підготовленими фахівцями [1]. У цих умовах книгозбірня університету стає важливою ланкою в реалізації освітніх програм. Під час карантину основне завдання інформаційно-бібліографічного відділу НБ ХНУ залишилося незмінним - інформаційна підтримка навчального та наукового

процесів. Проте змін потребували організація віддаленої праці та види послуг, які надавалися.

Вже на першому етапі стало зрозуміло про можливість переведення в дистанційний режим довідково-бібліографічної роботи, яка останні роки ґрунтується на використанні електронних ресурсів.

Основні способи реалізації віддаленої роботи:

- наявність технічного забезпечення (комп'ютера, планшета, смартфона тощо);
- наявність доступу до мережі інтернет;
- можливість підключення до віддаленого робочого столу;
- розширення діапазону послуг та ресурсів, які можна надати в дистанційному режимі (онлайн, телефоном, е-поштою);
- використання сервісів Zoom, Viber тощо.

Перше завдання, яке стояло перед бібліографами – це перехід на віддалене інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів. Сервіси і ресурси для такого обслуговування існували і раніше: віртуальна довідкова служба, відкритий доступ до ресурсів власної генерації, віддалений доступ до передплачених ресурсів, інформування науковців електронною поштою у режимі ДОК та ВРІ тощо. Однак, незважаючи на наявність досвіду обслуговування користувачів на відстані, довелося змінювати та розширювати спектр технологій та послуг.

Переважну більшість бібліографічних довідок та консультацій почали виконувати через віртуальну довідку, електронну пошту, Viber та телефон. У дистанційному режимі науковці отримували індивідуальні консультації з використання наукометричних БД, розміщення матеріалів у репозитарій, оформлення бібліографічної інформації тощо.

Якщо для інформування викладачів використовувалися різні електронні засоби (e-mail кафедр та факультетів, інформаційна система «Електронний університет»), то прямих комунікацій зі студентами, на цей час, на жаль, не було. Для ефективного спілкування необхідно було враховувати запити молоді, яка відрізняється мобільністю, креативністю, гіперактивністю, кіберсоціалізацією тощо. Тому найбільш ефективним способом доведення інформації є сайт бібліотеки та соціальні мережі, які дозволяють заохотити користувачів скористатися ресурсами бібліотеки, акцентувати увагу на можливостях та перевагах онлайн-обслуговування. Соціальні мережі – це представництво бібліотек, де є можливість оперативно поділитися новинами про важливі події, повідомленнями про ресурси книгозбірні, викласти медіа-інформацію, а також це майданчик для спілкування та обміну думками. Завдання бібліотеки полягає у тому, щоб користувач не просто блукав Інтернетом, а як можна частіше відвідував саме бібліотечні представництва в мережі, черпав на цих сторінках корисну, цікаву, достовірну інформацію, включався в діалоги, залишаючи коментарі до постів, висловлюючи свої судження з різних питань [2]. Карантинні обмеження спонукали активізувати діяльність бібліографів НБ ХНУ в соцмережі «Фейсбук», значно збільшити кількість повідомлень, які відображають широкий спектр довідково-бібліографічної роботи.

Другий важливий напрям роботи – це наповнення новою інформацією баз даних та рубрик на сайті бібліотеки. Варто зазначити, що завдяки організації відділом інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення доступу до віддаленого робочого столу стало можливим здійснення аналітичного розпису періодичних видань для БД «Електронний каталог». За умов карантину з'явилося більше часу на коригування описів електронного каталогу: виправлення граматичних помилок та недоліків у різних полях метаданих. Найбільш затребуваними в період пандемії виявилися ресурси бібліотеки, які і раніше користувалися попитом: БД «Електронний каталог», БД «Електронна бібліотека», Інституційний репозитарій тощо. Додатково користувачам пропонували добірку інформаційних джерел, що надали видавництва, бібліотеки та установи у вільному доступі на час карантину. Слід зауважити, що на сайті бібліотеки пропонується широкий асортимент бібліографічної продукції у вигляді електронної бібліографії – це вебліографічні списки

різної тематики що містять адреси сайтів та інтернет-ресурсів на допомогу освітній та науковій діяльності. Зокрема, рубрики «Корисні посилання», «Бази даних (іноземні), «Академічна доброчесність» тощо.

Серед дистанційних послуг книгозбірні – надання доступу до наукових та освітніх ресурсів, наукометричних баз даних та міжнародних видавництв (Web of Science, Scopus, ScienceDirect, Springer Nature). З початку карантину продовжують реалізовуватись основні напрями популяризації та використання Scopus та WoS: інформаційна підтримка, консультаційна допомога, освітня діяльність, відстеження публікаційної активності науковців тощо. Важливу роль у цьому відіграє сайт бібліотеки, який постійно вдосконалюється та сприяє науковій діяльності університету. Для забезпечення інформаційної підтримки професорсько-викладацького складу з наукометричної тематики на сайті створено розділ «Наукометрія», який містить рекомендації з підвищення рейтингу університету та вчених [3]. Використовуючи електронну пошту, Viber, телефон та інформаційну систему «Електронний університет», фахівці здійснювали інформування викладачів згідно з визначеними темами з використанням світових наукових ресурсів, надавали довідки чи списки наявності наукових праць авторів у WoS та Scopus, здійснювали консультування дослідників щодо роботи з архівами відкритого доступу, створення наукових профілів, роботи з бібліографічними менеджерами EndNote, Mendeley тощо.

Дистанційно продовжувалася робота, спрямована на розвиток репозитарію як ресурсу відкритого доступу, який впливає на імідж університету та підвищує його рейтинг. Здійснювалося редагування тематичного рубрикатора, налагоджено систему розміщення кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти. Велика увага приділялася змістовному наповненню: науковість, різноманітність та оригінальність матеріалів, охоплення різних галузей знань, наявність публікацій англійською мовою тощо.

У надзвичайній ситуації не припинялась освітня діяльність бібліотеки. Заняття з основ інформаційної культури вдалося провести у традиційному форматі з дотриманням всіх протиепідеміологічних вимог, але час вимагає використання нових форм, розрахованих на віддаленого користувача. Тому на допомогу першокурсникам створено та розміщено на сайті бібліотеки 2 презентації: «Ресурси та сервіси бібліотеки» та БД «Електронний каталог». Для підвищення інформаційної культури використовуються інноваційні форми проведення занять. Характерною рисою цього періоду стало проведення занять зі студентами на платформі Zoom. Зокрема, значну увагу приділено поширенню знань і навичок щодо основних принципів академічної доброчесності в університеті. Працівниками бібліотеки проводяться заняття «Академічна доброчесність. Пошук наукової літератури», де розглядаються теми інформаційної грамотності, особливості академічного письма, різноманітні аспекти відкритої науки.

Одним із пріоритетних напрямів науково-бібліографічної діяльності є бібліографування творчого доробку науковців університету, укладання та видання бібліографічних покажчиків. В умовах карантину ця робота не припиняється, а джерельна база відбору документів для створення покажчика у значній мірі переміщується в інтернет-простір та включає різні повнотекстові БД, які дозволяють переглянути de visu в електронному вигляді. Це позитивно впливає на якість бібліографічного відбору матеріалів, дотримання бібліографічних стандартів. Зокрема, для відбору матеріалу, крім електронних ресурсів НБ ХНУ (БД «Електрнний каталог», «Електронна бібліотека», Інституційний репозитарій ХНУ), використовують інтернет-ресурси: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Хмельницька ОУНБ, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Електронна бібліотека НАПН України, Google Scholar, наукометричні БД Scopus та WoS, Національний репозитарій академічних текстів тощо.

Слід зауважити, що карантинні обмеження вплинули також на тему колективного дослідження бібліографів «Бібліотечні сервіси на допомогу інтеграції університетської науки у світовий інформаційний простір». Предметом вивчення стали функціональні переваги бібліографічних менеджерів EndNote та Mendeley, що є інструментами наукометричних

платформ Web of Science та Scopus. Це програми, які розроблені для зберігання бібліографічних даних, повних текстів та оформлення посилань і списків літератури. Дані системи дозволяють автоматизувати ряд завдань, що виникають у процесі наукової діяльності: створення колекцій публікацій, систематизація та складання їх бібліографічного опису, створення коротких рефератів та анотацій, цитування та складання переліку посилань. Отже, популяризація та використання сервісів з підтримки наукових досліджень мають стати важливими напрямами роботи університетської книгозбірні.

В умовах карантину у бібліотекарів з'явилися додаткові можливості для розвитку нових навиків та компетенцій, для відвідування онлайн-вебінарів та лекцій. За короткий час довелось опанувати вебсервіси для розвитку систем коммуникації, інформування та інших послуг, а також вебтехнології створення та розміщення ресурсів. Карантинні обмеження призвели до перерозподілу роботи між працівниками для ефективного виконання професійних завдань. Багато чого довелося робити вперше. Під час пандемії бібліотечні фахівці продемонстрували здатність адаптуватися до кризових ситуацій та проявили вміння надавати нові дистанційні послуги.

Досвід практичної діяльності бібліотеки показує, що в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій потрібний сервіс-орієнтований підхід для визначення стратегічних цілей інформаційно-бібліографічної діяльності. Це невід'ємна складова конкурентоспроможності та збереження читацької аудиторії, тож бібліографи мають і надалі здійснювати пошук нових форм роботи.

Отже, виходячи з вимог часу, перспективними напрямами розвитку інформаційно-бібліографічної діяльності є:

- підвищення якості інформаційної підтримки дослідницької діяльності: забезпечення науковими повнотекстовими базами даних, надання доступу до наукометричних платформ світового рівня, створення нових БД власної генерації;
- сприяння відкритому доступу до наукової інформації: підтримка відповідних проєктів, розвиток репозитарію та архівування наукових електронних ресурсів;
- підвищення інформаційної культури користувачів: популяризація академічної доброчесності; створення презентацій та відеоматеріалу з основ інформаційної культури, академічного письма, наукового пошуку інформації для дистанційного навчання віддалених користувачів та розміщення на сайті бібліотеки;
- розвиток віртуального обслуговування: розширення спектра дистанційних інформаційних послуг, перебудова системи обслуговування користувачів завдяки використанню веб-сервісів (віртуальне обслуговування, телефон, е-пошта, Zoom, Viber тощо);
- розвиток комунікації з факультетами та кафедрами університету: реалізація спільних проєктів, популяризація ресурсів та послуг бібліотеки через рекламу, інформаційні заходи, соціальні мережі та сайт;
- бібліографування творчого доробку працівників університету, укладання та видання бібліографічних покажчиків;
- розвиток електронних бібліографічних інструментів для пошуку інформації, популяризація та використання бібліографічних менеджерів.

Із вищевказаного можна зробити висновок, що хоча сучасні технології змінюються надзвичайно швидко, але при цьому вони допомагають бібліотекам працювати більш продуктивно, підвищуючи конкурентоздатність, розвиваючи нові способи і форми інформування користувачів [4]. Використання новітніх бібліотечних сервісів відкриває новий рівень можливостей для довідково-бібліографічного обслуговування користувачів, дозволяє працювати більш ефективно та пропонувати послуги у зручному форматі.

Список використаних джерел:

1. Казанцева К. Б. Вузовская библиотека в условиях цифровой трансформации университета / К. Б. Казанцева // Информатизация образования и методика электронного обучения: цифровые технологии в образовании : тр. IV Междунар. науч. конф. – Красноярск, 2020. – С. 151–156.
2. Мацей О. О. Реклама університетської бібліотеки в соціальних мережах. Основні напрямки популяризації діяльності / О. О. Мацей // Бібліотека в освітньому просторі. – 2019. – № 24 : Сучасна бібліотечна практика : досвід роботи НБ ХНУ. – С. 50–60.
3. Бичко О. М. Інноваційна діяльність бібліотеки в контексті використання наукометричних ресурсів / О. М. Бичко [Електронний ресурс] // Л. У. Биковський: видатний бібліотекознавець, упорядник університетської книгозбірні (до 125-річчя від дня народження) : матеріали круглого столу, 17 груд. 2020 р. – Кам'янець-Подільський, 2020. – Режим доступу: http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3758. – Назва з екрана.
4. Редькина Н. С. Сервис-ориентированные технологии в развитии библиотек: опыт евразийских стран / Н. С. Редькина // Учѐные записки / Алт. гос. ин-т культуры. – Барнаул : Изд-во АГИК, 2018. – № 2 (16). – С. 148–151.

УДК : 025.26:027.7(477.43)

Диха С. В.,
завідувачка відділу зберігання фондів НБ ХНУ
Молчанова С. А.,
завідувачка науково-методичного відділу НБ ХНУ

Актуалізація бібліотечних ресурсів засобами обмінного фонду

*У статті розглядаються стан та проблеми взаємовикористання обмінних фондів бібліотек вищих закладів освіти МОН України на прикладі роботи Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету. Розглянуто питання формування обмінного фонду через впровадження процесів автоматизації в роботу Наукової бібліотеки через створення бази даних з книгообміну***.**

Ключові слова: *обмінні фонди, книгообмін, бібліотеки вищих закладів освіти, Наукова бібліотека Хмельницького національного університету.*

Останнім часом комплектування книжкового фонду бібліотек закладів вищої освіти зазнає певних труднощів. Кошторисами установ та організацій все менше виділяється коштів на придбання нових видань для книгозбірні, внаслідок чого відбувається старіння наявного фонду, тож новою літературою з різних галузей знань фонди практично не поповнюються. Ті одиничні видання, які вдається придбати, надходять в одному примірнику, що унеможливлює забезпечення читацьких потреб необхідними документами. Водночас багато видань, досить цінних і необхідних читачам, зберігаються в обмінно-резервних фондах інших бібліотек і залишаються одним із джерел документопостачання, відкриваючи цілком реальні практичні можливості для бібліотек. Проте ці можливості реалізуються недостатньо. У книгозбірнях, де обмінний фонд не розглядається фахівцями як засіб комплектування фондів новою науковою літературою, бібліотечні фонди практично не поповнюються. Лише деякі з бібліотек вишів

розміщують на своїх сайтах інформацію про склад обмінних фондів у вигляді списків літератури, але бібліографічні описи, представлені в цих списках, не мають анотацій, що утруднює пошук і відбір необхідних документів. Участь у книгообміні бібліотек вишів ускладнюють й такі чинники, як нерозвиненість зв'язків з потенційними партнерами; неповна інформація про склад обмінного фонду; висока вартість поштових витрат при пересилці. Слід зауважити, що комплексне вивчення проблем обмінного фонду вишівських бібліотек, його кількісного та якісного складу, структури, динаміки формування та розвитку практично відсутнє; немає концепції розвитку обмінного фонду в контексті єдиного інформаційного середовища, нових технологій; не враховані потреби і завдання обмінного фонду в програмах автоматизації бібліотек. Тож тема є актуальною і вимагає ґрунтовного дослідження.

На сторінках вітчизняних фахових видань останнього десятиліття тема обмінно-резервних фондів висвітлювалася недостатньо та епізодично. На жаль, майже відсутні роботи, в яких було б докладно розглянуті специфіка, стан та проблеми функціонування обмінного фонду бібліотек закладів вищої освіти. Тож вивчення опублікованих праць із цієї проблеми свідчить про неповне, фрагментарне висвітлення процесів організації книгообміну у бібліотеках, зокрема в бібліотеках вишів. Докладніше це питання розглянуто в публікації Л. Д. Льовшиної та Л. Г. Бакуменко, де автори аналізують процеси книгообміну, описують досвід впровадження процесів книгообміну в роботу наукової бібліотеки ХДУХТ [3,4].

Спеціальне призначення обмінних фондів (ОФ) - перерозподіл надлишкового числа примірників та непрофільних документів серед інших бібліотек, а також співробітництво між ними для поліпшення якісного складу фондів. Правового статусу ОФ набули 1959 року з прийняттям спеціальної постанови уряду СРСР «Про використання книжкових фондів бібліотек», за якою міністерствам, відомствам та іншим організаціям було надано право безкоштовно передавати літературу із фондів одних бібліотек іншим незалежно від відомчого підпорядкування. Відтоді зайві дублетні і непрофільні документи почали перерозподілятися через обмінно-резервні фонди бібліотек, що дозволило зберегти величезні масиви видань, які з тих чи інших причин не використовувалися в одних бібліотеках, але були потрібні в інших.

У Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (стаття 4) зазначається, що держава стимулює взаємовикористання бібліотечних ресурсів, зокрема через систему обмінних бібліотечних фондів. На виконання зазначеного Закону був розроблений і затверджений Наказом Міністерства культури України «Порядок використання документів через обмінні бібліотечні фонди», зареєстрований в Міністерстві Юстиції України 29 грудня 2017 року за № 1583/31451. Цей Порядок визначає механізм використання документів, які знаходяться в обмінних бібліотечних фондах та поширюється на бібліотеки державної та комунальної форм власності всіх видів, передбачених статтею 6 Закону України «Про бібліотеку і бібліотечну справу».

Характерною ознакою діяльності відділу збереження фондів (ВЗФ) Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету (далі бібліотека) є спрямованість на формування, збереження та взаємовикористання документних ресурсів як базової основи наукових досліджень, посилення міжбібліотечної взаємодії та інтеграції у формуванні та використанні електронних інформаційних ресурсів. Водночас недостатнє фінансування, в умовах якого доводиться працювати, поглибило ті негативні тенденції, що спостерігаються упродовж останніх років у багатьох бібліотеках вишів.

Робота з ОФ бібліотеки була відновлена 2007 року із впровадженням автоматизованої бази даних «Обмінний фонд». Основними завданнями ОФ бібліотеки є розширення тематики придбаних документів за рахунок навчально-методичних видань профільних українських вишів, сприяння раціональному використанню документних ресурсів; співробітництво між бібліотеками країни з раціонального перерозподілу, доукомплектування та поліпшення якісного складу діючого фонду. Основними джерелами для здійснення книгообміну в бібліотеці є ОФ таких бібліотек: Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки; Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва; Хмельницької гуманітарно-педагогічної

академії; Кам'янець-Подільського національного університету ім. Огієнка; Подільського державного університету; Вінницького національного технічного університету; Сумського державного університету; Рівненського державного гуманітарного університету. Саме завдяки тісній співпраці до фонду бібліотеки надходять видання з питань техніки, педагогіки, психології, природничих наук та ін. За 14 років функціонування ОФ бібліотеки його послугами скористалося 26 установ з 12 областей України, яким було передано більше 1500 примірників.

Успішність здійснення книгообміну в бібліотеці залежить від багатьох чинників, зокрема, раціонального комплектування ОФ новими та ретро-виданнями, що користуються популярністю на книжковому ринку; оперативного надання інформації про непрофільні та дублетні видання, що є в наявності в ОФ, зацікавленим у ній закладам; максимальної автоматизації усіх процесів книгообміну; активного використання можливостей інтернету для пошуку необхідної та надання власної інформації про склад і кількість примірників ОФ з метою поповнення фонду бібліотеки новими документами.

Відповідно до основної категорії документів, що підлягають передачі в ОФ, були віднесені навчальні посібники, які видав університет і передав до бібліотеки в достатній кількості. ОФ був виділений з основного фонду, інформація про його склад розміщена на сайті бібліотеки http://library.khnu.km.ua/ у рубриці «Про бібліотеку».

Усі документи, що надходять до ОФ, заносяться в базу даних «Обмінний фонд». Це самостійна повнотекстова база даних, створена бібліотекою у 2007 році для каталогізації, обліку, пошуку та відбору документів, переданих в ОФ, отримання статистичних показників.

Складовим меню БД «Обмінний фонд» є :

- довідник джерел надходжень, постачальників, споживачів документів, галузей знань та причин вибуття документів;
- надходження документів в ОФ;
- вибуття документів з ОФ;
- книга сумарного обліку ОФ.

Список видань представлений за галузями знань у вигляді таблиці, де, крім бібліографічного опису, надається інформація про кількість наявних видань. Під кожним бібліографічним описом є посилання «замовити документ». Натиснувши на нього, можна отримати форму замовлення, в якій вказані такі дані: бібліографічний опис видання; примірники в наявності; замовлення примірників (кількість); бланк-замовлення (ПІБ, організація, адреса, телефон, e -mail).

Документи, передані до ОФ, знімаються з балансу бібліотеки, вилучаються з інвентарних книг, сумарних книг, генерального алфавітного, електронного каталогу та картотеки контрольних талонів. Усі надходження та вибуття підлягають обов'язковому обліку в Книзі сумарного обліку обмінного фонду та в базі даних «Обмінний фонд». Запис у Книзі сумарного обліку ОФ здійснюється на підставі актів про переведення документів із основного фонду до обмінного та актів про вибуття. Створення бази даних «Обмінний фонд» забезпечило оперативний доступ до інформаційних ресурсів, можливість доступу до вибіркової інформації на цільові запити за традиційним набором ознак, можливість обміну інформацією між відділами бібліотеки. Окрім цього, в бібліотеці були розроблені регламентуючі документи та положення для роботи з ОФ [1, 2], що посприяло її ефективності.

У бібліотеці ОФ не відокремлений в окремий сектор і книгообмін здійснює ВЗФ, який займається формуванням та інформуванням про склад фонду, організацією та зберіганням ОФ; оформленням актів та поштових відправлень та ін. Основу ОФ становлять видання університетського видавництва. За період з 2015-2020 рр. ОФ бібліотеки збільшився з 739 прим. до 1147 примірників, передано в інші установи та бібліотеки 282 видань. Треба зауважити, що незважаючи на заходи оптимізації ОФ, за останні роки робота дещо сповільнилась. Це відбувається з багатьох причин, зокрема: відсутність фінансування книгообмінних процесів; значна віддаленість між суб'єктами книгообміну та складність

вирішення питання транспортування (якщо бібліотеки знаходяться в інших містах України); відсутність ОФ у книгозбірнях інших ЗВО, з якими бібліотека могла б співпрацювати; надання пріоритету формуванню основного фонду. Загалом за останні п'ять років зменшилась як кількість партнерів, так і кількість одержаної через книгообмін літератури.

Досвід роботи бібліотеки з ОФ свідчить, що інформування бібліотек-партнерів через сайт є недостатнім. Загалом, якщо звернутися до сайтів різних бібліотек, можна побачити, що ОФ деяких вишівських книгозбірень мають слабкий інформаційний сервіс, а доступ до інформації про склад та зміст фонду обмежений або зовсім відсутній. У таких умовах виникає потреба в регулярній розсилці списків ОФ у профільні вишівські бібліотеки. У 2020 році розсилка списків літератури з ОФ у профільні бібліотеки закладів вищої освіти здійснювалася бібліотекою 4 рази, але через недостатню матеріально-технічну підтримку бібліотек виявилося безрезультатною. У цьому контексті варто підкреслити, що активізація процесів перерозподілу літератури можлива лише за умови взаємного, вільного доступу до інформації про склад фондів за допомогою телекомунікаційних засобів зв'язку, пожвавлення комунікацій між бібліотеками.

Вивчення питання проблем взаємовикористання ОФ університетських бібліотек, його кількісного та якісного складу, структури, динаміки формування та розвитку показало необхідність:

- розробки концепції розвитку ОФ бібліотек у контексті єдиного інформаційного середовища, нових технологій;
- створення системи оповіщення про документи, наявні в обмінно-резервних фондах бібліотек закладів вищої освіти через електронні засоби: встановлення єдиного формату даних для всіх учасників системи, створення спеціальних програм для співпраці бібліотек ЗВО;
- цільове фінансування процесів доставки документів різними способами (поштою, автотранспортом або кур'єрською доставкою).

Наостанок слід зазначити, що ОФ бібліотек закладів вищої освіти України - цінний, але поки недостатньо використовуваний інформаційний ресурс. Використовувати його у повній мірі - завдання найближчого майбутнього. Для цього необхідна розробка як державного, так і регіонального блоку документів. Результати книгообміну значною мірою залежать й від людського фактора, зокрема, від особистих якостей фахівців, які працюють з ОФ, їхньої ерудиції, наполегливості, сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків, розуміння суті сучасної політики здійснення книгообміну. Тому важливий правильний підбір кадрів для виконання завдань, покладених на цей підрозділ, адже це дуже відповідальна ланка роботи. З огляду на сучасний стан інформатизації суспільства та впровадження дистанційної системи навчання, збільшення кількості електронних видань університетів можна зробити висновок, що майбутнє бібліотек ЗВО все ж таки за електронними виданнями. Для цього необхідно створити єдину БД підручників, де можна буде бачити перелік всієї освітньої продукції, тож бібліотеки зможуть придбати видання або обміняти їх на інші, не витрачаючи час на пошук необхідних джерел.

Отже, обмінний процес є вагомим чинником наукового та культурного міжбібліотечного співробітництва та важливим джерелом доукомплектування бібліотечних фондів. Він сприяє вирішенню проблем комплектування фондів новими виданнями, зміцненню зв'язків університету з іншими навчальними закладами, обміну науковими здобутками ЗВО, а також є дієвою рекламою університету або іншого навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про організацію та порядок роботи з обмінним фондом бібліотеки ХНУ / Затв. ректором 20.08.2006 р
2. Положення про обмінний фонд наукової бібліотеки ХНУ / Затв. рішенням методради № 4 від 13.11.2014 р.

3. Бакуменко, Л. Г. Здійснення процесу книгообміну у Науковій бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі / Л. Г. Бакуменко // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2015 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [редакційна колегія: О. В. Шишка, І. О. Бєлоус, Р. С. Самотий, А. І. Андрухів]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С. 247–251

4. Льовшина Л. Д. Посилення зв'язків наукової бібліотеки Харківського державного університету харчування та торгівлі з іншими бібліотечними закладами шляхом книгообміну / Л. Д. Льовшина, Л. Г. Бакуменко // Прогрес. техніка та технології харч. виробництв ресторан. госп-ва і торгівлі. – 2013. – № 2. – С. 280–286.

025.22:[027.7:378.4(477.43-21)КПНУ

І.І. Кушнір,
завідуюча відділу
комплектування та наукової обробки документів

Форми поповнення інформаційних ресурсів бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті розглянуто інформаційне забезпечення бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, взаємодія бібліотеки та інформаційно-освітнього середовища університету.

Ключові слова: бібліотека закладу вищої освіти, фонд, комплектування, бібліотечний фонд, інформаційне забезпечення.

Бібліотеки є найціннішим інформаційним ресурсом сучасного суспільства. Вони зберігають знання, яке людство накопичувало тисячоліттями, й водночас надають людині найсучаснішу інформацію з усіх галузей практичної діяльності. Виникнення нових мультимедійних форм зберігання та презентації інформації не зменшило значення бібліотек як скарбниці знань. Сьогодні наука й освіта як і раніше базуються на фундаменті, створеному бібліотеками, й продовжують користуватися їх фондами для майже всіх своїх інформаційних потреб.

Сьогодення диктує нову модель бібліотеки, вимагає наповнення її роботи новим змістом, виокремлює її пріоритетні напрями розвитку, а саме: підвищення освітньої, інформаційної, виховної, пізнавальної функцій, які потребують найповнішого інформаційного забезпечення освітніх процесів, надання інформаційно-методичної допомоги викладачам, студентам, співробітникам ЗВО. XXI століття – ера інформаційного суспільства.

Бібліотеки ЗВО займають провідні позиції у вирішенні завдань побудови інформаційного суспільства. Їхня діяльність підпорядкована реалізації вимог щодо трансформації України в інформаційне суспільство, до яких належать: формування єдиного інформаційно-комунікативного простору як частини світової інформаційної інфраструктури;

створення системи забезпечення прав громадян на отримання, розповсюдження і використання інформації, підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного обміну. Ось чому, бібліотека – одна з небагатьох структур, здатних надати комплексну інформаційну допомогу. Усі зміни, що відбуваються в країні, суттєво вплинули на роль і місце бібліотеки в суспільстві, поставили перед нею нові вимоги та завдання, обумовили перегляд традиційних підходів до організації роботи, пошук нових шляхів розвитку.

Суспільне визнання та авторитет бібліотеки визначаються багатством та якістю бібліотечних ресурсів. В умовах побудови інформаційного суспільства тема поповнення інформаційних ресурсів бібліотеки є надзвичайно актуальною. Розвиток інформаційної інфраструктури на базі бібліотек ЗВО із застосуванням нових технологій включає вдосконалення системи поповнення бібліотечних фондів.

Формування інформаційного суспільства, розвиток мережі Інтернет, збільшення кількості електронних ресурсів призвели до створення нових умов функціонування бібліотек. Перед університетом постає задача підвищення якості освіти за рахунок впорядкування роботи з допомогою інформаційного забезпечення освітнього процесу навчально-методичною літературою.

Фонд бібліотеки – головне джерело задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів, працівників закладів вищої освіти. Найважливішою складовою формування фонду є його комплектування, від якості та повноти якого залежить рівень інформаційно-бібліотечного та бібліографічного обслуговування користувачів.

Формування бібліотечного фонду – це сукупність цілого ряду процесів, спрямованих на створення та розвиток цього ресурсу. Основним видом інформаційної діяльності бібліотеки був і залишається документальний фонд, який потребує правильного комплектування, збереження та використання.

Формування фондів бібліотеки – один з головних напрямів її діяльності. Основною метою формування фонду бібліотеки навчального закладу є досягнення відповідності його тематики і складу тим завданням, що стоять перед бібліотекою.

Основою формування бібліотечного фонду є процес комплектування – створення й постійне оновлення бібліотечного фонду документами. Фонд, який якісно укомплектований та стабільно поповнюється, запорука успіху будь-якої бібліотеки. Від професійно сформованого бібліотечного фонду залежить ефективність роботи всіх складових системи «бібліотека».

Слід відзначити, що комплектування бібліотеки має деякі тільки їм властиві особливості, що передбачають формування фонду документів у двох напрямах: змістовому та кількісному. Що стосується змістового аспекту формування фонду, то найважливішим принципом є його профілювання, тобто відповідність спеціальностям, освітнім програмам, навчальним планам. Кількісний аспект залежить від контингенту студентів і визначається технологічними нормативами забезпечення їх науковою та навчально-методичною літературою.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та «Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» ставиться завдання про впорядкування роботи щодо забезпечення освітнього процесу навчально- методичною літературою з метою підвищення якості освіти. Одним із критеріїв для отримання ЗВО ліцензії та акредитації є відповідність фонду бібліотеки завданням вишу, причому насамперед навчальним. У зв’язку з цим моделювання і формування науково освітніх ресурсів та інформаційне забезпечення освітнього процесу є одними з найактуальніших завдань закладу вищої освіти та його бібліотеки.

Основний документ, що визначає політику, принципи та порядок формування фонду бібліотеки, який розроблений на основі Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» являється «Положення про комплектування фонду бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка».

Особливістю формування фонду нашої бібліотеки – це його поповнення інформаційними ресурсами, що забезпечують освітній процес, науково-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність університету.

До найбільш поширених джерел комплектування бібліотечного фонду відноситься:

- купівля літератури у видавництвах та книготоргівельних організаціях;
- подарункові видання (автори, організації, викладачі ЗВО);
- видання редакційно-видавничого відділу;
- книгообмін;
- документи, отримані на заміну загублених та пошкоджених;
- обмін документами з іншими бібліотечними установами;
- передплата періодичних видань;
- поповнення фонду електронними документами.

Загальний фонд бібліотеки складається з книг, брошур, періодичних видань, неопублікованих документів – дисертацій, авторефератів та документів на електронних носіях.

Станом на вересень 2021 року бібліотека вузу нараховує у своєму фонді 1036508 примірників документів, з них – 979411 прим. фонду книгозбірні університету та 57097 примірників фонду військової кафедри.

Фонд бібліотеки складає:

– навчальної – 522717 прим.,

– наукової – 363104 прим.,

– художньої – 150687 прим.

Упродовж 2017-2021 рр. до бібліотечного фонду надійшло – 16893 прим. документів, з них: 2017 р. – 4647 прим.; 2018 р. – 2523 прим.; 2019 р. – 5669 прим.; 2020 р. – 4054 прим.; 2021 р. – 2536 прим.

Одним з головних видів комплектування закладу вищої освіти є закупівля підручників та навчальних посібників. Основним джерелом книгопостачання бібліотеки є видавничі організації різних форм власності, які діють на ринку такими, як: «Знання», ТОВ «Лінгвіст», ФОП Одольський, ТОВ «Патерик», ПП «Нова книга», Видавництво «Олді-плюс»,ТОВ «ЦУЛ», ФОП Сисин та інші. Підставою для закупівлі літератури слугує низький відсоток забезпеченості окремих навчальних дисциплін, визначений на основі моніторингу книгозабезпечення, відповідно до контингенту студентів, згідно технологічних вимог щодо інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти.

Працівниками бібліотеки проводиться ознайомлення викладачів з каталогами видавництв України. Придбання літератури здійснюється згідно письмових замовлень кафедр університету. Тому відбір проходить обов’язково за участю викладачів, завідувачів кафедр, деканів. Бібліотека університету згідно службових замовлень проводить замовлення у видавництвах України. Пріоритет надається виданням, що мають гриф Міністерства освіти і науки та найновіші україномовні, навчальні, навчально-методичні, наукові видання.

Проте в сучасних умовах доводиться співвідносити потреби в оновленні фонду з фінансовими можливостями університету. Обмеженість бюджетних засобів на поповнення фонду, підвищення вартості друкованої продукції, наявність Закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти». Придбання книг за тендером дуже ускладнює процес закупівлі і робить неможливим своєчасне й повне комплектування фондів бібліотеки.

За кошти університету придбано книг (період 2017-2021 рр.) – 668 примірників на суму 144603 грн. З них: 2017 р. – 19 прим. на суму 6924 грн, 2018 р. – 114 прим. на суму 27883 грн, 2019 р. – 391прим. на суму 71663,60 грн, 2020 р.– 107 прим. на суму 25700 грн, 2021 р. – 37 прим. на суму 12433 грн. Дарування – одне з найперспективніших джерел комплектування бібліотеки сьогодні. Вагомим джерелом поповнення фонду нашої бібліотеки є дарування книг викладачами університету, науково-педагогічними працівниками, авторів, організацій та установ, громадських та політичних об’єднань, від інших бібліотек та закладів вищої освіти України. Найактивнішими дарувальниками слід відмітити такі громадські

організації та вищі навчальні заклади: Інститут обдарованої дитини, Національна академії педагогічних наук України, Національна історична бібліотека України, Державне підприємство «НКММК «Мистецький арсенал», Громадська організація «Центр студій політики пам'яті та публічної історії «Мнемоніка», «Наукова думка», «Українські пропілеї», Київський національний університет «Будівництва і архітектури», Інститут дослідження Голодомору, Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. Я. Ярмаченка, Хмельницький обласний літературний музей, ТОВ «Кліо», ФОП Савчук О., Громадська мережа «Опора». Ознайомитись з переліком подарованої літератури можна у бібліотеці за допомогою списків нових надходжень на сайті бібліотеки університету, а також через постійно діючі виставки нових надходжень. Упродовж 2017-2021 рр. було подаровано документів 9890 прим. на суму 419518 грн. З них: 2017 р. – 2667 прим. на суму 93261 грн., 2018 р. – 1469 прим. на суму 94204 грн., 2019 р. – 2515прим. на суму 58895,61грн., 2020 р. – 1698 прим. на суму 81897,98 грн., 2021 р.- 1541 прим. на суму 91261 грн. Зростає актуальність бібліотечного документообміну. Найбільшу кількість документів зазвичай надає з обмінного фонду Ужгородський національний університет, Львівський національний університету імені Івана Франка та Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Надходження з редакційно-видавничого відділу – 1935 примірників документів на суму 136100 грн. з них: 2017 р. – 722 прим. на суму 37838 грн., 2018 р. – 240 прим. на суму 14300 грн., 2019 р. - 340 прим. на суму 25403 грн., 2020 р.- 495прим. на суму 37499 грн., 2021 р.– 138 прим. на суму 21060 грн. Інформаційні технології скоротили час на виконання інформаційних запитів, але їхній вплив на фонди поки що виражений меншою мірою. Стосовно книги здійснюється процес комплектування, а щодо електронного документа – організовується доступ. Однак, якщо документ переноситься на сервер бібліотеки, тобто стає реальною частиною її фонду. У процесі комплектування бібліотека вузу формує фонд електронних документів сучасною науковою та навчальною літературою, в якій висвітлюються найактуальніші проблеми суспільства, науки, а також забезпечує інформаційну підтримку наукових розробок і досліджень. Основними вимогами добору документів до електронного фонду є їхня наукова й інформаційна цінність, актуальність. На сучасному етапі розвитку комп'ютерних технологій та впровадження їх в усі сфери життя суспільства потреба в електронній інформації постійно зростає. Підвищується ефективність і значимість надходження нової літератури від користувачів, які компенсують нанесені фондам збитки. Пріоритетна роль в комплектуванні фонду належить фаховим періодичним виданням як оперативному виду отримання інформації та є невід’ємною складовою частиною освітнього процесу. Щорічно працівники бібліотеки університету проводить ґрунтовну роботу з формування замовлення передплати фахових періодичних видань, враховуючи потреби користувачів. При виборі та створені переліків періодичних видань для передплати обов’язково враховуються технологічні вимоги Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти. Однак в останні роки намітилася тенденція до зменшення передплачених періодичних видань. Одна із головних причин зростання цін на періодику.

Таблиця

Передплата фахових періодичних видань

Рік	**Всього назв.**	**Вітчизняні видання**	**Зарубіжні видання**
2017	187	157	30
2018	82	76	6
2019	82	75	7
2020	93	86	7
2021	64	59	5

Всі періодичних видань передплачуються в одному екземплярі. Але деякі видання використовуються на різних факультетах та структурних підрозділах. Про місцезнаходження документу можна дізнатись з поточного покажчика «Періодичні видання в бібліотеці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка», якій традиційно

розсилається на електронну пошту деканатів та розміщується на сайті бібліотеки.

Отже, працівники бібліотеки максимально сприяють якісному оперативному інформаційному забезпеченню освітнього процесу та науковій діяльності користувачів бібліотеки. Проте в період становлення ринкових відносин комплектування фондів перетворюється для бібліотек на головну проблему, яку ми не в змозі вирішити на сучасному рівні без допомоги державної політики в галузі культури. Ця політика повинна проводитися в декількох напрямках:

- відновлення стабільного державного фінансування бібліотек на комплектування їх фондів;
- пільгове оподаткування бібколекторів, книготоргових фірм і видавництв, які співпрацюють з бібліотеками;
- правове регулювання, що стимулює прийняття місцевих нормативних актів про бібліотечну справу;
- звільнення від податків благодійників та меценатів, які надають допомогу бібліотекам;
- створення пільгових умов для книгообміну між бібліотеками країн СНД, близького та далекого зарубіжжя.

Література:

1. Богачева Р. Комплектование фондов: правовой статус. *Библиотековедение*. 2000. №1. С. 36-43.
2. Долбенко Т.О., Горбань Ю. І. Документні ресурси бібліотек : навч. посіб. Київ : Ліра-Київ, 2016. 348 с.
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січня 1995 р. № 32/95 [Електронний ресурс]. Верховна Рада України : офіційний веб-портал. URL: http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 01.08.2021).
4. Кравченко О. Комплектування фонду бібліотеки ВНЗ у сучасних умовах. Вісник Львівського університету. Серія : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2014. Вип. 9. С. 211–215.
5. Положення про комплектування фонду бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.
6. Фоміних В. Комплектування бібліотечних фондів вищого навчального закладу: сучасні технології та вимоги часу. Вісник Львівського університету. Серія : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Львів, 2012. Вип. 7. С. 301-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlukbit_2012_7_26. pdf (дата звернення: 10.09.2021).

УДК 02:004

О. Б. Таланчук
наукова бібліотека Хмельницького національного університету,
м. Хмельницький

Формування фонду електронних документів у науковій бібліотеці ХНУ

Стаття присвячена питанням наповнення фонду бібліотеки електронними ресурсами. Розглянуто проблеми комплектування електронних ресурсів, їх зберігання та використання користувачами.

***Ключові слова**: комплектування бібліотечних фондів, електронні ресурси, електронні бібліотеки, наукові комунікації, мережеві ресурси.*

Процес розширеного виробництва інформаційних ресурсів став однією з найбільш помітних і суттєвих рис сучасної цивілізації, починаючи із середини минулого століття. Немає потреби доводити, що документи, які існують у фондах бібліотек в електронному вигляді, мають переваги, зокрема, більшу відкритість, доступність для отримання науково-освітніх знань. Бібліотекознавці і бібліотекарі-практики констатують, що особливо швидкими темпами зростає попит на електронні ресурси, користування електронними базами даних, посилюється інтерес до повнотекстових документів, представлених в електронній формі.

Сучасна бібліотека – це не лише сховище для книг, а й своєрідний електронний архів, місце, де можна отримати доступ до інформації як на традиційних носіях, так і в електронному вигляді.

Сьогодні майже кожна бібліотека має доступ до мережі інтернету, що дозволяє спростити процес пошуку необхідної інформації. Для читачів, які прийшли до бібліотеки, стає усе більш значимою функція надання доступу до зовнішніх ресурсів, що існують у цифровому вигляді [7].

За останні кілька років через розвиток інформаційних технологій відбулося багато змін у способах передавання і отримання інформації, її використання, опрацювання та зберігання. Все більшої актуальності набуває використання можливостей інтернету щодо швидкого доступу до інформації[1]. Користувачі різних категорій бажають отримувати потрібну інформацію в електронному вигляді і через онлайн-доступ. Це ставить перед бібліотеками, які залишаються головним джерелом достовірної інформації, завдання переходу до формування сервісів в електронному середовищі, вдосконалення роботи завдяки використанню сучасних інформаційних технологій, нових методів та засобів, необхідних для формування фондів бібліотек електронними документами.

Сучасні бібліотеки поступово стають ефективною ланкою між глобальними масивами електронної інформації і сучасним користувачем. З урахуванням його запитів вони можуть відшуковувати суспільно значущу інформацію, комплектувати нею свої фонди, готувати її до ефективного використання та успішно задовольняти існуючі запити суспільства актуальною інформацією.

Порівняно з традиційними бібліотеками електронні мають такі переваги:

• доставляють інформацію користувачу на місце її замовлення – достатньо мати комп'ютер, підключений до мережі Internet;

• надають більше можливостей щодо пошуку відомостей та їх опрацювання, оскільки практично будь-яке слово в тексті може бути пошуковим виразом;

• надають можливість спільного використання певної інформації, що значно спрощує завдання фізичного дублювання матеріалів, які використовуються мало, а також забезпечує доступ до унікального документа, за яким раніше потрібно було приїхати в сховище, де він знаходиться;

• надають бібліотекам і архівам можливість забезпечити широкий доступ користувачів до своїх фондів за допомогою представлення їх в комп'ютерній мережі;

• надають можливість бібліотекам постійно підтримувати свої ІР в актуальному стані, оскільки оновлення електронної версії документа простіше, ніж друкарської;

• інформація доступна цілодобово і повсюдно;

• інформаційні матеріали можуть бути подані в різних форматах [8].

Основні функції електронної бібліотеки відповідають функціям сучасної традиційної бібліотеки, проте вони модифіковані, оскільки ґрунтуються на широкому використанні сучасних інформаційних технологій.

Як синоніми поняття «електронна бібліотека» використовуються поняття «цифрова бібліотека» і «віртуальна бібліотека». З огляду на форми подання інформації термін «цифрова бібліотека» більш точний, ніж ЕБ, оскільки всі матеріали, що зберігаються в такій бібліотеці, попередньо тим або іншим чином оцифровуються [3]. Для цього бібліотечні

працівники розробляють спеціалізовані інформаційні продукти, щоб задовольнити користувацькі інформаційні запити якісною інформацією за мінімальний проміжок часу.

У науковій бібліотеці Хмельницького національного університету база даних «Електронна бібліотека» функціонує з 2004 року і на початок 2021року налічує більше 10000 документів. Програмними засобами при цьому забезпечується єдиний інтерфейс доступу з однієї точки до електронних документів.

Електронна бібліотека створювалася з метою:

- забезпечення доступу до документів, надання яких користувачам обмежене (цінні книги, документи в одному примірнику, література з спеціальностей, що тільки відкриваються і не забезпечені достатньою кількістю підручників);
- забезпечення доступу до інформації, яка існує виключно в електронному вигляді;
- надання користувачам якісно нових можливостей роботи з більшими обсягами машинозчитуваних даних;
- підвищення відсотку книгозабезпечення навчальних дисциплін за рахунок повнотекстових електронних версій підручників;
- розповсюдження відомостей про науково-технічні досягнення та інновації в організації навчального процесу ХНУ [3].

Враховуючи бібліотечні практики та досвід впровадження інноваційних форм роботи з електронними ресурсами та фондами, найбільш актуальними стають наступні проблеми:

1) придбання електронних ресурсів;
2) врахування особливостей і запровадження стандартів їх наукової обробки та каталогізації;
3) з'ясування форм і методів консервації та зберігання;
4) визначення технічно-програмних засобів роботи з е-ресурсами тощо.

Зокрема, на рівні виконання функцій комплектування це означає, що необхідно використовувати ефективні методики пошуку та аналізу електронної продукції, яка відповідатиме профілю вишу, враховувати інформаційні потреби користувачів, знати потужності технічної оснащеності бібліотеки.

Не менш важливою є проблема, що стосується визначення оптимальних варіантів придбання існуючих видів електронних ресурсів (локальних, мережевих та комбінованих). З огляду на власний досвід і практику інших бібліотек можна зробити висновок, що локальні, тобто електронні ресурси на CD-ROM, DVD як накопичувачі інформації, мають відносно короткий вік для їх використання та потребують особливих умов зберігання. Тому можна сказати, що такий вид електронних документів не є досить надійним, до того ж для роботи з локальними носіями потрібно постійно оновлювати програмне забезпечення та технічну комп'ютерну базу бібліотеки [2]. Диски за останні роки втратили свою актуальність, так як інформація в електронній бібліотеці зберігається у цифровому форматі. Тому у 2018 році CD-диски були списані, залишено у фонді лише 3 одиниці.

Сьогодні вже навряд чи можна вважати це предметом дискусії, бо абсолютно очевидно, що використання електронних ресурсів найпопулярніше серед користувачів. Зростання кількості електронних документів, які не мають друкованої версії, переведення друкованих видань в електронну форму зараз дуже актуальне і є одним з головних джерел наповнення електронного фонду бібліотеки. На разі вже створено інформаційний масив оцифрованих друкованих документів з фонду книгозбірні.

У науковій бібліотеці ХНУ база даних «Електронна бібліотека» складається з електронних документів, які розміщенні на серверах, мають страхові копії і доступні через мережу Інтернет цілодобово.

Для збільшення обсягів інфоресурсів у політиці комплектування фонду бібліотеки електронними ресурсами треба визначати пріоритети не лише за технологією використання (локальні або мережеві видання), а й за іншими параметрами – цільовим призначенням, змістом, періодичністю тощо.

У вільному доступі БД «Електронна бібліотека» знаходяться документи, представлені в інституційному репозитарії ElarKhNU, та наукові видання ХНУ:

- Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук;
- Актуальні проблеми філології та перекладознавства;
- Вісник ХНУ;
- Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах;
- Ком'ютерні системи та інформаційні технології;
- Порівняльна професійна педагогіка;
- Проблеми трибології.

Доступ до інших електронних документів для користувачів мережі Інтернет обмежується. Пошук інформації відбувається в ЕБ шляхом перегляду та/або пошуку з використанням гіпертекстових посилань. Доступ до електронних ресурсів надається з дотриманням авторських прав.

Всі електронні документи, незалежно від носія інформації, підлягають обліку, технічній обробці та каталогізації. Одиницями обліку самостійних локальних електронних видань є примірник та назва. Фізичними одиницями обліку документів без фізичного носія (мережевих електронних документів) є файл. Електронні мережеві видання проходять сумарний та індивідуальний облік. Отримання, облік та копіювання на сервер бібліотеки електронних документів, що надходять від партнерів по обміну, викладачів ХНУ, а також наукову обробку, каталогізацію електронних документів проводить сектор електронної бібліотеки. На мережеве електронне видання, що немає паперового аналога у фонді бібліотеки, створюється запис в ЕК. Реєстрація електронних документів проводиться в БД «Електронна бібліотека» [9].

Отже, електронні фонди бібліотек як альтернативні традиційним є вимогою часу. Тому інноваційних і прогресивних рішень потребують: питання бібліотечної кооперації; забезпечення інформаційних закладів новими технологіями, що допоможе представленню електронних бібліотек або їх елементів на бібліотечних сайтах; узгодження пріоритетів оцифровування власних фондів та створення
електронних колекцій.

Список використаних джерел:

1. Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : затв. постановою Каб. Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – Ст. 2672.
2. Буліч Н.М. Проблеми формування фонду електронних ресурсів у бібліотеках [Електронний ресурс] / Буліч Н.М., Карпенко М.В. // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка. – Електрон. текстові дані. – Х., 2014. – Режим доступу : library.nlu.edu.ua/biblioteka/Web-konf-2014/Imperatives.pdf. – Назва з титул. екрана.
3. Глухенька, В.О. Електронна бібліотека Хмельницького національного університету-технологічні аспекти створення та використання / В. О. Глухенька // Інформаційні ресурси: створення, використання, доступ. – 2005. – С.22-26.
4. Ключевые проблемы развития коллекций электронных ресурсов : рук. для б-к / Шэрон Джонсон [и др.] ; Междунар. федерация библ. ассоц. и учреждений, Рос. библ. ассоц. – СПб., 2012. – 52 с.
5. Лапо П. М. Введение в электронные библиотеки [Электронный ресурс] / П. М. Лапо, А. В. Соколов. – Электрон. Текстовые данные. – дата доступа 08.07.2009 – Режим доступа : http://www.iatp.by/handouts/library/elibraries/2-16.htm.

6. Пасмор Ю. В. Напрями консолідації в інформаційному забезпеченні правової науки України: соціально-комунунікаційний аспект : монографія / Ю. В. Пасмор ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ прав. забезпеченя інновац. розвитку. – Х. : Юрайт, 2013. – 273 с.
7. Положення про електронні освітні ресурси : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2012 р. № 1060 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. –Ст. 3231.
8. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
9. Таланчук, О.Б. Електронна бібліотека - потреба часу / О. Б. Таланчук // Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів. – 2012. – С.90-96.
10. Таланчук, О.Б. Електронна бібліотека - нові можливості / О. Б. Таланчук // Університет. – 2012. – №9 (Спецвипуск) : Науковій бібліотеці - 50. – С. 5.

УДК908(477.43):[37+001]]:[027.7:378.4(477.43-21)КПНУ:378.014.43

Л. В. Резнічук
(м. Кам’янець-Подільський)

ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННШ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ВИКЛИКИ ЧАСУ

Анотація*: В статті йдеться про вплив пандемії COVID-19 на обслуговування користувачів у бібліотеках та розширення дистанційного інформаційно-бібліографічного обслуговування*

Ключові слова*: бібліотека, інформаційне обслуговування, віддалений користувач, база даних, дистанційне навчання.*

Бібліотеки закладів вищої освіти постійно розвиваються, удосконалюють структуру і бібліотечні технології, впроваджують нові форми і методи обслуговування, стають інформаційними центрами. Все це сприяє реалізації місії бібліотеки – створення простору для максимально комфортного, якісного задоволення інформаційних потреб освітнього процесу та наукових досліджень університету.

Бібліотеки як середовище формування інформаційних ресурсів суспільства покликані накопичувати, синтезувати та пропонувати суспільству інтелектуальний інформаційний продукт на різноманітних носіях інформації. Стратегія розвитку бібліотеки неможлива без використання новітніх інформаційних технологій, які охоплюють основні технологічні процеси – від формування до ефективного використання бібліотечно-інформаційних ресурсів.[7, с.140]

Сучасні бібліотеки виконують функції збирання та систематизації знань, надання вільного доступу до своїх ресурсів та контенту міжнародних баз даних і наукових видавництв.

Повсюдна цифровізація – одна з ознак сучасного світу, в якому наше щоденне життя неможливе без інформаційних технологій. Сьогодні ІТ застосовуються в кожному з напрямів роботи бібліотеки: і для організації бібліотечних процесів, і для надання послуг, і для налагодження ефективної комунікації з користувачами. Особливої актуальності це набуває в умовах пандемії [1, с.29].

Карантинні обмеження, спричинені пандемією COVID-19, активізували запровадження дистанційного інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотек, стимулювали розробку нових онлайнпослуг.

Питання дистанційного обслуговування користувачів у бібліотеках закладів вищої освіти; вдосконалення інформаційного забезпечення наукового і освітнього процесів є актуальними і ґрунтовно вивчаються вітчизняними бібліотекознавцями, зокрема у роботах Н. Зайко, С. Коваленко, Г. Колоскова, Н. Кунанець, І. Смоляр, І. Терещенко, Г. Шемаєвої, Т. Т. Остафійчук та ін.

Дистанційне бібліотечне обслуговування витримало трансформацію змістовного навантаження, набувши значення е-дистанційного та ознак системи відкритих бібліотечних послуг, що надавалися за допомогою інформаційних технологій та спеціалізованих бібліотечних інформаційних систем. Попри те, що учасники комунікації були фізично віддалені одне від одного, завдяки можливості цілодобового доступу до ресурсів бібліотек, одночасного перебування у віртуальному просторі та використовуючи сучасні сервіси та платформи, могли отримувати консультації та довідки з різних питань.

Основні принципи діяльності провідних бібліотек світу у напрямі бібліотечно-інформаційного обслуговування з урахуванням загальносвітової тенденції розширення аудиторії віддалених користувачів:

1. Доступність (орієнтація на легкі у використанні і доступні для кожного користувача сервіси та послуги).
2. Орієнтація на користувача інформації – індивідуалізація обслуговування (розвиток і вдосконалення онлайнових інформаційних сервісів: особистого кабінету читача, віртуальних довідково-інформаційних служб, адресно-цільового інформування, створення інформаційних продуктів під конкретний тематичний запит).
3. Використання всіх доступних технологічних нововведень.
4. Охоплення великої кількості користувачів.
5. Постійний моніторинг ефективності використання сервісів і послуг, їх розвиток та вдосконалення.

Дистанційне обслуговування у бібліотеках ЗВО під час карантину розвивається за різними напрямами:

- просування наявних бібліотечних онлайн-послуг
- популяризація нових сервісів
- сприяння освітній роботі студентів
- консультування науковців з питань публікаційної діяльності, наукометрії тощо.

Пріоритетними напрямами дистанційного обслуговування у бібліотеці Кам’янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка сьогодні є розвиток нових сервісів орієнтованих на дистанційне обслуговування, розширення переліку бібліографічних, реферативних та повнотекстових електронних документів на сайті бібліотеки та забезпечення доступу до іноземних і вітчизняних електронних ресурсів.

Чільне місце у дистанційному обслуговуванні користувачів належить web-сайту бібліотеки університету (http://library.kpnu.edu.ua/). Він постійно оновлюється, розширюється доступ користувачів до власних та сторонніх електронних ресурсів. Через web-сайт за допомогою зручного інтерфейсу та простої навігації, реалізовано механізм пошуку в електронному каталозі та довідково-бібліографічних базах даних. Користувачі мають можливість знайомитися з новими надходженнями літератури, періодичними виданнями і місцем їх зберігання, обмінним фондом, виданнями бібліотеки тощо.

У розділі «Інформаційні ресурси бібліотеки» можна отримати інформацію про:

бібліографічні огляди, віртуальні виставки, видання та публікації бібліотеки, електронні ресурси тощо.

У свою чергу «Електронні ресурси» надають доступ:

- віртуальна довідка
- електронний каталог
- зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області
- інституційний репозитарій
- науковці Хмельниччини
- повнотекстова база даних електронних матеріалів Polpred.com.

Розділи «Електронні бази даних» та «Наукометричні бази даних» надають доступ до: вітчизняних баз даних наукових видань, серед яких періодичні видання вільного доступу, науково-інформаційні центри тощо та іноземних баз даних наукових видань, таких як: LIBRARIA, EBSCO, Scopus, Web of Science, Bentham Science,Science Direct. зокрема в наукометричній базі Scopus проведено 1500 сесій пошуку та переглянуто 2604 записів, у Web of Science - 818 пошукових сесій, під час яких переглянуто 684 записи.

Електронний каталог дозволяє користувачам дистанційно знайти усі видання, що надійшли до бібліотеки. Він нараховує біля 300 тисяч бібліографічних записів назв на приблизно 550000 примірники документів.

Користувачі мають доступ до фонду електронних видань. До повнотекстової бази бібліотеки прикріплено 23000 документів. Постійно наповнюється електронний архів (репозитарій) університету. У 2020-2021 н. р. оновлено структуру фондів архіву, налагоджено статистику використання, постійно здійснюється інформування про поповнення новими матеріалами. За навчальний рік до репозитарію додано 1895 документів та скористувались 73 тисячі користувача.

Віддалено проводиться індивідуальна робота з науковими та науково-педагогічними працівниками зі створення та редагування авторських профілів, а також робота з коригування профілю університету в наукометричних базах.

Створено сторінку бібліотеки у соціальній мережі «Facebook» на якій подається інформація про діяльність бібліотеки, її послуги, поширюється професійна інформація тощо.

Введення карантинних обмежень дозволило бібліотекарям більше уваги приділяти самоосвіті, обміну досвідом. Бібліотекарі беруть участь та організовують перегляди вебінарів по роботі з базами даних, систематично інформують про нові серії вебінарів на своєму сайті, у соціальних мережах та через оголошення.

Зменшення кількості користувачів офлайн, зумовило збільшення відвідувань онлайн-сервісів та соціальних мереж, зростання частки електронних консультацій у задоволенні інформаційних потреб віддалених користувачів. Високий рівень кваліфікації бібліотекарів, досвід використання цифрових інструментів зумовили швидкий перехід до дистанційного обслуговування. Але проявилися і проблеми дистанційного обслуговування, зокрема відсутність методології використання інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечній роботі, алгоритмів налагодження комунікації із користувачами що потребують негайного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Впровадження та застосування інформаційних систем у бібліотеках : заява ВГО Українська бібліотечна асоціація // Бібліотечна планета. – 2021. – №1(91). – С. 29-30.
2. Зайко Н. шляхи комунікації бібліотеки з читачами в онлайн-просторі / Н. Зайко // Бібліотечний форум. – 2021. –№1(23). – С. 9-10.
3. Коваленко С. Від дистанційної освіти до «освіти у смартфоні»: цифрова освіта та роль освітянських бібліотек в її розвитку / С. Коваленко // Вісник книжкової палати. – 2020. – №8. – С. 30-37.

4. Колоскова Г. Бібліотечно-інформаційні комунікації як засіб забезпечення інформаційних потреб віддалених користувачів / Г. Колоскова // Вісник книжкової палати. – 2020. – №8. – С. 23-30.
5. Остафійчук Т. Онлайнові послуги бібліотек – місцевій громаді Вітовщини / Т. Остафійчук // Бібліотечна планета. – 2021. – №2(92). – С. 9-10.
6. Русначенко Т. Електронні ресурси бібліотеки: традиції та інновації / Т. Русначенко // Бібліотечна планета. – 2021. – №1(91). – С. 22-25.
7. Толочко С. Інноваційний розвиток бібліотек закладів вищої освіти / С. Толочко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка). – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2018. – вип. 5.

УДК 908(477.43):[37+001]]:[027.7:378.4(477.43-21)КПНУ

Крючкова Н. Д.
м. Кам'янець-Подільський

Потенціал відділу рідкісних видань на допомогу освітньому і науковому процесу Дунаєвеччини за публікаціями газети «Ленінський шлях».

У статті на основі аналізу публікацій районного часопису «Ленінський шлях» представлено деякі факти з освіти Дунаєвеччини.

Ключові слова: літопис, газета, періодичність, рубрики, редактор, школа.

Будь-яка сфера людської діяльності потребує інформаційного забезпечення, у першу чергу – засобами масової інформації. Акумулюючи факти повсякденного життя, газета стає літописом краю, а згодом джерелом наукового дослідження. Наукове дослідження не може відбуватися без ознайомлення з джерелами інформації. Тому досліднику необхідно мати повне уявлення про систему інформаційного забезпечення дослідницької діяльності в цілому, що розкривають тему власного дослідження. У різних обсягах та формах публікацій інформація може бути представлена великою кількістю джерел, а саме: статтями у часописах та тезами конференцій, бібліографічними покажчиками, електронними документами тощо.

Сьогодні з метою оприлюднення необхідної інформації ми значно менше довіряємо більш традиційним засобам масової інформації на зразок газет, телебачення, радіомовлення, більше натомість, надаємо перевагу інтернет-виданням. Але преса залишається цінним джерелом інформації. Газети розповідають про різні аспекти життя, концентрують увагу навколо суспільно-політичних проблем. На шпальтах газет порушуються як важливі політичні питання, так і проблеми, що хвилювали український народ – це соціальні питання, повідомлення в сфері історії, науки, і, зокрема, бібліотекознавства. Вагомою складовою фонду відділу рідкісних видань бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка є періодичні видання і становлять велику історичну та культурну цінність.

Метою статті є аналіз освітньо-виховного процесу в школах на сторінках Дунаєвецької районної газети «Ленінський шлях» за 1957 рік і оприлюднення деяких фактів освіти мікрорегіону як аргумент на підтримку твердження про важливу інформаційну роль періодичних видань у дослідженні краю.

Дослідження базується на принципах історизму, об'єктивності та системності.

Вагомою складовою фонду відділу рідкісних видань (далі ВРВ) бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка є рідкісні видання XVIII – початку XX ст., яких налічується понад 25 тис. одиниць зберігання. Це зібрання включає книги та періодичні видання з усіх галузей знань і становить велику історичну та культурну цінність.

Зібрання періодичних видань ВРВ XIX– початку XX ст. універсальне за тематикою і читацьким призначенням. Воно налічує понад 228 назв журналів і 305 назв газет, які активно використовують науковці.

Регіональна газета «Ленінський шлях» – періодичне видання, яке з'явилосяяк орган Дунаєвецького райкому Комуністичної партії України та районної Ради депутатів трудящих у радянську добу і відноситься до партійної преси. Перший номер газети побачив світ 3 лютого 1930 року.

Досліджуючи освітньо-виховний процес, проаналізовано 153 номери підшивки «Ленінського шляху» за 1957 рік. На жаль, не всі підшивки зберігаються у ВРВ. Головним редактором був Є. Слюсаренко. На першій сторінці друкувалися найголовніші повідомлення – про роботу партійних і радянських органів, на 2–3-ій сторінці – публікації з освітньої, історичної, аграрної, медичної тематики тощо. Майже завжди на останній сторінці друкувалися оголошення.

Перейдемо до аналізу публікацій освітньо-виховного процесу Дунаєвеччини. Публікації систематизовано за такими рубриками:

- Навчально-виховна і профорієнтаційна робота;
- Навчально-матеріальна база;
- Участь освітян в агітаційній роботі.

Однією з цікавих рубрик є «Навчально-виховна і профорієнтаційна робота». Це публікації про навчання і виховання в школі; завершення навчального року; як проходять іспити в школах; про новий набір у школу робітничої молоді; про продовження успішного навчання випускників у вузах; про трудове виховання учнів під час шкільних канікул тощо. Наприклад, замітка директора Маківської середньої школи І.Сохатюка: *«Виховання повинно здійснюватись тільки в колективі, через колектив і для колективу. У справі виховання завжди центральною фігурою залишається вчитель. Своїм особистим прикладом він впливає на вихованців…»* [1,с. 3]. Учениця 10 класу Дунаєвецької школи Н.Пивовар у замітці «Удні шкільних канікул» познайомила читача про те, як учні проводять канікули, а саме: *« Учні Дунаєвецької середньої школи під час канікул організовано відвідали ряд промислових підприємств райцентру, де спостерігали роботу механізмів, цікавились окремими виробничими процесами…»* [2,с. 3].

Завуч Дунаєвецької середньої школи І.Ліщинський ознайомив освітній колектив району із завершенням навчального року – замітка «Школа завершує навчальний рік». [3,с. 3]. Багато робітників і службовців без відриву від виробництва навчалися в Дунаєвецькій середній школі робітничої молоді. Про новий набір учнів в школу робітничої молоді можна довідатися із публікації завуча Дунаєвецької середньої школи робітничої молоді Л. Лернера – «Новий набір у школу робітничої молоді». [4,с. 4].

Юні історики школи с. Горчична встановили, що назва їх села Горчична походить від слова « горшечня». Про минуле і сучасне школи с. Горчична можна ознайомитися із повідомлення керівника історичного гуртка Горчичанської середньої школи О.Матвійчука. [5,с. 3].

Учні шкіл району демонстрували творчу роботу шкіл і приносили велику користь як учасникам, так і відвідувачам. Кращі експонати відбирали на обласну виставку. Детальна інформація про те, що показала виставка учнівських робіт – публікація В.Костюченка«Що показала виставка учнівських робіт шкіл району» [6,с. 3].

Успіх роботи школи базується на матеріально-технічній базі. *«Чудовий новорічний подарунок одержали учні Маківської середньої школи: для них закуплено піаніно». «На 60 тисяч карбованців закупили школи району наочного приладдя для обладнання кабінетів»*[7,с.

1]. Як зустріне своїх вихованців у новому навчальному році Морозівська середня школа – замітка Б. Долинського «Готові до навчального року»[8, с. 3].

Освітяни – це головна освітньо-духовна ланка в сільській місцевості. На освітян приходиться освітньо-агітаційна робота. Із повідомлення«Районна нарада інтелігенції» [9,с. 2] можна довідатись, що вчителі сіл Гути Яцковецької, Ксаверівкирідко виступають з лекціями та доповідями перед трудящими, не випускають стінних газет. Директор Дунаєвецької середньої школи Дзекцерман виступив з критикою, що вчителі недостатньо працюють з населенням. Освітянам необхідно покращити освітньо-виховну роботу як серед населення, так і учнівської молоді.

Таким чином, аналіз газети «Ленінський шлях» дає змогу вивчити його інформаційне наповнення, висвітлити особливості відображення в пресі навчально-виховного процесу, сприяє максимальному розкриттю фонду періодичних видань для задоволення інформаційних потреб дослідників.

Список використаних джерел:

1. Ленінський шлях. 1957. № 2, 4 січ. С.3.
2. Там само. № 6, 13 січ. С.3.
3. Там само. № 64, 31 трав. С.3.
4. Там само. № 95, 11 серп. С.4.
5. Там само. № 100, 23 сер. С.3.
6. Там само. № 61,24 трав. С.3.
7. Там само. № 1, 1 січ. С.1.
8. Там само. № 101, 25 серп. С.3.
9. Там само. № 7, 16 січ. С.2.

УДК 027.7(477.43-21)К-ПНУ:[378.147:37.011.3-051

Т. В. Сологуб,
м. Кам’янець-Подільський

Підготовка майбутніх педагогів у контексті НУШ

У статті визначено потребу в модернізації напрямів підготовки педагогів для Нової української школи. Висвітлено традиції та інновації у роботі читального залу педагогічного факультету бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ключові слова: *Нова українська школа, підготовка майбутніх педагогів, професійні якості, інноваційна діяльність, бібліотека, читальний зал, користувач.*

В Україні розпочато системну трансформацію освітньої сфери, головною метою якої є нова висока якість освіти на всіх рівнях, у всіх підсистемах освітньої ланки. Особлива роль у цих процесах відводиться початковій освіті, реформування якої є першим кроком у рамках упровадження Нової української школи.

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалося, а й уміння застосовувати їх у житті. За умови введення в дію активного чинника – Закону України «Про освіту» та його дотримання НУШ характеризуватиме високий технологічний рівень, новітнє навчально-методичне й інформаційне забезпечення, потужний кадровий потенціал.

НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Інноваційно-гуманістичні підходи до навчально-виховного процесу й реалізація компетентнісної парадигми скеровують початкову ланку освіти на формування людини-громадянина, для якої громадянське суспільство стане середовищем, у якому вона сповна реалізує свої права й свободи, розкриє свої можливості й цим самим буде усвідомлено задовольняти інтереси та потреби суспільства в цілому [4, с. 5].

Реформування змісту освіти та належне забезпечення її якості висуває нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців початкової освіти, які б органічно поєднували професійні якості із національними та загальнолюдськими цінностями, активною громадянською позицією. Різні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи розглядали у своїх дослідженнях І. Бех, Н. Бібік, О. Біда, В. Бондар, М. Вашуленко, І. Зязюн, Л. Коваль, Я. Кодлюк, С. Литвиненко, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Саме «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно», може забезпечити успішну організацію навчально-виховного процесу в умовах розбудови Нової української школи [2].

Забезпечити високий рівень національної освіти зможе лише висока її якість на всіх рівнях. Необхідним, отже, є якісне оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у педагогічних ЗВО. Навчальний процес у вищій школі має бути спрямований на підготовку майбутнього фахівця з високим рівнем інтелектуальної культури, творчого, ініціативного, самостійного, здатного до самоосвіти й саморозвитку, фахівця, який вміє критично мислити, сприймати різні точки зору й відстоювати свою. Освітній процес має бути скерований також на формування і вдосконалення особистісних якостей, потрібних майбутньому педагогові для успішного здійснення професійної діяльності. Як зазначає В. Химинець, сучасний учитель, крім фахових компетенцій і наукового світогляду, має досконало володіти організаційно-педагогічними (організованість і послідовність у діях, педагогічний такт, об’єктивність в оцінюванні тощо), моральними (чесність, справедливість, повага до учнів тощо) та комунікативними (вміння встановлювати контакт і слухати, педагогічний і психологічний такт тощо) компетенціями [4, с. 3–5].

Сьогодні, у XXI ст., що асоціюється з докорінними трансформаціями суспільно-економічного устрою, інформаційної культури, можемо лише додати, що створення Нової української школи, яка зберігає наступність із закладом дошкільної освіти (ЗДО), безпосередньо пов’язано з реформуванням підготовки майбутніх учителів і вихователів.

Орієнтири для проєктування нових стратегій навчання педагогічних працівників визначено в законодавчих актах про розвиток освітньої галузі, окреслено зарубіжним досвідом, а також вітчизняними історико-педагогічними надбаннями. Водночас потужний чинник – наше минуле з його помилками й досягненнями – є істотним у контексті сказаного. Оскільки воно пов’язано з реаліями сьогодення, у ньому домінантою звучать такі ідеї: від

авторитету вчительської професії в суспільстві залежить, хто її обиратиме; якість підготовки фахівців у вищій школі базується на досвіді попередніх поколінь.

Безсумнівно, побудова економічно сильної держави з високими індексами людського розвитку і щастя залежить від багатьох чинників, але одне з провідних місць належить ставленню до вчителя, вихователя та забезпеченню високого рівня організації їхньої підготовки.

Пріоритетною проблемою закладів вищої освіти педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації: сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня [1, с. 4].

У процесі підготовки вчителя початкової школи враховується, що він постійно стикається з низкою економічних, соціальних та культурних проблем, у вирішенні яких повинен брати участь. Крім того, змінюється його роль в освітньому процесі. Учитель усе частіше стає лідером і менеджером команди учнів, який у педагогічній діяльності виконує нові функції і володіє численними компетенціями. Основні компоненти цих компетенцій – риси особистості, здібності, вправність, знання і досвід.

Створення і функціонування єдиного інформаційно-освітнього середовища вищої освіти надає підготовці фахівців нову сучасну якість, що відповідає потребам і перспективам науково-технічного розвитку суспільства у XXI столітті, яке називають століттям знань. Якість знання – це перш за все доступність інформації.

На педагогічному факультеті Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка навчаються здобувачі вищої освіти зі спеціальності «Початкова освіта» та «Дошкільна освіта».

Запитом здобувачів вищої освіти є швидке одержання необхідної йому інформації у комфортних умовах. Сьогодні ЗВО, що працює в умовах змін у навчальному й науковому процесах, чекає й від бібліотеки мобільності в забезпеченні його потреб. Впроваджуючи сучасні інформаційні технології, бібліотека ЗВО, як важливий підрозділ стає освітньо-інформаційним центром інформаційної інфраструктури, осередком самоосвіти та суспільного життя студентів та викладачів вишу.

Читальний зал педагогічного факультету – структурний підрозділ бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка створений у листопаді 1987 року і розміщений в корпусі педагогічного факультету.

Бібліотечний ресурс читального залу педагогічного факультету складає 28689 примірників літератури з різних галузей знань та періодики. За роки існування підрозділу створені алфавітний та систематичний каталоги, тематична картотека журнальних статей, картотека наукових праць викладачів педагогічного факультету, краєзнавча картотека «Знані освітяни Хмельниччини».

Книгозбірня має великий досвід у галузі традиційного пошуку, але й набуває досвіду отримання необхідних даних із зовнішніх джерел. Візитною карткою підрозділу є електронний каталог, створений на базі бібліотечної програми «УФД. Бібліотека», що дало можливість автоматизувати основні виробничі процеси. База даних «Читач» включає необхідні відомості про користувачів. На всіх пунктах видачі книг читачі обслуговуються за єдиним читацьким квитком, форма якого встановлена керівництвом бібліотеки: фото, прізвище, номер, термін дії, штрих-код. Обслуговування читачів – автоматизоване, книговидача здійснюється за допомогою електронної бібліотечної програми «УФД. Бібліотека». Впровадження комп’ютерних технологій дозволило скоротити час на пошук книг, обслуговування користувачів. Електронний каталог (ЕК) бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка являє собою систематизовану базу даних бібліографічних записів на всі види документів бібліотечного фонду (паперові, електронні), яка надана в розпорядження читачів, доступна цілодобово через Інтернет на сайті бібліотеки університету та оновлюється у реальному часі. Електронний каталог допомагає швидко знайти потрібну книгу та сформувати тематичний список літератури.

Читальний зал педагогічного факультету йде шляхом якісних змін в системі інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів, впровадження нових технологій. Головна мета змін – відповідати вимогам і запитам користувачів, сучасному рівню освіти. Сьогодні задовольнити зростаючі запити студентів та науковців можливо лише на базі нових інформаційних технологій, тому бібліотечний підрозділ активно веде роботу з їх впровадження [3, с. 219–220].

Головним завданням підрозділу є забезпечення якісного бібліотечно-інформаційного обслуговування учасників освітнього процесу. Для здобувачів вищої освіти в читальному залі педагогічного факультету створені тематичні картотеки: «Нова українська школа – нові стандарти освіти» та «Педагогіка партнерства з батьками», спрямовані на ознайомлення користувачів із найактуальнішими питаннями НУШ.

Традиційно беремо активну участь у різноманітних заходах про розбудову Нової української школи, які організовуються на педагогічному факультеті.

Так 25 жовтня 2018 року організували виставку «Нова українська школа – публікації з розбудови». Експозиція була підготовлена на семінар педагогічних працівників, який проходив на педагогічному факультеті.

23 жовтня 2019 року відбувся майстер-клас для студентів спеціальності Початкова освіта «Нова українська школа: від теорії до практики в освітньому процесі закладів вищої освіти». До цього заходу долучилися працівники читального залу педагогічного факультету.

Зокрема бібліотекарі книгозбірні підготували розгорнуту книжкову експозицію фахової літератури «Нова українська школа: від теорії до практики». Навчально-методична література була представлена двома розділами.

У першому розділі – «Методичне забезпечення Нової української школи» демонструвалася методична література та шкільні підручники для 1 класу, які використовують у своїй роботі вчителі початкових класів.

Другий розділ – «Науковий доробок викладачів педагогічного факультету» знайомив учасників майстер-класу та гостей зі збірниками наукових праць та науково-методичними виданнями викладачів кафедри теорії та методик початкової освіти педагогічного факультету Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

У читальному залі педагогічного факультету оформлена постійно-діюча виставку – «Нова українська школа – новий зміст освіти», яка періодично поновлюється і діє протягом 2020-2022 років. Майбутні педагоги початкової освіти мають змогу ознайомитися з шкільними посібниками та навчально-методичною літературою, якою поповнюється книгозбірня педагогічного факультету.

Конкурентоздатність сучасного вчителя Нової української школи визначається його професійними якостями, залежить від рівня здобутої освіти та кваліфікації, досвіду практичної діяльності, педагогічної майстерності, наявності професійно значущих компетентностей, зокрема професійно-педагогічної, соціально-громадянської, загальнокультурної, мовно-комунікативної, інформаційно-цифрової.

Реформування в системі початкової освіти України потребує підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкової школи. Одним із визначальних чинників формування компетентного педагога є створення в закладі вищої педагогічної освіти відповідного освітнього середовища.

Сьогодні обсяг інформації стрімко зростає. Саме тому головним для майбутніх педагогів є вміння орієнтуватись в розмаїтті інформаційних ресурсів, критично їх оцінювати і виокремлювати потрібне.

Завдання читального залу педагогічного факультету, як і раніше, полягає у задоволенні інформаційних потреб користувачів, проте сьогодні можна помітити тенденцію використання нових форм взаємодії, підвищення комфортності і посилення персоналізації їх обслуговування. Користувачі прагнуть отримання всього комплексу сучасних інформаційних послуг і бібліотека повинна надавати їх.

Список використаних джерел

1. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій: теоретико-методичні аспекти : монографія. Умань: Софія, 2008. 332 с.
2. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1–4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки України 22 лютого 2018 р. URL: https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/.
3. Сологуб Т. В. Автоматизована книговидача в читальному залі та абонементі педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: досвід, перспективи. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет, 2015. Вип. 4. С. 219–224. (Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство).
4. Химинець В. Оновлення початкової ланки освіти в контексті євроінтеграційної політики України. Учитель початкової школи. 2018. № 9. С. 3–5.

The article identifies the need to modernize the areas of teacher training for the New Ukrainian School. Traditions and innovations in the work of the reading room of the pedagogical faculty of the library of Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ogienko are highlighted.

Key words: New Ukrainian school, training of future teachers, professional qualities, innovative activity, library, reading room, user.

УДК: 021.4:027.7

Л. В. Ситник
(м. Кам'янець-Подільський)

НОВІ ФОРМИ І МЕТОДИ МАСОВОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація: В статті йдеться про вплив просвітницької діяльності на розвиток особистості користувача, а також розкриваються основні та нові форми і методи масової роботи університетських бібліотек.

Ключові слова: просвітницька діяльність, масова робота, форми і методи просвітницької діяльності.

Масова робота бібліотеки вищого навчального закладу – це, в першу чергу, невід'ємна складова виховної системи університету. Вона сприяє розвитку і вихованню моральних якостей особистості користувачів, розвиває їх здібності, естетичні смаки, почуття гуманізму, орієнтації на українську мову, культуру, етнічні та національно-патріотичні традиції, формує у молоді позитивне ставлення до загальнолюдських цінностей, а також привертає увагу до читання і книги.

Мета публікації полягає в розкритті форм та методів масової роботи університетської бібліотеки, а також їх вплив на розвиток особистості користувача, збагачення його духовної та національної культури через популяризацію книги.

Головна мета культурно-просвітницької роботи - сприяти вихованню у студентської молоді кращих людських і громадянських якостей, розширювати їхні інтелектуальні здібності, формувати педагогічну майстерність та компетентність, інформувати про важливі події року, пропагувати та використовувати інформаційно-бібліотечні ресурси книгозбірні, тобто бути центром інформації, покликаним збирати, зберігати, надавати користувачам необхідну інформацію за їхніми запитами.

Роль просвітницької діяльності в будь-який час не втрачає своєї актуальності, однак з стрімким розвитком технологій і потреб молодого покоління до нових видів інформаційних ресурсів виникає потреба у впровадженні нових форм та вдосконалення традиційних методів під час проведення культурно-просвітницьких заходів та популяризації читання.

Основною умовою успіху культурно-просвітницької роботи в сучасній бібліотеці університету є розуміння того, що нинішні студенти - це освічені, всебічно розвинені люди, які завдяки новітнім технологіям мають колосальний доступ до будь-якої інформації. Тому одним із головних принципів масової роботи є актуальність, незвичне трактування певних питань, що дозволяє підвищити зацікавленість читачів тією чи іншою темою.

У своїй роботі університетська бібліотека використовує різноманітні форми і методи інформування та популяризації літератури. Працівники бібліотеки застосовують традиційні та креативні засоби для того, щоб бібліотека стала престижним культурно-освітнім центром. Однією із традиційних форм бібліотечної роботи є **виставка**, без якої неможливо уявити жодну бібліотеку. Вона не просто популяризує книгу, а й розкриває скарби бібліотечних фондів, дає можливість використати підібраний матеріал за поданою тематикою у навчальному процесі. Бібліотекарі використовують різні типи та форми для організації та проведення виставок. Складовою частиною нової виставкової роботи в бібліотеці є **віртуальні (електронні) виставки**. Перевагою таких виставок є те, що відвідувачі можуть отримати повну інформацію з даної теми без поспіху, у зручний для них час.

Важлива роль відводиться:

виставкам-експозиціям - синтезу бібліотечної та музейної виставки, **виставкам-інсталяціям** – це виставка, яка представляє собою просторову композицію, створену з різноманітних елементів – побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об’єктів, фрагментів текстової й візуальної інформації;

бібліографічним оглядам – в яких аналізуються документи, об’єднані спільною темою чи ознакою. Розрізняють два типи оглядів – інформаційні і рекомендаційні. Перед інформаційним оглядом ставиться завдання оперативного, цілеспрямованого інформування певних груп читачів про літературу, що має для них інтерес. Перед рекомендаційним оглядом ставиться завдання педагогічного характеру: зацікавити читача певною літературою, вплинути на його вибір. До інформаційних оглядів включаються видання різних типів і видів і за кількістю значно більше, ніж до рекомендаційних; до оглядів другого типу – здебільшого видання однієї тематики, одного автора і в обмеженій кількості (5-7 назв);

літературним та літературно-мистецьким вечорам. Привабливість літературного вечора – в його мобільності. Його можна присвятити будь – якій темі, знаменній даті, творчості окремого автора, ювілеям. В основі літературного вечора завжди лежить літературний сценарій, в якому глядач має почути невідомі йому факти на заявлену тему. Існує декілька модифікацій літературного вечора – літературно – музичний вечір, літературно – музична вітальня. Літературні вечори можуть бути тематичними, меморіальними, жанровими, та інші). В період дистанційного навчання літературно-мистецькі вечори в вищих навчальних закладах транслюються онлайн на бібліотечних сайта та в соціальних мережах - це своєрідні відеоролики, відеофільми, які розкривають певну тему;

творчим зустрічам – з письменниками, науковцями, відомими та знаменитими людьми тощо;

гурткам – де збирається невелике товариство, поєднане спільним інтересом до якоїсь проблеми;

різного роду презентаціям, в тому числі і відео. (Термін лат., дослівно - «представити», «виставити») Презентація – це наочна форма представлення друкованої продукції, яка може супроводжуватися слайдами, аудіюванням тощо (з використанням технічних засобів). З метою покращення розкриття змісту заходу, крім книг та періодичних видань, представляються предмети, які стосуються певної теми. Це можуть бути зразки продукції, символіка, одяг, моделі - все, що розкриває зміст виставки не тільки тематично-інформаційно, але й візуально-емоційно);

майстер-класам – це метод навчання або конкретне заняття із вдосконалення практичної майстерності, що проводиться фахівцем в певній галузі творчої діяльності для осіб, які, зазвичай, вже досягли достатнього рівня професіоналізму в цій сфері діяльності. Може бути, наприклад, майстер-клас по писанкарству, по виготовленню певних предметів тощо;

читацьким конференціям, які присвячуються певній темі, досягненням науки чи техніки, історії, культури, літератури, мистецтва. Мета: формування колективної думки, виховання у читачів вміння глибокого аналізу прочитаного, бачення нового в розкритті проблеми, яка виноситься на обговорення. Конференції, які приурочені важливим подіям в державному житті країни, організовуються на основі вивчення інтересів користувачів, враховують рівень їх інформаційної культури;

круглим столам – це вид групового вирішення тих чи інших питань, якому властиві певний порядок і черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх.

До креативних методів просвітницької роботи університетських бібліотеки відносимо:

Бібліофреш (від англ. fresh – свіжий) – бібліографічний огляд книжкових новинок.

Бібліобар – форма заходу, під час якого у вигляді «частування» пропонуються різноманітні книги та / або періодичні видання. Користувачі можуть підійти до «барної стійки» і вибрати те, що їм до вподоби. Інколи відвідувачам, крім книжкового «частування», пропонують каву, чай, солодощі, фрукти.

Бібліографічна мозаїка – форма представлення довідково- бібліографічного апарату бібліотеки в цілому або ж певної групи бібліографічних матеріалів (бібліографічних покажчиків, путівників, списків, нарисів, оглядів, дайджестів тощо) у паперовій або електронній формах із метою популяризації їх як джерел ефективного пошуку інформації для користувачів бібліотеки.

Бібліомікс (від англ. mix – змішувати) – тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо.

Буккросинг – ще одна форма роботи із залучення до друкованого слова. Буккросинг (від англ. book – книга, crossing – рух) – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитав – передай іншому». Вони цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках, стелажах (на поличках) в людних місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки тощо) прочитані книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила.Головна ідея – «відпустити» книжку в мандрівку світом (звільнити її), таким чином перетворюючи світ на відкриту бібліотеку.

Масова робота здійснюється в поєднанні різних видів діяльності, а саме: інформування про нові надходження, популяризація та пропаганда читання.

В основу організації всіх науково-організаційних, науково-просвітницьких та інших заходів покладено комплексність, системний підхід, соціо-культурний принцип дослідження спілкування як теоретичного і суспільного явища, діяльнісний підхід до розуміння сутності взаємовідносин між бібліотекою та іншими соціальними інститутами; між бібліотекою та окремими індивідумами.

Таким чином, масова робота університетських бібліотек виконує наступні функції**:**

- сприяє задоволенню та розвитку інформаційних потреб і запитів, зростанню кола пізнавальних читацьких інтересів, проведення дозвілля;
- допомагає залученню нових читачів до бібліотеки;
- здійснює рекламу бібліотеці, створює її імідж;
- розвиває творчі здібності та естетичні смаки користувачів;
- впливає на національне та патріотичне виховання.

Список використаних джерел:

Козак, Л. В. Наочна популяризація книги як одна із форм культурно-просвітницької роботи бібліотеки / Л. В. Козак // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону "Про вищу освіту" та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук. конф., Івано-Франківськ, 16-19 черв. 2015 р. / Пилип Я. А., Цок Л. В., Тачинська О. Б., Степашкіна Т. В., ред. - Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. - С. 142-146.
Проценко Т. Формування інформаційної культури користувачів / Т. Проценко // Вісн. Кн. палати. – 2014. – № 3. – С. 34-38.
Солонська Н. Г. Імідж і культурно-просвітницька діяльність сучасної бібліотеки [Електронний ресурс] // Н.Г. Солонська. – С.1-9. – Режим доступу: nbuv.gov.ua › sites › files
Сидоренко Т.В. Культурно-просвітницька діяльність бібліотек: традиції та вектор змін / Т. В. Сидорено // Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. – С.176-179.
Смирнова Ю. Масова робота у бібліотеках: традиції та нововведення / Ю. Смирнова // Роль бібліотек вищих навчальних закладів у формуванні сучасного інформаційного середовища: досвід, проблеми та перспективи / Т.Д. Іщенко, М.П. Хоменко, Т.П. Дудник та ін. – Київ : Аграрна освіта, 2017. – С. 143-148.

Summary: The paper deals with the impact of educational activities on the development of the user's personality, as well as reveals the main forms and methods of mass work of university libraries.

Key words: educational activities, mass work, forms and methods of educational activities.

УДК: 027.7:005.52

Фоміних В.В., Ленчицька Л.І.,
Наукова бібліотека Хмельницького
національного університету,
м. Хмельницький

Особливості комплектування фондів НБ ХНУ в рамках Стратегії розвитку наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на 2017-2021 роки

У статті порушуються питання у напрямі комплектування фондів: інновації, особливості, проведено аналітичне узагальнення роботи відділу комплектування з виконання Стратегії розвитку наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на 2017-2021 роки.

***Ключові слова**: Стратегія розвитку, аналіз роботи, бібліотечний фонд, комплектування, книгозабезпеченість, наукова бібліотека, інновації.*

Мета статті дослідити ефективність роботи відділу комплектування та наукової обробки документів в рамках виконання Стратегії розвитку наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на 2017-2021 роки.

Моніторинг та оцінювання реалізації стратегії — один із процесів стратегічного управління, на основі якого можна зробити аналіз та внести відповідні корективи в стратегічні плани, якщо це необхідно. Аналіз функціонування відділів наукової бібліотеки закладу вищої освіти - це процес систематичного дослідження роботи по визначенню найбільш істотних її характеристик Аналіз наукових джерел інформації, передового світового практичного досвіду, власних можливостей уможливлює розуміння про варіанти подальшого розвитку. І лише на основі отриманих даних подальшим є визначення і наукове обґрунтування необхідності конкретних стратегічних і тактичних дій бібліотеки. Тему комплектування бібліотечних фондів та аналізування роботи бібліотек ЗВО розглядають у своїх працях О. Бруй, Т. Колесникова, А. Гужва, Т. Ліщук, Н. Павлів [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7].

Інтенсивний розвиток та актуалізація кількісно-якісної складової бібліотечного фонду передбачає формування оптимального складу фонду різноманітних видань.

Однією із складних задач, що стоять перед науковою бібліотекою (далі Бібліотека), є забезпечення бібліотечного фонду документами певної тематики. Необхідно, щоб кожен навчальний курс був забезпечений літературою як в кількісному, так і в якісному планах. Також бажано підтримувати баланс між суспільно-політичною, технічною, художньою, природничою літературою. За звітний період склад фонду за видами документів залишився в стабільних межах і не зазнав значних змін, незважаючи на велику кількість списаних примірників:

- громадсько-політична література – від 16,25 до 16,31%;
- технічна література – від 49,32 до 46,29%, менше на 3%;
- природничо-наукова література – від 26,1 до 28,36%, більше на 2,26%;
- літературознавча та художня література – від 7,27 до 8,31%, більше на 1,04%;

Фонд	**На 01.2016р.**	**В % відношенні до фонду**	**Надійшло за 2016-2020р.**	**Вибуло за 2016-2020р.**	**На 1. 01. 2021 р.**	**В % відношенні до фонду**	**Різниця +/- в %**	**Різниця +/-**
Громадсько-політична	99149	16,25	10749	20409	89489	16,31	-0,06	-9660
Технічна	301001	49,32	3182	50185	253998	46,29	-3,03	-47003
Природничо-наукова	159315	26,10	1772	5469	155618	28,36	+2,26	-3697

Літературознавча та художня	44404	7,27	1507	339	45572	8,31	+1,04	+1168
Інша	6454	1,06	811	3255	4010	0,73	-0,33	-2444
Всього:	**610323**	**100%**	**18021**	**79657**	**548687**	**100%**		

За звітний період фонд навчальної літератури зріс майже на 3% та складає від 49,4 до 52,63% фонду. Значна увага надавалася комплектуванню фонду науковими виданнями – монографіями, дисертаціями, кількість яких також збільшилася майже на 3% (з 27,38 до 30,22%), фонд довідкових видань зріс на 1,37% (від 14,06 до 15,43%).

Фонд	**На 01.2016р.**	**В % відношенні до фонду**	**Надійшло за 2016 - 2020р.**	**Вибуло за 2016-2020р.**	**На 1. 01. 2021 р.**	**В % відношенні до фонду**
Навчальна	301478	49,4	10080	22818	288740	52,63
Наукова	167118	27,38	5511	6817	165812	30,22
Довідкова	85833	14,06	692	1849	84676	15,43
Інша	55894	9,16	1738	48173	9459	1,72
Всього:	**610323**	**100%**	**18021**	**79657**	**548687**	**100%**

Працівниками відділу докладається чимало зусиль щодо формування оптимального складу фонду різноманітних видань:
- ведеться закупівля книг, брошур, електронних видань, проводиться акція «Подаруй бібліотеці книгу», науковці України надсилають свої обов'язкові примірники;
- щорічно проводиться передплата періодичних видань України;
- працівники СЕБ отримують електронні версії видань з редакційно-видавничого-відділу університету, знаходять повнотекстові версії навчальних посібників за профілем університету, оцифровують видання;
- науковці, які захищають вчені ступені, надають свої обов'язкові примірники дисертацій та авторефератів.

Основу фонду складають книги, брошури, методичні видання – від 81,1 до 87,21%, за звітний період стало більше на 6%.

Фонд	**На 01.2016р.**	**В % відношенні до фонду**	**Надійшло за 2016 - 2020р.**	**Вибуло за 2016-2020р.**	**На 1. 01. 2021 р.**	**В % відношенні до фонду**
Книги, брошури, метод.	494959	81,1	11627	28086	478500	87,21

вид.,авторефер						
Періодика, інф. вид.	87786	14,38	5158	42046	50898	9,27
Спецвиди інформ.вид.	22661	3,71	0	8433	14228	2,59
Електрон. документи	1086	0,18	9	1092	3	0,01
Неопубл. Док Дисерт., звіти	3831	0,63	1227	0	5058	0,92
Всього:	**610323**	**100%**	**18021**	**79657**	**548687**	**100%**

На сьогоднішній день всі видавництва України мають сучасні сайти, де постійно пропонуються новинки видань, прайси. Також видавництва практикують електронні поштові розсилки із прайсами. Завдяки новітнім технологіям ми маємо можливість переглянути асортимент кожного видавництва, цінові пропозиції та оформити замовлення безпосередньо на їхніх сайтах. При проведенні пошуку в інтернет-мережах ми знаходимо інформацію про необхідні книги, їх вартість, місце видання. Також маємо нагоду порівняти вартість навчальних посібників, які пропонують різні книготорговельні організації та обрати більш прийнятний варіант вартості видань.

При широкому асортименті книжкової продукції бібліотеки закладів вищої освіти постійно стикаються з дефіцитом галузевої літератури. Здавалося б, проблему дефіциту навчальної літератури, її дорожнечі повинна вирішити електронна бібліотека, яка є засобом розширення доступності інформаційних ресурсів, умовою організації самостійної роботи студентів. Але число запропонованих до продажу електронних підручників украй обмежено, видавництва практично не поспішають переходити на нові технології. Основна причина - побоювання розповсюджувачів щодо недотримання авторських прав користувачами електронних видань і, як наслідок цього, зменшення доходів від їхнього продажу. Добре б було, якби при купівлі традиційного паперового видання електронна копія пропонувалася безкоштовно або зі значною знижкою. Таким чином, могли б вирішитися питання необхідної кількості примірників і зниження фінансових витрат. При оцінці книгозабезпеченості дисциплін ми враховуємо як традиційні друковані, так й електронні навчальні видання. Наявність власної електронної бібліотеки істотно збільшує книгозабезпеченість навчального процесу. Однак активне впровадження інформаційних технологій, використання електронних видань у навчальному процесі не повинно негативно відображатися на традиційному формуванні фонду бібліотеки ЗВО виданнями в друкованому вигляді. Досвід розвинених країн показує, що електронні бібліотеки не замінюють в університетах традиційний друкований фонд.

На початку навчального року наукова бібліотека щорічно отримує від науково-методичної ради ХНУ інформацію про проведення акредитації освітніх програм у поточному році. Відповідно до поданої інформації працівники ВКНОД проводять аналіз книгозабезпеченості дисциплін, які проходять акредитацію. У разі незадовільної книгозабезпеченості ведеться пошук необхідних нових видань у видавництвах, на сайтах, проводиться передплата періодичних видань України, які відповідають спеціальностям.

Разом з викладачами кафедр університету та підрозділами бібліотеки щорічно опрацьовувалося по 10 прайс-листів та по 6 каталогів видавництв та книготорговельних організацій в паперовому та електронному вигляді, переглядалося близько 30000 назв документів, робилися замовлення.

Постійно звертаються до нас викладачі та студенти, щоб отримати індекс УДК - з напрямів наукових досліджень, які вони планують проводити. Працівники ВКНОД пропонують прайси нових надходжень, перелік сайтів видавництв для замовлення видань, необхідних при проведенні наукових досліджень. Звіти про науково-дослідну роботу науковці здають у сектор НТД (за 2016-2020 роки отримано 59 звітів).

Особлива увага при комплектуванні документами звертається на дисципліни кафедр, які акредитуються, на виконання їхніх замовлень з придбання літератури. Питання книгозабезпеченості потребує постійної уваги, оскільки змінюється структура університету, з'являються нові факультети, кафедри, спеціальності, дисципліни, що ускладнює роботу і вимагає постійного вдосконалення. Кафедри університету розподілені між всіма співробітниками НБ ХНУ, які знаходяться на постійному зв’язку з кураторами. Книгозабезпечення нових навчальних дисциплін проводилося згідно з замовленнями викладачів відповідних кафедр. Були опрацьовані наявні каталоги, прайс-листи видавництв, пошук навчальних видань проводився також на сайтах вищих навчальних закладів, на сайтах наукових бібліотек України. Замовлення викладачів кафедр не були виконані максимально, так як багато назв навчальних посібників, підручників, монографій, практичних посібників були видані раніше і у продажу їх на теперішній час немає. Ми ще раз у цьому впевнилися, коли намагалися виконати замовлення кафедри трибології, автомобілів та матеріалознавста. За звітний період замовлено та придбано у видавництвах 1357 примірників книжкових видань.
Середня вартість примірника за безготівковим рахунком:

Рік	**Середня вартість 1 прим. книги, грн.**	Кількість придбаних прим.	Сума витрачених коштів, грн.
2016	142,00	354	50397,40
2017	157,00	252	39578,20
2018	176,00	327	57475,00
2019	255,00	233	59423,00
2020	257,00	191	49079,25
2016-2020	**188,62**	**1357**	**255952,85**

Крім замовлення книг, було проведено передплату відповідних періодичних видань України для забезпечення навчального процесу.
Автоматизована картотека книгозабезпеченості є інструментом керування формуванням бібліотечного фонду, може слугувати основним довідковим апаратом для чіткої організації забезпечення читачів вишівської бібліотеки навчальною літературою. Аналіз книгозабезпеченості дає серйозні підстави для тих чи інших замовлень на придбання документів. На сайті університету в «Електронному університеті» створено бази даних «Дисципліни по кафедрах» та «Навчальні плани» відповідно до року навчання та

семестру. База даних «Дисципліни по кафедрах» була створена на запит працівників ВКНОД , які потерпали від щорічного збору інформації безпосередньо на кожній кафедрі університету. БД «Книгозабезпеченість навчальних дисциплін» постійно редагується у відповідності із поданою інформацією навчального відділу ХНУ. Показник книгозабезпеченості дисциплін ХНУ становить у 2020 /2021 навчальному році - 4,5 проти 2016 року - 4,8. Показник зменшився через відкриття нових дисциплін, які взагалі не забезпечені навчальними посібниками, а також списання великої кількості застарілих та зношених підручників.

Працівники відділу комплектування та наукової обробки документів почали редагувати наповненість дисциплін бази даних «Книгозабезпеченість навчальних дисциплін наукової бібліотеки ХНУ», яка містить і застарілі за змістом підручники, і застарілі за роками видання згідно з орієнтованими термінами використання літератури:

- економічна та природничо-наукова література - оптимально 5 останніх років видання;
- суспільно-політична література, правові науки - оптимально 5 останніх років видання;
- педагогіка, соціологія тощо - оптимально 10 останніх років видання;
- технічні науки - оптимально 15 останніх років видання.

При потребі підручники та навчальні посібники інших років видання можливо вибирати за рубриками Тематичного каталогу.

Значна увага була приділена питанню удосконалення обліку бібліотечних фондів. Згідно з інструкцією «Облік бібліотечних фондів у науковій бібліотеці ХНУ» (2015 р. п.7.8.), документи, що не беруться на балансову вартість, бібліотека може визначати сама: брошури, методичні вказівки, автореферати дисертацій, дисертації, звіти з НДР. Отже, дані видання пройшли бібліотечний сумарний облік, але не були поставлені на бухгалтерський облік, як такі, що не приймалися на балансовий облік, обліковувалися тільки сумарно без зазначення ціни. Для єдиного підходу до обліку видань працівники ВКНОД разом з головним бухгалтером оцінили їх на рівні ринкових цін і поставили на бухгалтерський облік.

Для удосконалення обліку працівниками ВІТКЗ у 2018 році створено електронну версію «Сумарної книги НБ ХНУ» у програмі EXCEL, яка спрощує підрахунки поточних надходжень у фонд НБ ХНУ.

На сьогодні відсутні тематичні плани комплектування для бібліотек. Протягом звітного періоду складався деталізований список документів для замовлення Бібліотекою в поточному році у видавництвах та книготорговельних організаціях України, який готувався згідно з замовленнями кафедр та працівників відділів обслуговування (щорічно близько 1000 примірників документів).

Комплектування та доукомплектування фондів навчальною літературою здійснювалось в тісному контакті з підрозділами бібліотеки та викладачами кафедр.
Особливо активну участь у формуванні фонду брали такі кафедри:

- 2016 рік - кафедра екології, кафедра основ проєктування, кафедра української філології, кафедра слов'янської філології, кафедра здоров'я людини, кафедра технології машинобудування.
- 2017 рік - кафедра екології, кафедра здоров'я людини , кафедра маркетингу і торговельного підприємнитва, кафедра основ проєктування, кафедра української філології, кафедра фізичного виховання.
- 2018 рік - кафедра фізичної терапії , ерготерапії , кафедра маркетингу і торговельного підприємнитва, кафедра основ проєктування, кафедра економічної теорії, кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва.
- 2019 рік - кафедра екології, кафедра фізичної терапії, ерготерапії, кафедра основ проєктування, кафедра теорії і методики фізичного виховання.

- 2020 рік - кафедра здоров'я людини, кафедра основ проєктування, кафедра фізичного виховання, кафедра міжнародних відносин та туризму, кафедра трибології, автомобілів та матеріалознавства, кафедра кібербезпеки.

Кафедри, які зацікавлені у співпраці , активно працювали з прайс-листами та каталогами видавництв, каталогами по передплаті періодичних видань та переглядали зразки, які передавались на кафедри для ознайомлення та замовлення необхідних для навчального процесу та наукової діяльності ЗВО.

Надавалися консультації та розгорнуті довідки викладачам кафедр університету щодо книгозабезпеченості навчальних дисциплін у зв'язку з підготовкою документації до проведення акредитації та ліцензування: 2016 рік - 15 консультацій та розгорнутих довідок; 2017 рік - 11; 2018 рік - 6; 2019 рік – 5; 2020 рік – 5.

Багато уваги приділено удосконаленню довідково-пошукової системи Бібліотеки, довідкових БД, прискоренню доведення інформації до користувачів та забезпечення зручності її отримання.

Електронний каталог. Протягом звітного періоду ЕК поповнювався новими записами, здійснювалася редакція нових надходжень документів та редакція бібліографічного опису, вилучення записів.

	Є на 01.01.2016	надійшло	вибуло	Є на 01.01.2021
Обсяг Електронного Каталогу (назв)	411332	60979	99912	372399
Обсяг Електронного Каталогу (прим.)	461022	21067	33168	448921

Проводилося редагування бібліографічного опису нових надходжень книг. Редакція цих документів склала 6457 назв та 14901 примірників документів.

Виправлялись орфографічні помилки в описі, помилки в написанні шифру, авторського знаку, невідповідність тематичних рубрик змісту документа та ін. Всього за звітний період працівниками НБ ХНУ відредаговано 103271 запис.

Продовжили роботу з впорядкування Алфавітного службового каталогу, всього було влито нових 3609 карток, відредаговано 2003 картки, вилучено 1506 карток.

Упровадження новітніх методів у роботу потребує постійної уваги, особливо електронні бази даних у системі ЕК.

Тематичний рубрикатор за звітний період поповнився новими записами. Всього було внесено 1361 нову рубрику. Здійснювали поточну редакцію рубрик тематичного каталогу, перевіряли на відповідність тематичних рубрик та навчальних дисциплін змісту документа, відредаговано 50627 записів. Редакція тематичного рубрикатора проводиться через виявлення дублетних рубрик, з метою доцільності відкриття рубрик в іншому розділі, зі зміною підпорядкованості другорядної рубрики до основної, а також через некоректне формулювання тематичної рубрики.

Систематично проводиться робота з БД «Навчальні дисципліни», адже за її допомогою можна визначити книгозабезпеченість навчального процесу, що є однією з умов успішного співробітництва наукової бібліотеки й ЗВО. На початку навчального року БД «Навчальні дисципліни» обов'язково редагується, звіряється з даними, які надає навчальний відділ університету в Інформаційну систему «Електронний університет». На сьогодні БД

«Навчальні дисципліни» містить 1824 назви. По мірі відкриття нових дисциплін, або через зміну назви дисципліни, в базу даних вносяться корективи (введено 771 дисципліну, відредаговано 351). Постійно проводиться редакція документів, які відносяться до дисциплін.

На початок 2021 року БД АПП (алфавітно-предметний покажчик) налічує 91484 рубрик. Введено 94 нових рубрики , відредаговано 51 рубрику алфавітно-предметного покажчика.

БД «Персоналії» поповнилася за звітний період на 136 записів і становить 7033. Створення власних бібліографічно-інформаційних ресурсів та електронного каталогу вимагає грамотного лінгвістичного забезпечення автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи. Зрозуміло, що від грамотності створення пошукового образу документа залежить якість електронного каталогу та результативність інформаційного пошуку. Вивчення та впровадження методики лінгвістичного забезпечення передбачають стандартний підхід до формування бібліографічних записів, авторитетних файлів, словників, тезауруса та інших допоміжних баз даних. Основними елементами лінгвістичного забезпечення є Тематичний рубрикатор, АПП (алфавітно-предметний покажчик), БД «Персоналії», БД «Навчальні дисципліни», електронні таблиці УДК, ДСТУ.

Отже, що нового за 5 років у роботі відділу комплектування та наукової обробки документів НБ ХНУ?

- З'явилися нові шляхи доведення інформації до читача, працівники відділу використовують у своїй роботі новітні технології (Електронний університет, e-mail, ZOOM, мобільний зв'язок, Фейсбук).
- Придбали електронні таблиці УДК, АПП, таблиці зіставлення УДК та ББК.
- Для удосконалення обліку працівниками ВІТКЗ у 2018 році створено електронну версію «Сумарної книги НБ ХНУ» у програмі EXCEL, яка спрощує підрахунки поточних надходжень у фонд НБ ХНУ.
- На сайті університету в «Електронному університеті» створено бази даних «Дисципліни по кафедрах» та «Навчальні плани» відповідно до року навчання та семестру на запит працівників ВКНОД.
- Для підвищення кваліфікації та вивчення інновацій у бібліотечній справі працівники відділу зареєстровані у спільнотах:
  - «Сучасний бібліотекар» - група створювалася, щоб писати «Лише про сучасне, новітнє, технологічне і інтелектуальне у сучасних бібліотеках»;
  - «Універсальна десяткова класифікація (УДК) в Україні» - професійна спільнота, заснована Книжковою палатою України і орієнтована на фахівців бібліотек, які вивчають УДК і здійснюють систематизацію за УДК. Призначенням спільноти є поширення знань про Універсальну десяткову класифікацію, методична допомога, обмін думками та досвідом, оголошення про заходи, повідомлення і т. ін.

Список використаних джерел:

1. Бруй О. М. Стратегічне управління в українських бібліотеках: результати опитування / О. Бруй // Вісник Книжкової палати. - 2017. - № 3. - С. 37-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_3_7

2. Гранчак, Т. Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг / Т.Гранчак // Бібліотечний вісник.- 2016. -№ 1. - С. 18–29.

3. Гужва, А. Стратегії комплектування: виклики цифрової доби / А. Гужва // Бібліотечний вісник. - 2020. - № 3. - С. 10-13.

4. Гужва А. А., Журавльова І. К. NIHIL DESPERARI: практика використання комплексного методу маркетингових комунікацій на прикладі університетської бібліотеки /

А. Гужва // Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. -2017. -Т. 22, вип.2(18).- С. 275–284.

5. Колесникова, Т. О. Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013-2015 рр.: бачення професіонала / Т.О. Колесникова // Вісник Львівського університету. Сер. : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – Л., 2014. – Вип. 8. – С. 142–148. – Режим доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/1915.

6. Колесникова, Т. О. Наукові дослідження університетських бібліотек України // Бібліотеки вищих навчальних закладів: досвід та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-13 жовт. 2016 р.)

7.Ліщук Т.,Палів Н. Особливості процесу комплектування сучасної університетської бібліотеки: на прикладі Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»/ Т. Ліщук, Н. Палів //Бібліотечний форум: історія, теорія і практика.-2017.- № 2(8).- С. 19–22.